

Creative
Europe

ALDUS
EUROPEAN BOOKFAIRS'
NETWORK

PĒTĪJUMS PAR LATVIJAS IEDZĪVOTĀJU GRĀMATU LASĪŠANAS PARADUMIEM

2018

PASŪTĪTĀJS:

Latvijas Grāmatizdevēju asociācija
Baznīcas iela 37 - 3; Rīga, LV-1010
E-pasts: lga@gramatizdeveji.lv

IZPILDĪTĀJS:

Latvijas Kultūras akadēmijas Zinātniskās pētniecības centrs
Ludzas iela 24, Rīga, LV-1003
Kontaktpersonas e-pasts: liga.vinogradova@lka.edu.lv
Darba grupa: Anda Laķe, Līga Vinogradova, Elīna Baltskara, Agnese Karlsone, Marita Sanžarevska, Laura Bāka, Anete Enikova

SATURS

IEVADS	4
1. GRĀMATU LASĪTĀJU UN NELASĪTĀJU RAKSTUROJUMS	8
2. GRĀMATU LASĪŠANAS PARADUMU VEIDOŠANĀS UN TO IETEKMĒJOŠIE FAKTORI	12
2.1. Grāmatu lasīšanas paradumu veidošanās lasītājiem	12
2.2. Grāmatu nolasīšanas paradumu veidošanās	19
3. LASĪŠANAS BIEŽUMS	24
4. IECIENĪTĀKĀIS GRĀMATU VEIDS/SATURS	29
4.1. Salīdzinājums pēc dzimuma	31
4.2. Salīdzinājums pēc vecuma	32
4.3. Salīdzinājums pēc dzīvesvietas tipa	36
4.4. Salīdzinājums pēc tautības	37
4.5. Salīdzinājums pēc izglītības	38
4.6. Salīdzinājums pēc nodarbošanās	41
5. GRĀMATU LASĪŠANAS MOTIVĀCIJA UN TĀS SAISTĪBA AR LASĪTO GRĀMATU SATURU	44
6. GRĀMATU NELASĪŠANAS IEMESLI	48
6.1. Grāmatu nolasītāju nolasīšanas iemesli	48
6.2. Grāmatu lasītāju periodiskās nolasīšanas iemesli	51
7. GRĀMATU IEGUVES VEIDI	54
7.1. Salīdzinājums pēc dzimuma	55
7.2. Salīdzinājums pēc vecuma	55
7.3. Salīdzinājums pēc dzīvesvietas tipa	55
7.4. Salīdzinājums pēc tautības	56
7.5. Salīdzinājums pēc ienākumiem	56
7.6. Grāmatu iegāde	57
7.6.1. Grāmatu iegādes motivācija	58
7.6.2. Grāmatu iegādes process	60
7.6.3. Grāmatu iegādes vietas	62
7.7. Citi ieguves veidi	63
8. VALODA, KĀDĀ LASA GRĀMATAS	66
8.1. Salīdzinājums pēc tautības un valodas, kādā runā ģimenē	66
8.2. Salīdzinājums pēc vecuma	67
9. GRĀMATU LASĪŠANAS KĀ NODARBES REPUTĀCIJA	69
SECINĀJUMI	72
1. PIELIKUMS. APTAUJAS ANKETAS JAUTĀJUMI	77
IZMANTOTO ATTĒLU UN TABULU SARAKSTS	81

IEVADS

Latvijas Kultūras akadēmijas Zinātniskās pētniecības centrs pēc Latvijas Grāmatizdevēju asociācijas pasūtījuma īstenojis pētījumu par Latvijas iedzīvotāju grāmatas lasīšanas paradumiem. **Pētījuma mērķis** ir noskaidrot Latvijas iedzīvotāju grāmatu lasīšanas paradumus, to veidošanos un ietekmējošos faktorus.

Pētījuma uzdevumi ir:

- Noteikt kritērijus, kas raksturo grāmatu lasīšanas paradumus.
- Raksturot Latvijas iedzīvotāju grāmatu lasīšanas paradumus un to specifiku dažādās sociāldemogrāfiskajās grupās.
- Izpētīt lasīšanas paradumu veidošanos un to ietekmējošos faktorus.
- Aprakstīt sabiedrībā pastāvošos viedokļus par grāmatu lasīšanu kā nodarbi.

Atbilstoši pētījuma mērķim un uzdevumiem pētījuma ietvaros tika definēti sekojoši **pētījuma jautājumi**:

1. Kādi grāmatu lasīšanas paradumi ir raksturīgi Latvijas iedzīvotājiem?
2. Kā atšķiras grāmatu lasīšanas paradumi dažādās sociāldemogrāfiskajās grupās?
3. Kā veidojas grāmatu lasīšanas paradumi un kādi faktori šo procesu ietekmē?
4. Kāda ir iedzīvotāju attieksme pret grāmatu lasīšanu?

Lai sasniegtu pētījumā izvirzīto mērķi un izpildītu uzdevumus, bija nepieciešams veikt priekšizpēti, lai iegūtu padziļinātu izpratni par grāmatniecības nozari kopumā, kā arī identificētu faktorus, kas veido grāmatu lasīšanas paradumus, līdz ar to tika veiktas padziļinātās intervijas ar grāmatniecības nozares ekspertiem, kuri ikdienā tiešā veidā saskaras ar grāmatu lasītājiem. Veiktās intervijas paplašināja izpratni par dažādiem ar grāmatu lasīšanas paradumiem saistītiem aspektiem, kas vēlāk palīdzēja definēt grāmatu lasīšanas paradumu kritērijus, uz kuriem balstoties, tika veidotas fokusgrupu diskusiju un interviju vadlīnijas. Būtiski, ka līdz šim atsevišķi pētījumi par Latvijas iedzīvotāju grāmatu lasīšanas paradumiem nav veikti. Kopš 2006.gada īstenotajos kultūras patēriņa pētījumos tiek noteikts vienīgi grāmatu lasītāju īpatsvars, kuri pēdējā gada laikā ir izlasījuši kādu grāmatu, sasaistot šos datus ar konkrētām sociāldemogrāfiskajām pazīmēm.¹ Tomēr padziļināta grāmatu lasīšanas paradumu izpēte, ņemot vērā citus faktorus, līdz šim nav īstenota.

¹ Biedrība „Culturelab” (2016). *Kultūras auditorija Latvijā: Situācija, process un tendences*. Pieejams: <https://culturelablv.files.wordpress.com/2017/01/kultc5abras-auditorija-latvijc481-2016.pdf> [skatīts 2018, 10. feb.].

Pētījuma metodoloģija

Pētījuma metodoloģija balstās jaukta tipa pētniecības metožu izmantošanā un kombinēšanā, paredzot datu un informācijas ieguvei kā ar kvalitatīvās, tā kvantitatīvās pētniecības metodēm. Šāda pieeja dod iespēju grāmatu lasīšanas paradumus analizēt no dažādām perspektīvām, līdz ar to dati ir savstarpēji papildinoši - ar kvantitatīvajām metodēm iegūtie dati tiek kontekstualizēti, izmantojot kvalitatīvās metodes.

Pētījuma datu un informācijas ieguvei tika izmantotas šādas **pētnieciskās metodes**:

1. Tika veikta kvantitatīva Latvijas iedzīvotāju grāmatu lasīšanas paradumu izpēte, kā metodi izmantojot reprezentatīvu aptauju, sasniedzot kopumā 1010 respondentu izlasi.
2. Tika veikta kvalitatīva viedokļu izpēte ar grāmatu lasītājiem kā metodi izmantojot fokusgrupu diskusijas ar sekojošo mērķgrupu pārstāvjiem: humanitāro zinātņu studenti, eksakto un sociālo zinātņu studenti un strādājošie ar augstāko izglītību un vidējiem/augstiem ienākumiem. Kopumā tika veiktas 3 diskusijas un tajās kopā piedalījās 20 informanti.
3. Tika veikta kvalitatīva viedokļu izpēte ar grāmatu nelasītājiem, kā metodi izmantojot padziļinātās intervijas. Kopumā tika veiktas 6 intervijas.

Kvantitatīvā aptauja

Ar kvantitatīvo aptauju tika noskaidrots, kādi lasīšanas paradumi raksturīgi Latvijas iedzīvotājiem un kā tie atšķiras dažādās sociāldemogrāfiskajās grupās. Kā datu ieguves tehnika tika izmantota datorizēta telefonintervija jeb CATI (*Computer Assisted Telephone Interviews*), aptaujas jautājumi tika integrēti "Latvijas iedzīvotāju aptauja par Dziesmu un deju svētkiem". Aptaujas mērķa grupa ir Latvijas pastāvīgie iedzīvotāji vecumā no 15 līdz 74 gadiem, savukārt ģenerālais kopums (N), kas atbilst šai mērķa grupai, ir 1 611 326 iedzīvotāji visā Latvijā. Sasniegtā izlase ir 1010 respondenti ($n = 1010$). Pētījumā tika izmantota nejaušā stratificētā daudzpakāpju izlases metode, sekojot līdzī pētījuma mērķa grupas sociāldemogrāfiskajiem parametriem (dzimums, tautība, vecums, reģions, apdzīvotas vietas tips). Nejaušās izlases metode lietota ar mērķi, lai katrai izlases vienībai no ģenerālā kopuma būtu vienādas iespējas iekļūt izlasē. Lai pietuvinātu aptaujātās izlases sadalījumu Latvijas iedzīvotāju vecumā no 15 līdz 74 gadiem struktūrai un atbilstību reālajai situācijai, tika piemērota datu svēršana un datu failā korigēts pētījuma izlases sadalījums, ņemot vērā 5 parametrus (dzimuma, tautības, vecuma, reģiona un apdzīvotās vietas tipa), atbilstoši oficiāli pieejamiem LR Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes (PMLP) datiem uz 2017. gada 1. janvāri. Aptauju īstenoja pētījumu kompānija Kantar TNS pēc Latvijas Kultūras akadēmijas pasūtījuma laika posmā no 2017. gada 11. līdz 25. augustam. Aptaujas anketas jautājumi ir 1.pielikumā.

Datu analīze: tika iegūts grāmatu lasītāju un nelasītāju raksturojums pēc dažādām sociāldemogrāfiskajiem parametriem. Kā arī tika salīdzināts grāmatu lasīšanas biežums, iecienītākais grāmatu veids/saturs, grāmatu iegūšanas veidi, un valoda, kādā lasa grāmatas, dažādās sociāldemogrāfiskajās grupās.

Fokusgrupu diskusijas

Ar fokusgrupu diskusijām tika noskaidrots, kā veidojas grāmatu lasīšanas paradumi, kādi faktori šo procesu ietekmē un kāda ir attieksme pret lasīšanu. Tika veiktas trīs fokusgrupas diskusijas (n=3) ar dažādu sociāldemogrāfisko grupu pārstāvjiem. Pirmās fokusgrupas mērķgrupa bija strādājoši cilvēki vecumā no 25 līdz 36 gadiem, ar augstāko izglītību un vidējiem vai augstiem ienākumiem (raksturojot situāciju pēdējā gada laikā, ģimenes vidējie ienākumi mēnesī, rēķinot uz vienu ģimenes locekli (pēc nodokļu nomaksas, ieskaitot visus ienākumus – algas, pabalstus, pensijas, stipendijas u.tml.) vismaz 571 eiro), kuri ir regulāri lasītāji. Fokusgrupā piedalījās septiņi informanti vecumā no 25 līdz 31 gadam, četras sievietes un trīs vīrieši. Pamatojums šādas fokusgrupas izveidei balstās kvantitatīvajā aptaujā iegūtajos datos, kur konstatēts, ka, pieaugot izglītības līmenim, pieaug arī lasīšanas biežums, kā arī, jo augstāki ir indivīda ienākumi, jo vairāk tiek iegādātas grāmatas, un šī pētījuma kontekstā akcents tika likts arī uz grāmatu iegādes apstākļiem un šīs izvēles motivāciju.

Otrā un trešā fokusgrupa tika veidotas, lai noskaidrotu studentu viedokli. Studenti diskusijām tika izvēlēti pamatojoties uz aptaujā iegūtajiem datiem, kur kā viena no regulārāko lasītāju grupām ir iedzīvotāji 19-25 gadu vecumposmā. Būtiski ir arī tas, ka, domājot par grāmatu tirgus nākotni, tieši studenti un jauni cilvēki ir potenciālie grāmatu pircēji. Otrās fokusgrupas mērķgrupa bija eksakto un sociālo zinātņu studenti. Fokusgrupā kopā piedalījās seši studenti, vecumā no 20 līdz 23 gadiem, četri vīrieši un divas sievietes. Ņemot vērā, ka dažādu nozaru studiju procesa specifika atšķiras, atsevišķi tika veidota fokusgrupa, kuras mērķgrupa bija humanitāro zinātņu studenti. Trešajā fokusgrupā piedalījās septiņi humanitāro zinātņu studenti vecumā no 19 līdz 23 gadiem, no kuriem piecas bija sievietes un divi vīrieši. Studentu fokusgrupu atlasē mērķis nebija pulcēt tikai regulārus lasītājus, tomēr lielākā daļa atlasīto dalībnieku ir bijuši vai šobrīd ir aktīvi lasītāji.

Padziļinātās intervijas ar nelasītājiem

Papildus kvantitatīvajai aptaujai un fokusgrupu diskusijām tikai veiktas padziļinātās intervijas (n=7) ar grāmatu nelasītājiem, lai noskaidrotu šīs mērķa grupas pieredzes specifiku attiecībā uz grāmatu lasīšanas paradumiem un to veidošanos, kā arī nelasīšanas iemeslus. Kā nelasītājs tika definēta persona, kas sevi neuzskata par grāmatu lasītāju un izlasa vienu grāmatu gadā vai mazāk. Citi kritēriji atlasē nebija tik būtiski, tomēr tika mēģināts atlasīt dažāda vecuma,

profesiju un izglītību ieguvušus informantus, lai iegūtu plašāku spektru ar viedokļiem. Intervēto nelasītāju vecums bija no 23 līdz 58 gadiem.

Datu analīze: Ar fokusgrupu diskusijām un padziļinātajām intervijām tika iegūti kvalitatīvi dati, kas tika grupēti sekojošos tematos - grāmatu lasīšanas paradumu veidošanās, grāmatu lasīšanas motivācija un tās saistība ar lasīto grāmatu saturu, grāmatu iegāde un citi ieguves veidi, grāmatu lasīšanas reputācija, grāmatu nelasīšanas iemesli.

Pētījumu iespējams turpināt, apskatot lasīšanas paradumus un to veidošanos vēl citās sociāldemogrāfiskajās grupās un tās savstarpēji salīdzinot, tā paplašinot viedokļu dažādību un atšķirīgu paradumu specifiku izpratni. Papildus iespējams analizēt dažādas nelasītāju grupas, piemēram, vīriešus, bezdarbniekus un seniorus kā tipiskākos nelasītājus, pievēršot uzmanību arī dzīvesvietas tipam (pilsēta, reģions), kas šī pētījuma ietvaros netika akcentēts. Plašāka nelasīšanas iemeslu izpēte ļautu veidot padziļinātākus secinājumus par konkrētām grupām, ne tikai atsevišķu indivīdu pieredzi. Lai pētītu lasīšanas paradumu attīstīšanos, iespējams veikt longitudinālo pētījumu, salīdzinot konkrētas grupas lasīšanas paradumus dažādos laika periodos, analizējot faktorus, kas ietekmējuši to attīstību, piemēram, sākot no vidusskolas. Šāds pētījums prasītu salīdzinoši lielus finanšu un laika resursus, taču sniegtu precīzāku izpratni par lasīšanas paradumu veidošanās attīstības dinamiku cilvēka dzīves laikā.

1. GRĀMATU LASĪTĀJU UN NELASĪTĀJU RAKSTUROJUMS

Šajā nodaļā tiek skatīts grāmatu lasītāju un nelasītāju raksturojums pēc dažādiem sociāldemogrāfiskajiem parametriem - dzimums, vecums, dzīvesvietas tips, tautība, izglītība, nodarbošanās, ienākumi, valoda, kurā runā ģimenē - balstoties uz Latvijas iedzīvotāju aptaujas datiem.

Ar aptaujas palīdzību tika identificēts, cik daudz iedzīvotāju pēdējā gada laikā lasījuši grāmatas. 76% no visiem Latvijas iedzīvotājiem atbilstošajā mērķa grupā pēdējā gada laikā lasījuši jebkādu grāmatu, savukārt 23.5% - nav lasījuši, 0.5% respondentu bija grūti atbildēt uz šo jautājumu.

Lai veiktu analīzi, kuras ir tās demogrāfiskās grupas, kas grāmatas pēdējā gada laikā nav lasījušas, tika aprēķināta tā daļa, kura no kopējās šo grupu respondentu procentuāla sadalījuma izlasē nav lasījuši nevienu grāmatu (skat. 1. tabulu).

Dati liecina, ka vīrieši pēdējā gada laikā mazāk lasījuši grāmatas. Aptuveni 1/3 no visiem vīriešiem, kas piedalījās aptaujā, pēdējā gada laikā nav lasījuši nevienu grāmatu, kamēr no sievietēm tikai 1/6 pēdējā gada laikā nav neko lasījušas.

Vecuma grupā 51-65 gadi visvairāk jeb viena trešā daļa ir to respondentu, kuri pēdējā gada laikā nav lasījuši grāmatas. Arī vecuma posmā 66-74 gadi salīdzinoši daudz jeb ceturtdaļa no šīs grupas respondentiem nav lasījuši nevienu grāmatu. Visaktīvākie lasītāji pēdējā gadā bijuši respondenti vecuma grupā 15-18 gadi un 18-24 gadi (attiecīgi 1/8 un 1/7 no šo grupu respondentiem nav lasījuši grāmatas pēdējā gada laikā).

Pēc dzīvesvietas tipa skatoties, trešdaļa lauku iedzīvotāju pēdējā gada laikā nav neko lasījuši. Nedaudz mazāk to cilvēku, kas pēdējā gada laikā neko nav lasījuši, ir pilsētās (2/9 no visiem respondentiem šajā grupā). Vismazāk nelasītāju ir Rīgā (1/6 no visiem respondentiem šajā grupā pēdējā gada laikā neko nav lasījuši).

Dati liecina, ka pēdējā gada laikā grāmatas vairāk lasījuši tie respondenti, kuriem ir augstāks izglītības līmenis. Visi respondenti, kam ir doktora grāds, pēdējā gada laikā lasījuši kādu grāmatu. Tāpat no tiem, kam ir maģistra grāds, gandrīz visi pēdējā gada laikā lasījuši kādu grāmatu. No tiem, kas šobrīd studē, tikai 1/7 nav lasījuši grāmatas pēdējā gada laikā, bet no tiem, kam jau ir iegūta augstākā izglītība jeb bakalaura grāds, 1/6 pēdējā gada laikā neko nav lasījuši. Vidēji 1/3 daļa no tiem, kam ir sākumskolas, pamatskolas, vidējā un arodizglītība pēdējā gada laikā nav lasījuši nevienu grāmatu.

Proporcionāli visvairāk grāmatu lasa skolēni un studenti – tikai 1/9 no visiem skolēniem un studentiem pēdējā gada laikā nav lasījuši nevienu grāmatu. Gandrīz puse no visiem bezdarbniekiem un tiem, kas meklē darbu, pēdējā gada laikā nav lasījuši nevienu grāmatu. Viena trešdaļa no pensijā esošajiem respondentiem pēdējā gada laikā nav lasījuši nevienu grāmatu. Aptuveni ceturtdaļa no tiem, kas ir paši sev darba devēji, strādā ģimenes uzņēmumā vai zemnieku saimniecībā bez algas un ir mājsaimnieces vai atbildīgi par mājsaimniecību, pēdējā gada laikā nav lasījuši nevienu grāmatu. 1/5 no tiem, kas ir algoti darbinieki un bērna kopšanas atvaļinājumā, pēdējā gada laikā nav lasījuši nevienu grāmatu.

Datu analīze liecina, ka nav lielas atšķirības starp nelasītājiem, skatoties pēc valodas, kādā tie runā ģimenē. Starp nelasītājiem proporcionāli ir nedaudz vairāk tie, kas ģimenē runā galvenokārt latviešu valodā (1/4 no visiem šajā grupā), bet gandrīz tikpat daudz nelasītāju ir starp tiem, kas ģimenē runā galvenokārt krievu valodā (2/9 no visiem šajā grupā). Tie, kas ģimenē runā vienlīdz abās valodās, nedaudz vairāk pēdējā gada laikā lasījuši grāmatas (1/5 no visiem šajā grupā).

Starp respondentiem, kuri tautību norādījuši kā latviešu, ir nedaudz vairāk nelasītāju (1/4) nekā starp krievu tautības respondentiem (1/5). Starp tiem, kuri norādījuši vēl kādu citu tautību, 2/7 no visiem šajā grupā nav pēdējā gada laikā lasījuši grāmatas.

Grāmatu lasīšana lielā mērā atkarīgā no iedzīvotāju ienākumiem (mēnesī, rēķinot uz vienu mājsaimniecībai piederošu cilvēku, pēc nodokļu nomaksas). Dati liecina, ka starp respondentiem ar zemākiem ienākumiem ir vairāk to, kas pēdējā gada laikā nav lasījuši nevienu grāmatu (1/3 no tiem, kuru ienākumi ir līdz EUR 170, 1/4 no tiem, kuru ienākumi ir EUR 171-360 un EUR 361-570). Starp tiem, kuru ienākumi ir virs EUR 571, tikai 1/8 pēdējā gada laikā nav lasījuši nevienu grāmatu.

Secinājumi

- Grāmatu lasīšanas paradumi ir ļoti heterogēni, kas nosaka sadrumstalotu lasītāju segmentu izveidi. Lasīšanas paradumus ietekmē visi būtiskākie sociāli demogrāfiskie parametri: dzimums, vecums, dzīves vieta, izglītība, nodarbošanās, ienākumi un tautība.
- Latvijas šī brīža tipiskais grāmatu lasītājs ir sievietes; jaunieši vecuma grupā 15-18 un 19-24 gadi; Rīgas iedzīvotāji; tie, kuriem ir augstākā izglītība vai vēl studē; tie, kas pēc nodarbošanās ir skolēni vai studenti; tie, kas ģimenē runā vienlīdz daudz gan krievu, gan latviešu valodā; ir krievu tautības; tie, kuru ienākumi ir virs EUR 571.

- Pēdējā gada laikā grāmatu nelasītāji vairāk bijuši vīrieši, vecuma grupa 51-65 gadi, lauku iedzīvotāji, tie, kuriem izglītība ir vidējā vai arodizglītība un zemāka, tie, kuri ir bezdarbnieki vai meklē darbu, kuri ģimenē runā latviešu valodā, pēc tautības ir latvieši, kuru ienākumi ir līdz 170 EUR.

1.tabula. Grāmatu lasīšanas paradumi pēdējā gada laikā.

Grāmatu lasīšanas paradumi pēdējā gada laikā (%), n=1010	Ir lasījuši	Nav lasījuši	Grūti pateikt	% no izlases (svērts)	Nav lasījuši no savas grupas (daļa)
VSI	76%	24%	0.5%	n/a	n/a
DZIMUMS					
Vīrietis	33%	15%	0.2%	48%	1/3
Sieviete	43%	8%	0.3%	52%	1/6
VECUMS					
15 - 18	4%	1%	0.0%	5%	1/8
19 - 25	9%	1%	0.1%	10%	1/7
26 - 35	16%	4%	0.1%	20%	1/5
36 - 50	21%	6%	0.1%	27%	2/9
51 - 65	18%	8%	0.1%	27%	1/3
66 - 74	8%	3%	0.1%	11%	1/4
DZĪVESVIETAS TIPS					
Rīga	27%	6%	0.2%	33%	1/6
Pilsētas	27%	8%	0.1%	35%	2/9
Lauki	21%	10%	0.2%	32%	1/3
IZGLĪTĪBA					
Sākumskola vai nepabeigta pamatizglītība (līdz 8-9 klasēm)	0%	0%	0.0%	0%	1/3
Pamatizglītība (8- 9 klases)	5%	2%	0.0%	7%	1/3
Vidējā (pabeigta vidusskola, ģimnāzija)	12%	5%	0.2%	17%	2/7
Profesionālā vidējā (pabeigta arodskola, arodvidusskola, Vidējā un šobrīd studēju augstskolā	23%	10%	0.1%	33%	1/3
Augstākā izglītība - bakalaura grāds, t.sk. pabeigta	2%	0%	0.1%	3%	1/7
Augstākā izglītība - maģistra grāds	20%	4%	0.1%	25%	1/6
Augstākā izglītība - doktora grāds	13%	1%	0.0%	14%	n/a
Augstākā izglītība - doktora grāds	1%	0%	0.0%	1%	n/a
NODARBOŠANĀS					
pats sev darba devējs (pašnodarbinātais, uzņēmējs)	9%	3%	0.1%	12%	1/4
strādājat ģimenes uzņēmumā, zemnieku saimniecībā bez algas	1%	0%	0.0%	1%	1/4
algots darbinieks	42%	11%	0.3%	53%	1/5
bērna kopšanas atvaļinājumā (līdz 1,5 gadiem)	2%	0%	0.0%	2%	1/5
bezdarbnieks, meklējat darbu	3%	2%	0.0%	5%	3/8
pensijā	11%	5%	0.1%	17%	1/3
mājsaimniece/ atbildīgais par mājsaimniecību	2%	1%	0.0%	3%	1/4
skolnieks, students	7%	1%	0.0%	8%	1/9
VALODA, KĀDĀ GALVENOKĀRT RUNĀ ĢIMENĒ					
Latviešu	43%	14%	0.4%	58%	1/4
Krievu	26%	8%	0.0%	34%	2/9
Vienlīdz bieži latviešu un krievu valodā	5%	1%	0.1%	7%	1/5
Angļu	0.3%	0%	0.0%	0%	n/a
Citā	1%	0.5%	0.0%	1%	3/7
ĪENĀKUMI MĒNESĪ, RĒKINOT UZ 1 MĀJSAIMNIECĪBĀ ESOŠU CILVĒKU (PĒC NODOKĻU NOMAKSAS)					
LĪDZ EUR 170	6%	3%	0%	9%	1/3
EUR 171 - 360	21%	7%	0%	28%	1/4
EUR 361 - 570	14%	5%	0%	19%	1/4
EUR 571 un vairāk	18%	3%	0.0%	20%	1/7
Nav atbildes	7%	3%	0.1%	10%	1/4
Grūti pateikt	11%	4%	0.1%	15%	1/4
TAUTĪBA					
Latvietis	45%	14%	0.5%	59%	1/4
Krievs	22%	6%	0.0%	28%	1/5
Cita	9%	4%	0.0%	13%	2/7

2. GRĀMATU LASĪŠANAS PARADUMU VEIDOŠANĀS UN TO IETEKMĒJOŠIE FAKTORI

Šajā nodaļā tiek apskatīts grāmatu lasīšanas paradumu veidošanās process. Ņemot vērā to, ka pirmā saskarsme ar grāmatām notiek bērnībā, ir izdalīti faktori, kas šo saskarsmi nodrošina un tādejādi var ietekmēt paradumu veidošanās gaitu - tā ir ģimene un formālā izglītība. Lai būtu iespējams salīdzināt gan fokusgrupu diskusijās paustos grāmatu lasītāju viedokļus, gan padziļinātajās intervijās sniegto grāmatu nelasītāju informāciju, faktori, pēc kuriem analizēta abu grupu pieredze, ir vienādi, un tas ļauj skaidrāk iezīmēt gan atšķirības, gan līdzības abu grupu pieredzēs, un tajā, vai un kā tas vēlāk ietekmējis grāmatu lasīšanas paradumu izveidošanos vai arī tieši otrādi - neizveidošanos.

2.1. Grāmatu lasīšanas paradumu veidošanās lasītājiem

Grāmatu lasītāji savos pieredzes stāstos izceļ, ka pirmo saskarsmi ar grāmatām veicina ģimene, tomēr ir iespējams izdalīt dažādus veidus, kā bērns izveido pirmo kontaktu ar grāmatām. Tā var būt ģimenes locekļu lasīšana priekšā, iespēja novērot citu ģimenes locekļu lasīšanas vai nelasīšanas paradumus, kā arī dažādi audzināšanas paņēmieni, ar kuriem ģimene nepastarpināti mēģina ietekmēt lasīšanas paradumus. Nākamais solis ir izglītības procesā iegūtā pieredze, kad rodas pienākums izlasīt konkrētus literārus darbus, tāpēc kā atsevišķi faktori izglītības ietekmes analizē uz turpmāko grāmatu lasīšanas paradumu veidošanos tiek apskatīta obligātās literatūras piemērotība konkrētam vecumposmam, skolotāja kā personības loma lasīšanas veicināšanā, kā arī skolotāja izmantotās metodes literatūras stundās.

2.1.1. Ģimenes loma lasīšanas paradumu veidošanā

1) Lasīšana priekšā bērnībā

Viens no veidiem, kā bērni gūst pirmo iespaidu par grāmatām, ir klausoties, kā tās lasa priekšā. Tieši vecāku vai citu ģimenes locekļu regulāra priekšā lasīšana mēdz radīt interesi par grāmatām. Dzirdētās pasakas un stāsti paliek klausītāja atmiņā - ja tie ir interesanti, tad vēlāk, kad klausītājs jau ir iemācījies lasīt, ir papildus motivācija tos iepazīt individuāli, lasot pašam.

„Man priekšā droši vien mamma kādreiz vakaros un arī pa dienu sāka lasīt pasakas, to es atceros. Tad es viņas no galvas iemācījos, visu laiku atkārtāju, tad jau pats sāku mācīties lasīt.” (eksakto zinātņu students, 23)

„Man personīgi bija tā, ka, jā, vecāki man daudz lasīja priekšā, bet brīdī, kad es sapratu, ka varu noturēt uzmanību pietiekami daudz, lai izlasītu grāmatu, tad man bija āķis lūpā

un es varēju lasīt tik daudz, cik varēju - tur grāmata dienā, divās vai trijās, jo vairāk, jo labāk." (humanitāro zinātņu studente, 19)

"Man tā atskatoties ļoti, ļoti ir iespaidojušas manu dzīvi brāļu Grimmu pasakas, ko man vienkārši lasīja gulēt ejot vecāmam katru dienu." (sieviete ar augstāko izglītību, vidējiem/augstiem ienākumiem, 26)

Lasīšana priekšā bērniem ne tikai atstāj iespaidu uz vēlākajiem lasīšanas paradumiem, veidojot vēlmi turpmāk lasīt pastāvīgi, bet arī satuvina ģimeni - tā ir kopīga aktivitāte, kas veido ciešākas ģimenes saites. Ar to saistās jaukas atmiņas - būtiski, ka grāmata ir daļa no šī notikuma.

"Es vēl joprojām atceros, kā man tētis lasīja pasakas, es viņam gulēju uz vēdera, man bija vienalga, ko viņš lasa, galvenās bija tās vibrācijas no viņa vēdera, ko es dzirdēju, man ļoti, ļoti patika." (humanitāro zinātņu studente, 23)

2) Ģimenes locekļu lasīšanas paradumi

Nozīmīgi ir arī ģimenes locekļu lasīšanas paradumi, jo, piemēram, lasoši vecāki vai vecvecāki ir ne tikai pozitīvs piemērs, bet tas dod arī iespēju pārrunāt izlasīto literatūru vai saņemt kādu ieteikumu no personas, kuras viedoklis ir svarīgs.

"Fantastikas žanrs man arī bija mīļākais, vismaz kādreiz, to man tētis iemācīja. Tētis lasīja ļoti daudz visas tās krievu grāmatas un visas fantastikas žanrā. Viņš man arī iemācīja lasīt fantastiku, visus Harijus Poterus." (sieviete ar augstāko izglītību, vidējiem/augstiem ienākumiem, 28)

Fokusgrupu diskusijās vairākkārt parādās pieredzes, kurās tiek izcelts, ka ir svarīgi ikdienā redzēt un dzīvot kopā ar lasošiem cilvēkiem.

"Tētis lasīja. O! Es arī varētu lasīt. Tad uzzināju visu ko jaunu un tad sapratu, ka jāpērk vēl viena, vēl viena..." (eksakto zinātņu students, 22)

"Man ir tā nenormālā laime un svētība, ka man omīte ir vienkārši superīga. [...] Ja viņa pasaka, ka tā ir laba grāmata, tad tā ir laba grāmata [...] Un es tā skatos uz viņas dzīvi, uz tiem augļiem, kas ir viņas dzīvē un uz to, ko viņa dara tajā dzīvē, kāpēc viņa tāda ir, es saprotu, grāmatas ir vienkārši liela daļa no tā." (vīrietis ar augstāko izglītību, vidējiem/augstiem ienākumiem, 31)

Fokusgrupās tiek minēta arī pretēja pieredze - situācija, kurā bērnam interesē grāmatas un lasīšana, taču ģimenē nav neviena cita, kas regulāri lasītu. Tas prasa no bērna lielāku pašiniciatīvu un personīgo motivāciju.

"Mums bija totāli pretēji. Man neviens nelasa ģimenē, varbūt tur kaut kādu "Privāto dzīvi". Tad es ar savu Nīči tāds vientuļš. Tā atkal tā grāmatas burvība, tu lasot esi piederīgs tai pasaulei kaut kādā ziņā, un nav svarīgi, ka pie pusdienu galda nav ar ko pārrunāt Dieva nāvi." (vīrietis ar augstāko izglītību, vidējiem/augstiem ienākumiem, 25)

3) Apkārtējo centieni ietekmēt bērnu lasīšanas paradumus

Vecāki var ietekmēt bērnu viedokli un paradumus arī apzināti iejaucoties tajos, piemēram, aicinot lasīt vairāk, ko bērni mēdz uztvert kā negatīvu spiedienu, kā rezultātā izvairās no lasīšanas.

"Man savukārt bija pārāk liels spiediens (no ģimenes) un man bija, aah, nē." (vīrietis ar augstāko izglītību, vidējiem/augstiem ienākumiem, 31)

Fokusgrupās atklājas, ka izdarītais vecāku spiediens, lai gan sākotnēji ir nepatīkams, vēlāk, atskatoties no pieauguša cilvēka perspektīvas, var šķist noderīgs. Tas ir veicinājis paradumu lasīt, kas tiek vērtēta kā pozitīva ikdienas sastāvdaļa.

"Atklāti sakot, man bija bērībā vāja interese pret grāmatām, vecāki tā kā spieda, ka jālasa grāmatas. Tagad es to vairāk novērtēju, ka viņi uz to spieda, jo es domāju, ka bez grāmatām nekur tālāk nevar aiziet." (humanitāro zinātņu students, 20)

Reizēm vecāki iejaucas bērnu lasīšanā arī ar mērķi sasniegt pretēju efektu - samazināt laiku, ko bērni pavada lasot, uzskatot, ka viņi to dara pārāk bieži.

"Bet pat lasītāju ģimenēs ir mēģinājumi iejaukties lasīšanā, uzskatot, ka iet kaut kādā nenormālībā. Man mamma mēģināja aizliegt ņemt tik daudz grāmatu no bibliotēkām vienlaicīgi. Es nekad nelasīju vienlaicīgi mazāk kā divas trīs grāmatas." (sieviete ar augstāko izglītību, vidējiem/augstiem ienākumiem, 28)

Redzams, ka fokusgrupās parādās lasītāju pieredze stāsti, kuros vecāki mēģinājuši aizliegt no bibliotēkas ņemt pārāk daudz grāmatu. Tāpat arī nav ļauts tērēt, viņuprāt, nesamērīgi daudz naudas to iegādei.

"Es varu tikai varu papildināt, ka, ja ir vecāki, kuri saviem bērniem saka: "Nu lūdzu, bērniņ, izlasi to grāmatu," tad man mamma: "Nu, ko... atkal grāmatu nopirki, nepietiek?" (humanitāro zinātņu studente, 21)

2.1.2. Izglītības loma grāmatu lasīšanas paradumu veidošanā

1) Obligātās literatūras atbilstība interesēm un vecuma posmam

Fokusgrupas dalībnieki vairākkārt akcentē obligātās literatūras kā piespiedu uzdevuma negatīvo raksturu.

"Man nepatika, ka piespieda, ka obligātā literatūra, ka bija tas saraksts parasti vasarā jāizlasa." (sieviete ar augstāko izglītību, vidējiem/augstiem ienākumiem, 28)

Tas saistās gan ar papildus uzdevumu ārpus ikdienas darbiem, gan ar ierobežotību paša izvēlē. Obligātās literatūras lasīšana aizņem laiku, ko varētu pavadīt, iepazīstoties ar paša izvēlētām grāmatām. Ņemot vērā, ka individuālās izvēles ir saistošākas, tad reizēm literatūras saraksts tiek veidots, apkopojot skolā prasīto un paša vēlmes.

"Kas saistās ar skolu, lasīju tikai tās grāmatas, kuras man interesēja. Tā kā grāmatas lasīju ikdienā, par obligāto literatūru domāju, ka tā ir domāta bērniem, kas vispār nelasa, lai ievadītu šajā grāmatu pasaulē." (eksakto zinātņu studente, 20)

"Mums skolā bija tik graužoši briesmīga izvēle obligātajai literatūrai, ka es piespiedu sevi izlasīt to minimumu no to grāmatu skaita un pēc tam lasīju visu pārējo, kas man interesēja, kaut kādas jaunākās grāmatas, kas ir bērniem veikalā, kaut ko, ko es varēju atrast." (humanitāro zinātņu studente, 19)

Bieži parādās viedoklis, ka obligātajā literatūrā iekļautās grāmatas nav bijušas atbilstošas vecumam, kurā tās ir uzdotas lasīt, kā arī konkrētās grāmatas ir bijis grūti lasīt, kas attiecīgi radījis nepareizu priekšstatu gan par attiecīgajiem autoriem, gan par literatūru kopumā.

"Man liekas, ka vidusskolā tika dotas grāmatas, kuras bija smagi lasīt, viņas nav tāda vieglā literatūra. Un savā ziņā man tas radīja tā kā riebumu pret latviešu autoriem." (eksakto zinātņu studente, 20)

"Grujoša asociācija vienkārši, otrajā klasē likt lasīt "Dullo Dauku" un "Vanadziņu"... Mana atziņa ir, ka depresīvāku grāmatu grūti atrast latviešu literatūrā un likt vēl to lasīt otrajā klasē." (humanitāro zinātņu studente, 19)

Grāmatu satura neatbilstība vecumposmam un interesēm veicinājusi nepatiku pret lasīšanu, kā rezultātā neradās personīga vēlme lasīt ārpus obligātās literatūras saraksta.

"Varbūt šādas grāmatas būtu jālasa, tad, kad lasīšana jau sagādā prieku, kad tu jau to dari kā hobijs, nevis, nevis, kā konkrētos gadījumos, kad ir tikai obligātā literatūra un tad nerodas nekāda tālāka vēlme." (eksakto zinātņu studente, 21)

Viena fokusgrupas dalībiece atzīst, ka skolas laikā obligātā literatūra nav bijusi saistoša, taču pēc vairākiem gadiem viņai ir radusies vēlme atgriezties pie iepriekš neizlasītās, bet zināmās literatūras, kas norāda uz grāmatu satura neatbilstību vecuma posmam.

Pastāv arī pretējas pieredzes, kur obligātā literatūra tika lasīta ar patīku personīgās intereses vai arī veiksmīgā skolotāju literatūras pasniegšanas veida dēļ.

"Obligāto literatūru labprāt lasīju, obligātā literatūra nebija tāda spiesta lieta. Bērnībā biju cītīgs to, ko man lika to arī darīju." (eksakto zinātņu students, 23)

"Es, man liekas, vidusskolā visvairāk lasīju obligāto literatūru, jo, pirmkārt, tā bija interesantāka varbūt, mums arī pasniedzēja norādīja uz to interesantāko, viņa nelika lasīt visu." (eksakto zinātņu studente, 21)

2) Skolotāja loma lasīšanas paradumu veidošanā

Svarīgs faktors, veidojot attieksmi pret lasīšanu, ir literatūras skolotāju spēja ieinteresēt gan literāro darbu iepazīšanā, gan lasīšanā kā aktivitātē kopumā. Nozīmīga kvalitāte ir paša skolotāja interese par literatūru, svarīgi, lai viņš/-a pats regulāri lasītu. Stāsti no dzīves, literāro darbu sasaiste ar personīgo pieredzi un kultūrvēsturisko kontekstu tiek vērtēta kā pozitīva prakse.

"Vispār grāmatas tā kā stāstīja no savas pieredzes. Viņš vispār ļoti daudz lasīja, kā es viņu redzēju starpbrīžos vai jebkur citur, viņš vienmēr lasīja. Tad viņš tās grāmatas pasniedza no savas prizmas, un tad viņš pasniedza arī dažas atziņas no tām grāmatām." (eksakto zinātņu students, 21)

"Mums arī bija līdzīgi, jo mums tās bija nevis literatūras un latviešu valodas stundas, bet dzīves mācības stundas." (humanitāro zinātņu studente, 21)

"Tas, kā viņa spēja literatūru parādīt vēstures kontekstā, kas ar autoru noticis tajā laikā, kad rakstījis, kas pasaulē noticis, tas atvēra citu pasauli uz grāmatām, ne tikai to, ka tu vari ieiet iekšā, bet ka tu pat banālā daiļliteratūrā vari saskatīt laikmetu. Un tas ļoti pavilka pat tos nedaudzos čaļus zināmā mērā." (sieviete ar augstāko izglītību, vidējiem/augstiem ienākumiem, 28)

Nozīmīga ir arī skolotāju ieinteresētība tajā, kā skolēniem veicas ar grāmatu lasīšanu. Gadījumos, kad skolotāji nepārbauda ne lasīšanas procesu, ne rezultātus, skolēnu motivācija lasīt ir mazāka. Tā rezultātā skolēni var arī pilnībā izvairīties no grāmatu lasīšanas.

"Es atceros, viena bija tāda, kurai bija diezgan vienalga vai mēs izlasām vai nē. Viņa vienkārši iedeva sarakstu, no sērijas "jums vajadzētu izlasīt", protams, neviens neizlasīja." (humanitāro zinātņu studente, 23)

"Vasarās mums bija obligātā literatūrā, bet tā kā tas netika pārbaudīts, tad es tā arī laikam nevienu grāmatu neizlasīju." (eksakto zinātņu students, 22)

3) Skolotāju izmantotās metodes literatūras stundās

Lai radītu skolēniem motivāciju lasīt, svarīgi ir izvēlēties atbilstošas metodes literatūras stundām. Kā viena no atmiņām par līdzekļiem, kas tikuši izmantoti lasīšanas veicināšanai, fokusgrupu diskusijās tiek minēta sacenšanās par to, kurš bērns klasē izlasījis lielāku skaitu grāmatu. Tiek atzīts, ka svarīgi ir redzēt katra individuālo progresu, jo tas veido pozitīvu konkurenci un motivē lasīt vairāk.

"Mēs pierakstījām galvenās atziņas, uzzīmējām kaut ko par izlasīto grāmatu un tā likām klāt tos posmiņus, veidojām garākus un garākus tārpiņus. Man bija visgarākais. Man vienmēr vajadzēja būt garākajam, bet bija dažreiz jāsaņem izlasīt tās 2 grāmatas nedēļā, lai pārspētu citus un turpinātu būt ar visgarāko." (eksakto zinātņu studente, 20)

"Un tad, kad tika izlasīta kāda grāmata, man bija kladītējā jūzraksta stāstiņš, un tad tika piekārts viens mandarīns šajā virtenē. Man vienmēr bija garākā virtene, un tas man tik nenormāli patika, ka es turpināju lasīt un lasīt, tas teikt mani iedvesmoja." (eksakto zinātņu students, 22)

Fokusgrupās, kur piedalījās studenti, tika minēti dažādi viedokļi par metodēm, kas prasa radošu izpaušmi no skolēniem, kas tiešā veidā nav saistīta ar pašu literatūru, piemēram, ilustrāciju zīmēšana. Stāstus par situācijām, kurās literatūras skolotāji vērtē skolēnu vizuālos darbus, vairāki dalībnieki pozicionē kā negatīvas atmiņas.

"Man laikam pamatskolas lielākā trauma bija nevis tikai lasīt tās grāmatas, bet arī tajās burtnīcās veidot rūpīgus pierakstus par tām grāmatām un tur obligāti bija jāveido arī zīmējums, un zīmēšanā es esmu pilnīga nepraša." (humanitāro zinātņu studente, 22)

"Piemēram, mums bija jātaisa dzejoļu krājumi, bet, ja mēs viņai to iesniedzām papīra formātā vai rakstiski, mēs vairāk par 4 nevarējām dabūt. Desmit bija, piemēram, tad, kad tu viņai atnes tabureti, kas ir aprakstīta ar dzejoļiem un uzdevini. [...] Tas mazlietiņ grāva to ticību literatūrai." (humanitāro zinātņu studente, 19)

Pozitīvas atmiņas saistās ar performanču veidošanu, lugu iestudēšanu grupās - iedziļināšanās konkrētā darbā, autora biogrāfijā un tā pasniegšana vienaudžiem saistošā valodā paliek atmiņā spilgtāk nekā vienkārši stundu laikā pārrunātais.

“Mēs sadalījāmies pa grupiņām un katram bija performance jāpasniedz. Mēs paši varējām vadīt stundu un darīt ar visiem pārējiem klases biedriem to, ko tu vēlies.”
(humanitāro zinātņu studente, 21)

Grāmatu lasītāju paradumu veidošanos ietekmē dažādi faktori, taču ģimenes un formālās izglītības nozīme tiek atzīta par visbūtiskāko. Cilvēkiem, kuri ikdienā lasa grāmatas, lielākoties bērnībā kāds ir lasījis priekšā, tā ne tikai radot interesi par grāmatu saturu, stāstiem, bet arī veidojot jaukas atmiņas par ģimenes kopīgajām aktivitātēm, kurās grāmata ir pozitīvs tēls, kas satuvina apkārtējos. Būtiska ir arī pašu ģimenes locekļu lasīšanas paradumi, jo tas kalpo ne tikai par piemēru, bet arī rada vidi, kur iespējams aprunāties par izlasīto vai ieteikt kādu vērtīgu grāmatu. Taču novērojama arī vēlme iejaukties bērna lasīšanas paradumos, liekot lasīt vairāk vai cenšoties samazināt laiku, ko bērni pavada lasot.

Kopumā jāsaka, ka grāmatu lasītāju pieredzē attiecībā uz literatūras apguvi skolā novērojamas vairāk atšķirības nekā runājot par pieredzi ģimenē. Bieži parādās viedoklis, ka obligātā literatūra, kas jaapgūst skolā, nav atbilstoša konkrētajam vecuma posmam un, ņemot vērā, ka tās lasīšana kļūst par obligātu pienākumu, veidojas negatīva attieksme ne tikai pret lasīšanu kopumā, bet arī, piemēram, pret konkrētiem autoriem. Grāmatu lasītāji atzīst, ka daudz labprātāk skolas laikā būtu lasījuši pašu izvēlētas grāmatas, jo to saturs ir interesantāks. Tieši šo iemeslu dēļ arī tie cilvēki, kas vēlāk dzīvē lasa grāmatas regulāri, skolas laikā mēdza izvairīties no obligātās literatūras lasīšanas kopumā vai arī izlasīja tikai tik daudz, cik nepieciešams, lai izpildītu skolotāja dotos uzdevumus. Pastāv arī citādi gadījumi, piemēram, kad obligātā literatūra tika lasīta pilnībā un ar interesi, kas visbiežāk noticis skolotāja izmantoto metožu dēļ vai personas individuālo rakstura iezīmju dēļ. Kā minēts, skolotājam ir liela nozīme lasīšanas paradumu veidošanās procesā - informanti atzina, ka skolotāju spēja ieinteresēt, stāstīt par grāmatu, sasaistot to kopā ar kontekstuālu informāciju par vēsturi, motivē lasīt vairāk. Svarīgi, lai skolotāji ir ieinteresēti uzzināt, kā skolēniem veicas ar lasīšanas procesu. Kā metodes, kas veicina lasīšanu tika minēti vairāki piemēri, kas balstās personīgo sasniegumu salīdzināšanā, kā arī radoši uzdevumi, kas prasa rūpīgu iedziļināšanos daiļdarbā, piemēram, lugu veidošana. Ar negatīvām atmiņām saistās radoši uzdevumi, kuru veiksmīgai izpildei galvenais nav izpratne par darbu, bet gan citas prasmes, piemēram, zīmēšana.

2.2. Grāmatu nelasīšanas paradumu veidošanās

Līdzīgi kā grāmatu lasīšanas paradumu veidošanās procesa analīzē par grāmatu lasītājiem, arī grāmatu nelasītāji analizēti pēc tiem pašiem faktoriem - ģimenes un formālās izglītības lomas lasīšanas paradumu veidošanā, tā apskatot šo faktoru dažādo iedarbību, lai spētu izdarīt secinājumus, vai šie faktori ir ietekmējuši grāmatu nelasīšanas paradumu izveidi. Ar ģimenes lomu tiek saprasta lasīšana priekšā bērnībā, ģimenes locekļu lasīšanas vai nelasīšanas paradumu izzināšana, kā arī tieši mēģinājumi ietekmēt grāmatu lasīšanas paradumu veidošanos. Savukārt attiecībā uz izglītību izvērtēta obligātās literatūras, literatūras stundās izmantoto metožu un pedagoga personības loma turpmāko grāmatu lasīšanas vai nelasīšanas paradumu veidošanā.

2.2.1. Ģimenes loma lasīšanas paradumu veidošanā

1) Lasīšana priekšā bērnībā

Gan fokusgrupu diskusijās ar grāmatu lasītājiem, gan veiktajās intervijās ar grāmatu nelasītājiem visi informanti atzina, ka bērnībā vecāki ir lasījuši priekšā grāmatas. Lai gan dažiem tas bijis pamudinājums uzsākt lasīšanu pašiem, nereti sastopams viedoklis, ka vecāku lasīšana priekšā nav ietekmējusi vēlāko vēlmi lasīt un iepazīt literatūru individuāli. Arī cilvēki, kas uzskata sevi par nelasītājiem, piemin dažādas atmiņas par to, kā vecāki lasījuši priekšā, kas norāda uz to, ka tā ir pozitīva prakse, taču visticamāk nav saistāma ar tālāko bērna attieksmi pret lasīšanu.

“Man gan lasīja bērnībā priekšā, gan pēc tam literāri taustījos grāmatu lasīšanas virzienā. Bet mani nepavilka.” (eksakto zinātņu students, 21)

“Bērnībā lasīju pasakas, nu, laikam man vecāki lasīja priekšā bērnībā pasakas, kaut kādas par indiāņiem.” (nelasītājs, 44)

2) Ģimenes locekļu lasīšanas paradumi

Sarunās ar cilvēkiem, kuri grāmatas nelasa regulāri, atklājas dažādas pieredzes, kas saistītas ar vecāku un citu ģimenes locekļu attieksmi pret lasīšanu. Ir gadījumi, kuros vecāki lasa paši un, izmantojot dažādus paņēmienus, skaidro bērniem, cik liela nozīme ir literatūrai.

“Kopā ar ģimeni mēs diezgan daudz apmeklējām dažādus teātrus, koncertus, mājās skatījāmies tādas klasikas filmas, tad man mamma vienmēr teica, ka šim pamatā ir kāda grāmata, tā es pamazām sāku veidot priekšstatus par grāmatām un to nozīmi, es saprotu, ka tās ir nozīmīga kultūras daļa.” (nelasītāja, 32)

Taču aktuālas ir arī situācijas, kurās vecāki paši nelasa, bet tas joprojām veido bērna attieksmi pret lasīšanu, pat ja neizveidojas lasīšanas paradums.

“Neteikšu, ka man ģimenē ir baigi čaklie lasītāji bijuši, tagad es skatos, ka mamma lasa, jā, bet savulaik kaut kā nē.” (nelasītāja, 52)

“Nu vismaz tajā vidē, kurā man sanāk uzturēties, grāmatas figurē - kam mazāk, kam vairāk, bet nevarētu teikt, ka tā izteiktākā grāmatu lasīšanas komūna man ir apkārt, arī ģimenē un plašāk.” (eksakto zinātņu students, 21)

3) Apkārtējo centieni ietekmēt bērna lasīšanas paradumus

Gadījumos, kad vecāki vai kāds cits centies ar dažādām metodēm motivēt bērnu lasīt, tas bieži tiek no viņu puses apiets vai ignorēts. Lielākā daļa intervēto cilvēku, kuri ikdienā nelasa grāmatas, atzīst, ka aktivitātes, kas bijušas jādara piespiedu kārtā, ir tās, kuras jaunības gados tieši negribas darīt, veidojot sava veida protestu pret obligāto. Taču pat tad, ja lasīšana netiek stingri uzspiesta, bet gan motivēta ar pozitīviem līdzekļiem, ja nav personīgas vēlmes to darīt, tad tāpat tas nenes rezultātus.

“Man gribējās darīt savas lietas. Vecāki teica, lai vairāk lasu. Māsām patika lasīt, bet biju jaunākā, man laikam tāpēc vairāk piedeva.” (nelasītāja, 32)

"Agrāk bērnībā, man kaut kādi radinieki dāvināja grāmatnīcu dāvanu kartes, laikam lai ieinteresētu mani grāmatu lasīšanā, bet pārsvarā atdevu kādam, vai vienkārši pārdevu vai izsolīju klasesbiedriem." (nelasītājs, 32)

2.2.2. Izglītības loma grāmatu lasīšanas paradumu veidošanā

1) Obligātās literatūras atbilstība interesēm un vecuma posmam

Lielākā daļa personu, ar kurām tika veiktas intervijas, un kas atzīst sevi par nelasītājiem, ir piedzīvojuši laiku, kad Latvija bija PSRS sastāvā, tāpēc visbiežāk sastopamas atmiņas par to, ka literatūra bija jālasa krievu valodā. Tas lielākoties saistās ar neviennozīmīgām emocijām - no vienas puses to vērtē pozitīvi, jo tika labi apgūta krievu valoda, taču, no otras puses, tas sagādāja grūtības. Kāds informants atklāj, ka tas pasliktināja viņa latviešu valodas prasmes, ko nācies nožēlot pēc vairākiem gadiem.

“Vispār grāmatu lasīšana bērnībā man asociējas ar krievu grāmatām un krievu valodas mācīšanos. Un tad bija kaut kādas cenzētās grāmatas, atceros skolā bija grāmatas, kurām bija aizlīmētas lapaspuses. [...] Es nāku no latviešu ģimenes, man bija grūti, ka visas grāmatas bija krievu valodā. Jā, tās man iemācīja krievu valodu, bet latviešu valoda man ir riktīgi sūdzīga tagad.” (nelasītājs, 44)

Lielākoties personas, kuras kā pieauguši cilvēki ikdienā nelasa grāmatas, arī skolas laikā tās nelasīja. Sarunās ar nelasītājiem iezīmējas metodes, kādas tika izmantotas, lai izvairītos no

obligātās literatūras lasīšanas. Visbiežāk informācija par grāmatas saturu tiek noskaidrota no klasesbiedriem, kuri bija to lasījuši. Informanti atklāj, ka apzināti draudzējušies ar šiem cilvēkiem, zinot, ka tādā veidā paši varēs izvairīties no šī uzdevuma veikšanas.

"Tad, kad skolā bija jālasa "Zaļā zeme" un visi šie milzīgie darbi, tad es vienmēr kaut kā iemanījos sakontaktēt ar cilvēkiem, kuri bija izlasījuši." (nelasītāja, 52)

"Protams, skolā nācās lasīt, visiem tas taču bija obligāti, bet, cik atceros, es arī diezgan daudz lasīju pa diagonāli, draudzējos ar tiem cilvēkiem, kas bija lasījuši grāmatas – man arī vecākās māsas un mamma, daudz bija lasījušas no skolas grāmatām, tāpēc tur es arī kaut kā slīdēju cauri." (nelasītāja, 32)

Papildus tam tika lasītas anotācijas un meklēti citi resursi, ar kuru palīdzību iegūt īsu, konspektīvu informāciju par grāmatas saturu, lai varētu piedalīties stundā notiekošajā diskusijā vai izpildīt kādu citu skolotāja dotu uzdevumu.

Tajā pašā laikā ir arī cilvēki, kuri šobrīd nelasa grāmatas, taču skolas laikā obligāto literatūru apguva. Visticamāk tas bijis ieaudzinātas pienākuma, atbildības sajūtas dēļ vai arī tāpēc, ka nav bijuši pieejami citi resursi, lai uzzinātu informāciju par grāmatu, kas nepieciešama, lai izpildītu skolotāju izvirzītās prasības.

"Nebija tā, ka, ja obligāti, tad viņa riebjas. Tajos laikos tā nedomāja. „Oi, tā ir obligātā literatūra, man viņa riebjas.” Ja vajadzēja lasīt - vajadzēja lasīt. Vajadzēja „Karš un miers” lasīt, to biezo grāmatu, un lasījām. Visas grāmatas tika izlasītas. Tajos laikos tā nebija, ka internetā sameklē atsaukumi un uzraksti. Nebija jautājumu par to, vai gribu vai negribu.” (nelasītāja, 58)

2) Skolotāja loma lasīšanas paradumu veidošanā

Sarunās ar nelasītājiem arī parādās, ka ir svarīga skolotāja ieinteresētība attiecīgajā priekšmetā, šajā gadījumā - literatūrā. Taču šī skolotāja attieksme drīzāk padara saistošas pašas stundas nekā ieinteresē lasīt, jo tas jau ir individuāls uzdevums, kas neietver kolektīvu darbošanos - diskusijas, prezentācijas utt. Ja skolēnam nepatīk darboties individuāli un lasīt vienam, tad skolotāja darbs tiek novērtēts tikai no stundu vadīšanas perspektīvas.

"Skolotāji, manuprāt, centās, skaidroja, stāstīja, rādīja, tas viss bija interesanti, kamēr notika diskusijas par, viss bija forši... Bet tā pati grāmatu lasīšana.... Tas process, ka tu sēdi un tad tu lasi un neko citu nedari. Stīvi. Un arī neko nedomā." (nelasītāja, 32)

Ļoti stingra skolotāja attieksme, kuras pamatā ir barga pozīcija, attiecībās ar bērniem, kuri nav izlasījuši nepieciešamo literatūru, neveido motivāciju sākt lasīt grāmatas vairāk. Sliktu atzīmju

likšana un dusmošanās nepalīdz radīt interesi un, pārdzīvojot nepatīkamo situāciju, šādi skolēni turpina savus iepriekšējos paradumus.

"Ja nebija izlasīts, bija slikti. Skolotājas bārās, lika sliktas atzīmes. Vai tas man palīdzēja lasīt vairāk? Nē!" (nelasītājs, 38)

3) Skolotāju izmantotās metodes literatūras stundās

Līdzīgi kā fokusgrupās, kuru dalībnieki bija regulārie lasītāji, arī sarunās ar cilvēkiem, kuri ikdienā grāmatas nelasa, bieži parādās viedoklis, ka tieši radoši uzdevumi un nestandarta pieejas ir tās, kas šķitušas visinteresantākās. Turpretī starp nelasītājiem tiek minēti gadījumi, kad, piemēram, zīmēšana un citu no pašas literatūras analīzes attālinātu darbu veikšana, ir bijusi tā, kas palīdzējusi iegūt atzīmi arī neizlasot darbu, jo tādu uzdevumu izpildei nav nepieciešamas sākas zināšanas par grāmatas saturu.

"Tā varbūt es atradu to grāmatu, apskatījos vāku un tad kaut ko uzzīmēju, vispār ļoti abstrakti, jo bieži vien man nebija ne jausmas par ko bija grāmata, nu, es atceros laikam, ka es zīmēju zirgu ar spārniem uz kuriem tur turas princese, man liekas, ka par Raiņa "Zelta zirgu" tas bija." (nelasītāja, 32)

Kāds dalībnieks dalās ar pieredzi, ka literatūras skolotāja grāmatu lasīšanas vietā atļāvusi doties uz teātra izrādēm vai citiem kultūras pasākumiem, pēc tam par to iesniedzot recenzijas. Viņam pašam tas asociējas ar pozitīvām atmiņām, jo, kā pats atzīst, viņš nav lasītājs un daudz labprātāk apmeklē pasākumus. Taču tā rezultātā obligātā literatūra tiek pilnībā atcelta, kas daudzu skolēnu motivāciju izlasīt noteiktas grāmatas samazina līdz nullei.

"Mums bija forši tas, ka bija arī alternatīvā iespēja, ja es nekļūdus, ja atmiņa neviļ, vai nu obligātā literatūra vai kultūras dienasgrāmata, varēja grāmatu vietā doties uz kultūras pasākumiem." (eksakto zinātņu students, 21)

Grāmatu nelasītāji tāpat kā fokusgrupu dalībnieki, kas ikdienā lasa grāmatas, dalās ar atmiņām par to kā vecāki viņiem bērnībā lasījuši priekšā, ģimenes locekļi paši lasījuši un centušies ieinteresēt lasīšanā, izmantojot dažādas pieejas, taču tas vēlāk nav rezultējies regulāras lasīšanas praksē. Atšķirībā no lasītājiem, nelasītāju vidū biežāk parādās pieredze, kur vecāki paši ikdienā nelasa, līdz ar to tas vērtējams kā demotivējošs faktors. Visbiežāk grāmatu nelasītāji jau skolas laikā dažādos veidos mēģinājuši izvairīties no obligātās literatūras lasīšanas, taču ir gadījumi, kad grāmatas tika lasītas tieši pienākuma dēļ. Būtiski, ka, lai gan veids kā skolotāji pasniedza literatūru tiek vērtēts kā saistošs, ja grāmatu lasīšana kā aktivitāte pati par sevi nav personai interesanta, tas nav veicinājis biežāku lasīšanu. Arī barga attieksme un ļoti stingra skolotāja

pieeja nav veicinājusi patiku pret lasīšanu. Taču būtiskas ir metodes, ko skolotāji izmanto, lai pasniegtu literatūru, jo nelasītāji atzīst, ka bieži tās nav prasījušas iedziļināšanos, kā rezultātā bijis viegli izpildīt prasības arī neizlasot daiļdarbu.

Secinājumi

- Lai gan ģimenes un formālās izglītības ietekme uz grāmatu lasīšanas paradumiem ir nozīmīga, nav iespējams veidot viennozīmīgus secinājumus starp dažādām audzināšanas praksēm un vēlāko attieksmi pret lasīšanu. Piemēram, lielākajai daļai informantu bērnībā lasīja priekšā, taču šādas atmiņas ir gan tiem, kuri šobrīd ikdienā grāmatas lasa regulāri, gan tiem, kuri sevi uzskata par nelasītājiem.
- Kopumā jāmin, ka iepriekš apskatītie faktori (ģimenes locekļu lasīšana priekšā; iespēja novērot citu ģimenes locekļu lasīšanas vai nelasīšanas paradumus; dažādi audzināšanas paņēmieni, ar kuriem ģimene nepastarpināti mēģina ietekmēt lasīšanas paradumus. Obligātās literatūras piemērotība konkrētam vecumposmam; skolotāja kā personības loma lasīšanas veicināšanā; skolotāja izmantotās metodes literatūras stundās) ir nozīmīgi un var motivēt bērnu lasīt, taču jāņem vērā personas individuālās rakstura iezīmes un personīgās intereses, kuras attīstās citā virzienā, un var atturēt no grāmatu lasīšanas kā bērnībā, tā arī turpmākajā dzīvē.

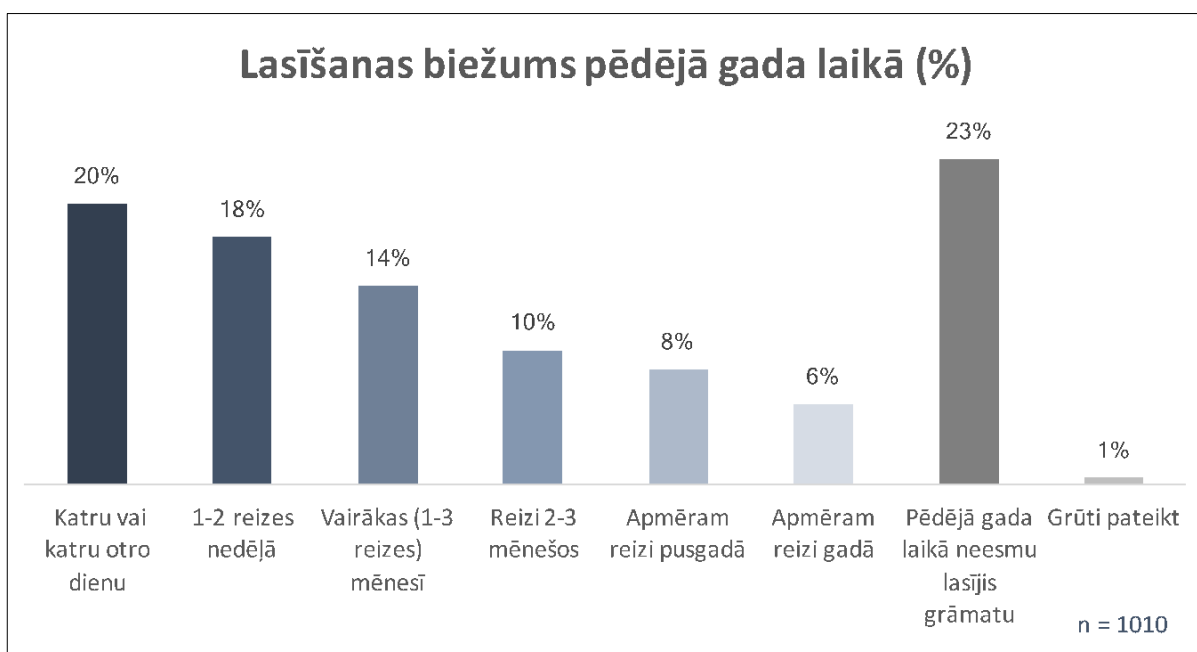
3. LASĪŠANAS BIEŽUMS

Ar aptaujas palīdzību noskaidrots, vai un cik bieži pēdējā gada laikā Latvijas iedzīvotāji lasījuši grāmatas (skat. 1.attēlu). Grāmatu lasīšanas biežums analizēts pēc dzimuma, vecuma posma, dzīvesvietas tipa, izglītības, nodarbošanās, ienākumiem, valodas, kurā galvenokārt runā ģimenē un tautības (skat.2.tabulu).

Noskaidrots, ka piektā daļa jeb 20% Latvijas iedzīvotāju lasījuši katru vai katru otro dienu, bet 18% - 1-2 reizes nedēļā. Vairākas reizes mēnesī grāmatas lasījuši 14% respondentu, savukārt reizi 2-3 mēnesī – 10%. 8% lasījuši apmēram reizi pusgadā, bet 6% - apmēram reizi gadā.

Var secināt, ka 38% Latvijas iedzīvotāju ir regulārie lasītāji, kas grāmatas lasa ne retāk kā 1-2 reizes nedēļā. 24% Latvijas iedzīvotājus var saukt par retajiem lasītājiem, kas grāmatas izlasa reizi 2-3 mēnešos vai retāk.

1.attēls. Lasīšanas biežums pēdējā gada laikā.

Analizējot grāmatu lasīšanas biežumu, jāņem vērā, ka katrā demogrāfiskajā grupā var būt lielāks vai mazāks to respondentu skaits, kas vispār pēdējā gada laikā nav lasījuši grāmatas. Tāpēc iespējams, ka grupā, kurā ir izteikti liels nelasītāju skaits, starp lasītājiem var būt tādi, kuri to dara ļoti regulāri.

Salīdzinot pēc dzimuma, grāmatas biežāk pēdējā gada laikā lasījušas sievietes – 26% no visām sievietēm grāmatas lasījušas katru vai katru otro dienu, bet 21% - 1-2 reizes nedēļā. Kamēr salīdzinoši mazāk jeb 14% no visiem vīriešiem grāmatas lasījuši katru vai katru otro dienu un tikpat jeb 14% 1-2 reizes nedēļā. Abi dzimumi aptuveni vienādi pārstāv tos, kas grāmatas lasa

vairākas (1-3 reizes) mēnesī – šādu atbildi sniegušas 14% sievietes un 15% vīriešu. Grāmatu reizi pusgadā lasījušas 7% sievietes un 10% vīriešu, kamēr reizi gadā – 4% sieviešu un 7% vīriešu.

Grāmatu lasīšanas biežums ir atšķirīgs dažādos vecuma posmos. Lai gan vecuma posmā 66-76 gadi nedaudz vairāk par ceturto daļu no visiem respondentiem vispār nav lasījuši grāmatas pēdējā gada laikā, šajā grupā ietilpst tie iedzīvotāji, kas grāmatas lasa visregulārāk – 37% to dara katru vai katru otro dienu un 11% 1-2 reizes nedēļā. Salīdzinoši liels skaits regulāro lasītāju ir arī vecuma grupā 19-25 gadi – 22% grāmatas lasījuši karu vai katru otro dienu un tikpat 1-2 reizes nedēļā.

Mazāk regulāri grāmatas lasa vecuma grupā 15-18 gadi – 13% to dara katru vai katru otro dienu, kamēr 24% - 1-2 reizes nedēļā (jāņem vērā, ka šeit iet runa par skolas vecuma jauniešiem). Nedaudz regulārāk, bet arī salīdzinoši retāk grāmatas lasa vecuma grupa 26-35 gadi – 13% to dara katru vai katru otro dienu, bet 19% - 1-2 reizes nedēļā.

Salīdzinot grāmatu lasīšanas biežumu pēc dzīvesvietas tipa, Rīgas un citu pilsētu iedzīvotāji, starp kuriem ir arī vairāk grāmatu lasītāju, pēdējā gada laikā grāmatas lasījuši regulārāk. 26% Rīgas iedzīvotāju grāmatas lasījuši katru vai katru otro dienu un 20% 1-2 reizes nedēļā, pilsētas iedzīvotāji attiecīgi 22% un 20%, kamēr tikai 13% lauku iedzīvotāju to darījuši katru vai katru otro dienu un tikpat 1-2 reizes nedēļā.

Dati liecina, ka izglītības rādītājs ir cieši saistīts ar lasīšanas regularitātes biežumu. Visbiežākie lasītāji ir tie, kuriem ir augstākā izglītība doktora līmenī – gandrīz puse lasa grāmatas katru vai katru otro dienu, bet trešā daļa – 1-2 reizes nedēļā. 31 % ar augstāko izglītību maģistra līmenī lasa katru vai katru otro dienu un 27% 1-2 reizes nedēļā. Var secināt, ka, tāpat kā ar izglītības līmeņa palielināšanos samazinās nelasītāju skaits konkrētajā demogrāfiskajā grupā, kas pārstāv konkrēto izglītības līmeni, tāpat palielinās lasītāju lasīšanas biežums.

Salīdzinot pēc respondentu nodarbošanās, kopumā visbiežākie lasītāji ir māsaimnieces vai atbildīgie par māsaimniecību, lai gan šajā grupā nedaudz vairāk par ceturto daļu vispār nav lasījuši grāmatas pēdējā gada laikā. 27% no šīs grupas lasījuši grāmatas katru vai katru otro dienu un tikpat 1-2 reizes nedēļā. Grāmatas vēl nedaudz vairāk katru vai katru otro dienu lasa pensionāri (29%), kamēr šajā grupā tikai 11% ir to, kas lasa grāmatas 1-2 reizes nedēļā. Kopumā pie regulārajiem lasītājiem pieskaitāmi arī bezdarbnieki vai tie, kuri meklē darbu, un tie, kuri atrodas bērna kopšanas atvaļinājumā, tomēr šajās grupās vairāk raksturīgs grāmatu lasīšanas biežums ir 1-2 reizes nedēļā, ko pārstāv salīdzinoši liels respondentu skaits – 35% bezdarbnieku vai tie, kuri meklē darbu, un 27% tie, kuri atrodas bērnu kopšanas atvaļinājumā. Tām pašām

grupām lasīšanas biežums katru vai katru otro dienu ir attiecīgi 11% un 14% respondentu. Starp skolēniem un studentiem ir ļoti atšķirīgs grāmatu lasīšanas biežums, jo gandrīz katru no dotajām lasīšanas biežuma grupām pārstāv salīdzinoši līdzvērtīgs skaits šīs grupas pārstāvju – 21% grāmatas lasījuši katru vai katru otro dienu, 22% - 1-2 reizes nedēļā, 18% - vairākas (1-3) reizes mēnesī, 16% - reizi 2-3 mēnešos.

Lasīšanas regularitāte nav izteikti atšķirīga respondentiem ar dažādiem ienākumiem (mēnesī, rēķinot uz 1 mājsaimniecībā esošu cilvēku pēc nodokļu nomaksas).

Valoda, kādā galvenokārt runā ģimenē un tautība ir nozīmīgi demogrāfiskie rādītāji, kas korelē ar lasīšanas biežumu. Krievu valodā ģimenē runājošie, tie, kuri vienlīdz bieži runā latviešu un krievu valodā, kā arī tiem, kuriem ir krievu tautība, grāmatas lasa biežāk nekā latviešu valodā ģimenē runājošie un latviešu tautības iedzīvotāji. 27% tie, kuri ģimenē runā galvenokārt krievu valodā un tikpat tie, kuri runā gan krievu, gan latviešu valodā vienlīdz daudz, kā arī krievu tautības iedzīvotāji grāmatas lasījuši katru vai katru otro dienu, kamēr tikai 16% latviešu valodā ģimenē runājošo un 15% latviešu tautības iedzīvotāji to darījuši tikpat bieži.

Secināts, ka grāmatu lasīšana katru vai katru otro dienu visraksturīgākā ir sievietēm (26%), vecuma grupai 66-74 gadi (37%), Rīgas iedzīvotājiem (26%), tiem, kuriem ir doktora grāds (44%), pensionāriem (29%), tiem, kuri ģimenē runā krievu valodā, latviešu un krievu valodā vienlīdz daudz, kā arī ir krievu tautības (27% katrā grupā).

Grāmatu lasīšana 1-2 reizes nedēļā raksturīga sievietēm (21%), vecuma grupai 15-18 gadi (24%), Rīgas un citu pilsētu iedzīvotājiem (20% katrā grupā), tie, kuriem ir doktora grāds (33%), kuri ir bezdarbnieki vai meklē darbu (35%), kuru ienākumi ir virs 570 EUR, tie, kuri ģimenē runā galvenokārt krievu valodā (20%) un ir krievu tautības (20%).

Grāmatu lasīšana vairākas (1-3) reizes mēnesī raksturīga abiem dzimumiem, vecuma grupai 15-18 gadi (24%), Rīgas iedzīvotājiem (16%), tie, kuriem ir augstākā bakalaura (16%), maģistra (15%) vai vidējā (15%) izglītība, skolēni un studenti (18%), kuru ienākumi ir EUR 361-570 (17%), kuri ģimenē runā galvenokārt latviešu valodā (16%) un pēc tautības ir latvieši (16%).

Grāmatas lasīšana reizi 2-3 mēnešos raksturīga vairāk sievietēm (11%), vecuma grupai 15-18 gadi (15%), lauku iedzīvotājiem (11%), tiem, kuriem ir vidējā izglītība un šobrīd studē (21%), kuri strādā ģimenes uzņēmumā vai zemnieku saimniecībā bez atalgojuma (17%) un skolēni, studenti (16%), tie, kuru ienākumi ir vairāk par EUR 570, kuri ģimenē runā galvenokārt latviešu valodā (11%) un pēc tautības ir gan latvieši (11%), gan krievi (11%).

Grāmatas apmēram reizi pusgadā un apmēram reizi gadā lasa salīdzinoši neliels iedzīvotāju skaits, tāpēc šīs biežuma kategorijas netika analizētas atsevišķi.

Secinājumi

- Būtisks Latvijas iedzīvotāju lasīšanas paradumu un grāmatu lasītāju segmentu rādītājs ir lasīšanas biežums.
- Dati liecina, ka aptuveni puse jeb 52% no visiem Latvijas iedzīvotājiem vismaz reizi mēnesī un biežāk izlasa kādu grāmatu. Šo lasītāju segmentu varētu dēvēt par regulārajiem lasītājiem.
- Vairāk nekā trešā daļa jeb 38% Latvijas iedzīvotāji ir raksturojami kā bieži lasītāji, ar to domājot grāmatu lasīšanu ne retāk kā 1-2 reizes nedēļā.
- Turpretī 24% Latvijas iedzīvotājus iespējams saukt par retajiem lasītājiem, kas grāmatas izlasa reizi 2-3 mēnešos vai retāk.

2.tabula. Grāmatu lasīšanas biežums pēdējā gada laikā.

Grāmatu lasīšanas biežums pēdējā gada laikā (%), n=1010	Lasu grāmatu katru vai katru otro dienu	Lasu grāmatu 1-2 reizes nedēļā	Lasu grāmatu vairākas (1-3) reizes mēnesī	Lasu grāmatu reizi 2-3 mēnešos	Lasu grāmatu apmēram reizi pusgadā	Lasu grāmatu apmēram reizi gadā	Pēdējā gada laikā neesmu lasījis grāmatu	Grūti pateikt	KOPĀ	n
VISI	20%	18%	14%	10%	8%	6%	23%	1%	100%	1010
DZIMUMS										
Vīrietis	14%	14%	15%	8%	10%	7%	31%	0%	100%	485
Sieviete	26%	21%	14%	11%	7%	4%	16%	1%	100%	526
VECUMS										
15 - 18	13%	24%	24%	15%	4%	7%	13%	0%	100%	46
19 - 25	22%	22%	13%	14%	9%	5%	14%	1%	100%	100
26 - 35	13%	19%	16%	10%	11%	9%	20%	0%	100%	205
36 - 50	20%	17%	17%	9%	8%	5%	23%	0%	100%	278
51 - 65	19%	17%	12%	8%	7%	5%	31%	0%	100%	271
66 - 74	37%	11%	9%	7%	6%	3%	27%	1%	100%	113
DZĪVESVIETAS TIPS										
Rīga	26%	20%	16%	9%	7%	5%	17%	1%	100%	333
Pilsētas	22%	20%	13%	9%	9%	5%	22%		100%	357
Lauki	13%	13%	14%	11%	8%	8%	32%	1%	100%	320
IZGLĪTĪBA										
Sākumskola vai nepabeigta pamatizglītība (līdz 8-9 klasēm)			67%				33%		100%	3
Pamatzglītība (8-9 klases)	11%	14%	9%	11%	7%	14%	33%		100%	70
Vidējā (pabeigta vidusskola,	14%	17%	15%	9%	9%	6%	30%	1%	100%	175
Profesionālā vidējā (pabeigta arodskola, arodividusskola,	17%	13%	14%	8%	9%	6%	31%		100%	334
Vidējā un šobrīd studēju	21%	17%	7%	21%	14%	3%	14%	3%	100%	29
Augstākā izglītība - bakalaura grāds, t.sk. pabeigta	23%	21%	16%	9%	10%	4%	17%		100%	251
Augstākā izglītība - maģistra	31%	27%	15%	13%	4%	3%	6%		100%	143
Augstākā izglītība - doktora	44%	33%		11%			11%		100%	9
NODARBOŠANĀS										
patš sev darba devējs (pašnodarbinātais, uzņēmējs)	21%	16%	14%	11%	7%	6%	24%	1%	100%	119
strādājat ģimenes uzņēmumā, zemnieku saimniecībā bez algas	25%	17%	0%	17%		17%	25%		100%	12
algots darbinieks	18%	18%	16%	10%	10%	6%	21%	1%	100%	539
bērna kopšanas atvaļinājumā (līdz 1,5 gadiem)	14%	27%	14%	5%	23%		18%		100%	22
bezdarbnieks, meklējat darbu	11%	35%	7%	4%	2%	4%	37%		100%	46
pensijā	29%	11%	11%	8%	6%	3%	32%	1%	100%	171
mājsaimniece/ atbildīgais par mājsaimniecību	27%	27%	4%	4%	4%	8%	27%		100%	26
skolnieks, students	21%	22%	18%	16%	5%	7%	11%		100%	76
VALODA, KĀDĀ GALVENOKĀRT RUNĀ ĢIMENĒ										
Latviešu	16%	17%	16%	11%	9%	7%	24%	1%	100%	580
Krievu	27%	20%	12%	9%	6%	3%	23%		100%	345
Vienlīdz bieži latviešu un krievu valodā	27%	14%	13%	6%	13%	6%	21%	1%	100%	71
IEŅĀKUMI MĒNESĪ, RĒKINOT UZ 1 MĀJSAIMNIECĪBĀ ESOŠU CILVĒKU (PĒC NODOKĻU NOMAKSAS)										
Līdz EUR 170	20%	12%	15%	9%	8%	5%	32%		100%	168
EUR 171-360	22%	20%	11%	12%	7%	6%	22%	1%	100%	197
EUR 361-570	17%	17%	17%	9%	9%	6%	25%	1%	100%	187
EUR 571 un vairāk	22%	21%	13%	14%	12%	5%	13%		100%	206
Nav atbildes	22%	16%	17%	5%	4%	8%	26%	1%	100%	99
Grūti pateikt	20%	19%	15%	7%	8%	5%	26%	1%	100%	153
TAUTĪBA										
Latvietis	15%	18%	16%	11%	9%	6%	23%	1%	100%	597
Krievs	27%	20%	12%	11%	5%	5%	21%		100%	285
Cita	28%	13%	12%	4%	10%	5%	29%		100%	128

4. IECIENĪTĀKĀIS GRĀMATU VEIDS/SATURS

Aptaujas dati ļauj noteikt, kuri ir Latvijas iedzīvotāju iecienītākie grāmatu veidi vai saturs un kā tas atšķiras dažādās sociāldemogrāfiskajās grupās (pēc dzimuma, vecuma, dzīvesvietas tipa, izglītības un nodarbošanās) (skat. 2.attēlu). Šajā nodaļā tiek vērsta uzmanība uz grāmatu satura un veida kvantitatīvu izpēti, savukārt 5.nodaļā uzsvars tiek likts uz grāmatu lasīšanas motivācijas saistību ar izvēlēto grāmatu saturu un veidu, temata izpētē izmantojot kvalitatīvās metodes.

Latvijas iedzīvotāji vislabprātāk lasa kriminālromānus (spriedzes, detektīvus) (25% respondenti izvēlējušies šo atbildi), vēsturisko literatūru (23%), vēsturiskos romānus (23%) un romantiskos romānus (22%). Salīdzinoši populāras ir arī profesionālās izaugsmes grāmatas (19%), uzzīņu literatūra (enciklopēdijas, vārdnīcas, ceļveži, recepšu grāmatas u.c.) un fantāzijas romāni (katru 16%).

Daļa no lasošajiem iedzīvotājiem norāda, ka lasa arī memuārus/biogrāfijas (13%), ceļojumu grāmatas (12%), bērnu literatūru (12%), pašpalīdzības, padomu grāmatas (11%), filozofisko literatūru (10%) un akadēmiskās, zinātniskās grāmatas (10%).

Mazāk par 10% respondentu lasa grāmatas par ezotēriku, astroloģiju (9%), dzeju (8%), reliģisko literatūru (7%). Tikai 3% norādījuši, ka lasa vai skatās mākslas albumus (reprodukcijas u.tml.).

14% respondentu norādījuši, ka lasa vēl ko citu:

- Grāmatas par kādu specifisku tēmu vai konkrētu autoru norādījuši 26 respondenti - *apceres (Zigmunds Skujiņš "Sarunas ar jāņtārpiņiem"), kur jūtos piederīgs kā aculiecinieks laikposmā; Par bērnu ēdināšanu un audzināšanu; Literatūra par arhitektūru; Mākslas literatūra; Anšlavs Eglītis "Miesas krāsas domino"; Grāmata "Dvēseļu puteni" un tamlīdzīgas; par cīņas sportu meistariem; Par dabu, ģeogrāfiju; Par dzīvi; par dzīvniekiem; par dzīvnieku pasauli; Par ekonomiku; par sportu; Grāmatas par veselību; Veselība, aforismi; Vides, izglītības literatūru; Pauls Koelju Profesionāla literatūra, raksts par narkotikām, par smēķēšanu; politika; Reģionu dabas literatūra; Sporta filozofiju un psiholoģiju; Sporta literatūru; Stihijas par marsiešiem; Solženicinu; Militārā vēsture; Monika Zīle, Atmiņas stāsti, dzīves apraksti; Motivējošās grāmatas, dzīves uztveres padomi.*
- Klasiku (vispārīgi, konkretizējot, ka ārzemju, krievu vai latviešu) norādījuši 16 respondenti;

- Psiholoģijas grāmatas (13);
- Konkrēta žanra vai stila literatūru (17) - *Reālistu darbus* - L. Brīdaku; *šausmu literatūra*; *Garīgā literatūra*; *zinātniskā fantastika*; *Modernā literatūra*; *Dokumentāla rakstura grāmatas*; *Izklaidējošo literatūru*; *Reālistiskos romānus*; *vieglais žanrs*; *Piedzīvojumu literatūra*.
- Tehnisko literatūru (t.sk. par tehniku un tehnisko dokumentāciju) (7);
- Daiļliteratūru vispārīgi (5);
- Latviešu literatūru (t.sk. jaunākos darbus) (5);
- Medicīnisko literatūru (3);
- Grāmatas, kas bija skolas programmā (3);
- Pasakas (2);
- Cita veida (4) – *Krievu oriģinālliteratūra*; *Periodiku*; *Viss, izņemot reliģiju un fantastiku*; *Visu, izņemot bērnu literatūru*.

Kopumā var secināt, ka Latvijas iedzīvotāji ir iecienījuši daiļliteratūru – vēsturiskos, romantiskos un kriminālromānus, kā arī vēsturisko literatūru. Diezgan daudz tiek lasīta praktiskas lietderības literatūra – profesionālās izaugsmes grāmatas un uzziņu literatūra.

2. attēls. Kāda veida/satura grāmatas iedzīvotāji vislabprātāk lasa.

4.1. Salīdzinājums pēc dzimuma

Analizēta arī dzimuma saistība ar izvēlēto grāmatu saturu un veidu (skat. 3. tabulu). Vīrieši vislabprātāk lasa vēsturisko literatūru (32%), tāpat viņi labprāt lasa arī fantāzijas romānus (24%), kriminālromānus (23%), vēsturiskos romānus (23%) un profesionālās izaugsmes grāmatas (22%). No vīriešu iecienītiem grāmatu veidiem starp sievietēm līdzvērtīgi iecienīti ir tikai vēsturiskie romāni (23%), kā arī sievietes nedaudz vairāk iecienījušas kriminālromānus (27%).

Abi dzimumi līdzvērtīgi lasa arī uzzīņu literatūru (17% vīrieši un 18% sievietes), ceļojumu grāmatas (13% vīrieši un 12% sievietes), filozofisko literatūru (10% vīrieši un 10% sievietes)

Salīdzinoši daudz vīrieši lasa akadēmiskās, zinātniskās grāmatas (14%), kamēr tikai 8% sievietes lasa šāda veida grāmatas. Sievietes nedaudz vairāk dod priekšroku memuāriem/biogrāfijām (15%), kamēr 11% vīrieši iecienījuši šo veidu.

Vīriešu vidū nav populāras pašpalīdzības, padomu grāmatas (8%), bērnu literatūra (6%), grāmatas par ezotēriku, astroloģiju (5%), romantiskie romāni (5%), reliģiskā literatūra (5%), dzeja (5%) un mākslas albumi (3%).

Sieviešu vidū visiecienītākais žanrs ir romantiskie romāni (35%), kamēr vīrieši gandrīz nemaz nav iecienījuši šo žanru (5%). Tāpat sievietes nedaudz vairāk iecienījušas kriminālromānus (27%). Iecienīts žanrs ir arī vēsturiskie romāni (23%).

Sieviešu vidū salīdzinoši mazāk iecienīta ir vēsturiskā literatūra (17%), bet sievietes līdzvērtīgi daudz vīriešiem iecienījušas uzzīņu literatūru (18%), salīdzinoši mazāk – profesionālās izaugsmes grāmatas (16%).

Sievietes labprātāk par vīriešiem lasa arī bērnu literatūru (16%), kas varētu būt saistīts ar to, ka Latvijā bērnu audzināšanā vairāk iesaistās mātes, memuārus/biogrāfijas (15%), pašpalīdzības, padomu grāmatas (14%), grāmatas par ezotēriku, astroloģiju (12%), ceļojumu grāmatas (12%), dzeju (11%).

Daļa sieviešu iecienījušas arī filozofisko literatūru (10%). Daudz mazāk par vīriešiem (24%) sievietes ir iecienījušas fantāzijas romānus (10%). Reliģiskajai literatūrai sievietes pievēršas vairāk (9%) nekā vīrieši (5%). Savukārt sievietes mazāk pievēršas akadēmiskajai, zinātniskajai literatūrai (8%) nekā vīrieši (14%). 3% sieviešu iecienījušas mākslas albumus.

Kopumā var secināt, ka vīriešu interese par dažādiem grāmatu veidiem ir koncentrētāka un izteikti iecienīti ir konkrēti grāmatu veidi, kamēr pārējie tiek lasīti salīdzinoši maz. Kamēr sievietes interese ir izkļaidētāka un viņas iecienījušas dažāda veida grāmatas.

3. tabula. Kāda veida/satura grāmatas iedzīvotāji vislabprātāk lasa: salīdzinājums pēc dzimuma.

Kāda veida/satura grāmatas iedzīvotāji vislabprātāk lasa (domājot par pēdējo gadu) (%)	Visi	DZIMUMS	
		Vīrietis	Sieviete
n	768	332	436
Romānus – romantiskos	22%	5%	35%
Romānus – kriminālromānus (spriedzes, detektīvi)	25%	23%	27%
Romānus – vēsturiskos	23%	23%	23%
Romānus – fantāzijas	16%	24%	10%
Dzeju	8%	5%	11%
Bērnu literatūru	12%	6%	16%
Memuārus/biogrāfijas	13%	11%	15%
Pašpalīdzības, padomu grāmatas	11%	8%	14%
Grāmatas par ezotēriku, astroloģiju	9%	5%	12%
Reliģisko literatūru	7%	5%	9%
Uzziņu literatūru (enciklopēdijas, vārdnīcas, ceļveži, recepšu grāmatas u.c.)	18%	17%	18%
Profesionālās izaugsmes grāmatas	19%	22%	16%
Akadēmiskās, zinātniskās grāmatas	10%	14%	8%
Mākslas albumus (reprodukcijas u.tml.)	3%	2%	3%
Ceļojumu grāmatas	12%	13%	12%
Filozofisko literatūru	10%	10%	10%
Vēsturisko literatūru	23%	32%	17%
Cits	14%	15%	13%
Grūti pateikt	1%	2%	1%
KOPĀ %	257%	242%	270%

4.2. Salīdzinājums pēc vecuma

Analizēta vecuma saistība ar izvēlēto grāmatu saturu un veidu. Vecuma grupa 15-18 gadi vislabprātāk lasa kriminālromānus (38%) un fantāzijas romānus (35%). 15% šajā vecuma grupā lasa romantiskos romānus un tikpat – uzzīņu literatūru. 13% labprāt lasa vēsturiskos romānus, tikpat – filozofisko un vēsturisko literatūru. Mazāk lasa memuārus/biogrāfijas, grāmatas par

ezotēriku, astroloģiju, akadēmiskās, zinātniskās grāmatas, ceļojumu grāmatas (katru veidu iecienījuši 8% šīs grupas respondenti). Šīs grupas vidū iecienīta nav dzeja (5%), pašpalīdzības, padomu grāmatas (3%). Nemaz iecienītas nav bērnu literatūra, reliģiskā literatūra, profesionālās izaugsmes grāmatas un mākslas albumi (nav minēts vispār). Salīdzinot ar citām vecuma grupām, šajā ir diezgan liels skaits to respondentu, kam grūti pateikt, kāds ir iecienītākas grāmatu veids (8%), kas varētu nozīmēt, ka grāmatu lasīšanas paradumi vēl tikai formējas.

Vecuma grupā 19-25 gadi vislabprātāk tiek lasīti fantāzijas romāni (28%), romantiskie romāni (19%), vēsturiskā literatūra (19%). Salīdzinoši daudz respondentu šajā vecuma grupā dod priekšroku arī kriminālromāniem (17%), profesionālās izaugsmes grāmatām (17%), uzzīņu literatūrai (16%) un akadēmiskajām, zinātniskajām grāmatām (15%). Šajā grupā tiek lasīta arī filozofiskā literatūra (14%), pašpalīdzības, padomu grāmatas (14%) un vēsturiskie romāni (10%). Šajā vecuma grupā pieaug interese par dzeju (9%). Tāpat ir tādi, kas lasa memuārus/biogrāfijas (7%), ceļojumu grāmatas (7%) un grāmatas par ezotēriku, astroloģiju (8%). Kā arī šajā grupā lasa tādus grāmatu veidus, kā bērnu literatūra (6%), reliģiskā literatūra (3%) un mākslas albumus (3%), par kuriem vispār nebija interese iepriekšējā vecuma grupā.

26-35 gadu vecumā vislabprātāk tiek lasītas profesionālās izaugsmes grāmatas (25%), arī fantāzijas romāni (20%) un romantiskie romāni (20%). Tāpat šajā vecuma grupā populāri grāmatu veidi ir kriminālromāni (19%), vēsturiskā literatūra (17%), uzzīņu literatūra (17%). Pieaug interese par bērnu literatūru (17%), kas varētu būt saistīts ar vecumu, kurā pašiem respondentiem ir bērni. Šajā vecumā labprāt lasa akadēmiskās, zinātniskās grāmatas (15%), vēsturiskos romānus (14%) un memuārus, biogrāfijas (12%). Nedaudz samazinās interese par pašpalīdzības, padomu grāmatām (10%), kā arī filozofisko literatūru (8%). Joprojām ne pārāk daudziem respondentiem interesē ceļojumu grāmatas (9%), reliģiskā literatūra (8%). Nedaudz samazinājusies interese par dzeju (5%). Mākslas albumi interesē 3% šajā grupā.

Vecuma grupā 36-50 gadi parādās izteikta interese par vēsturiskajiem romāniem (27%), kāda nebija iepriekšējām vecuma grupām. Atgriežas interese par kriminālromāniem (25%). Joprojām aktīvi tiek lasītas profesionālās izaugsmes grāmatas (24%). Palielinās interese par vēsturisko literatūru (23%), kā arī tiek lasīti romantiskie romāni (21%). Salīdzinot iepriekšējās vecuma grupas, nedaudz pieaug interese par uzzīņu literatūru (20%). Toties samazinās interese par fantāzijas romāniem (17%). Joprojām aktuāla ir bērnu literatūra (16%). Iedzīvotājiem šajā vecuma grupā nedaudz pieaugusi interese par memuāriem/biogrāfijām (914%), ceļojumu grāmatām (913%), pašpalīdzības, padomu grāmatām (912%), grāmatām par ezotēriku, astroloģiju (11%), filozofisko literatūru (11%). Interese nedaudz samazinās par akadēmisko,

zinātnisko literatūru (10%). Līdzīgi, kā iepriekšējās vecuma grupā, ir interese par reliģisko literatūru (8%). Interese par dzeju nedaudz pieaugusi (7%). Mākslas albumi interesē 2% respondentus šajā grupā.

Vecuma grupā 51-65 gadi izteikti palielinājusies interese par vēsturisko literatūru (32%), kā arī vēsturiskajiem romāniem (31%). Interese pieaugusi arī par kriminālromāniem (29%). Šajā vecumā saglabājas gandrīz nemainīga interese par romantiskajiem romāniem (23%) un uzzīņu literatūru (18%). Nedaudz palielinājusies interese par memuāriem/biogrāfijām (17%). Šajā vecuma grupā vairs nav tik aktuālas profesionālās izaugsmes grāmatas (16%), toties noturīga interese ir par ceļojumu grāmatām (15%), pašpalīdzības, padomu grāmatām (12%), filozofisko literatūru (11%), ezotēriku, astroloģiju (10%), akadēmisko, zinātnisko literatūru (9%), reliģisko literatūru (9%). Salīdzinot ar iepriekšējām vecuma grupai, šajā ir vislielākā interese par dzeju (11%). Šajā grupā ievērojami samazinās interese par fantāzijas romāniem (8%), kā arī bērnu literatūru (8%). 2% ir interese par mākslas albumiem.

66-74 gadu vecumā ievērojami pieaug interese par romantiskajiem romāniem (35%). Tikpat aktuāli, kā iepriekšējai vecuma grupai, ir vēsturiskie romāni (31%) un kriminālromāni (30%). Tāpat šajā vecuma grupā labprāt lasa vēsturisko literatūru (26%), pieaug interese par ceļojumu grāmatām (20%). Nedaudz samazinās interese par uzzīņu literatūru (14%), memuāriem un biogrāfiju (14%). Aptuveni tikpat liela interese, kā iepriekšējā vecuma grupā, ir par pašpalīdzības, padomu grāmatām (11%), dzeju (11%), grāmatām par ezotēriku, astroloģiju (11%), reliģisko literatūru (11%), bērnu literatūru (11%) un filozofisko literatūru (7%). Pazūd interese par profesionālās izaugsmes grāmatām (7%). Šajā vecuma grupā visbiežāk tiek lasīti vai skatīti mākslas albumi (7%). Gandrīz nemaz netiek lasīti fantāzijas romāni (4%). Tikpat kā nav interese par akadēmisko, zinātnisko literatūru (2%). Šajā grupā nav neviens respondents, kurš nespētu noformulēt savas intereses par konkrētu grāmatu veidu, tātad var teikt, ka, pieaugot vecumam, palielinās izpratne par to, kāda veida grāmatām tiek dota priekšroka.

Analizējot datus par katru no piedāvātajiem grāmatu veidiem, var secināt, kuras vecuma grupas par tiem interesējas vairāk un kuras – mazāk:

- Romantiskos romānus iecienījuši iedzīvotāji vecuma grupā 66-74 gadi (35%). Vismazākā interese par tiem ir vecuma grupai 15-18 gadi (15%). Pārējām vecuma grupām ir salīdzinoši vienlīdzīga interese par tiem (19-23%).
- Kriminālromānus vislabprātāk lasa jaunieši vecuma grupā 15-18 gadi (38%), pēc tam interese par tiem ievērojami samazinās (17-19%). Interese par tiem atkal pieaug 36-50 gadu vecuma grupā (25%) un vēlāk pakāpeniski pieaug (29-30%).

- Interese par vēsturiskajiem romāniem palielinās līdz ar iedzīvotāju vecumu. Līdz 35 gadiem tie interesē 10-14% respondentus, bet virs 36 gadiem – 27-31% respondentus.
- Savukārt interese par fantāzijas romāniem izzūd, palielinoties iedzīvotāju vecumam. Visaktuālākie tie ir jauniešiem 15-18 gados (35%) un 19-25 gados (28%). Tie, kuriem virs 26 gadiem, interese ir 20-17%, bet sākot ar 51 gadu interese jau samazinājusies līdz 8%. Tikai 4% virs 66-74 gadu vecuma grupā interesē fantāzijas romāni.
- Interese par dzeju parādās dažādos vecumos. 15-18 gados tā interesē 5%, tāpat tos, kuriem ir 25-36 gadi. Savukārt 19-25 gados dzeja interesē 9% respondentu. 36-50 gados interese ir 7%, bet 51-74 gados jau 11%.
- Bērnu literatūra interesē vairāk tos iedzīvotājus, kuriem pašiem ir bērni – vecumā 26-50 gadi tie ir 16-17%. Jauniešiem 15-18 gadi bērnu literatūra neinteresē nemaz. Virs 51 gada tā interesē 8-11% iedzīvotājus.
- 7-17% iedzīvotāju interese par memuāriem/biogrāfijām. Vismazākā interese par tiem ir vecuma grupai 15-25 gadi (7-8%), savukārt vislielākā – 36-74 gadi (14-17%).
- Pašpalīdzības, padomu grāmatas labprātāk lasa 19-25 gadus veci iedzīvotāji (14%), bet vismazākā interese par tām ir vecuma grupai 15-18 gadi (3%).
- Grāmatas par ezotēriku, astroloģiju interesē 5-11% dažādu vecuma grupu iedzīvotājus. Visvairāk tās interesē iedzīvotājus, kas vecāki par 36 gadiem (10-11%). Vismazākā interese par tām ir vecuma grupā 19-25 gadi (5%).
- Reliģiskā literatūra sāk interesēt iedzīvotājus vairāk sākot ar 26 gadiem (9%-11%). Jauniešus 15-18 gados tā neinteresē nemaz un 19-25 gados tikai 3%.
- Uzziņu literatūra (enciklopēdijas, vārdnīcas, ceļveži, recepšu grāmatas u.c.) interesē dažāda vecuma iedzīvotājus no 14-20%. Vislielākā interese par tiem ir vecuma grupā 36-65 gadi (18-20%), vismazākā – 66-74 gados (14%).
- Profesionālās izaugsmes grāmatas ir aktuālas tiem iedzīvotājiem, kuri pamatā strādā – vecuma grupā 19-25 gadi tās interesē 17%, 26-35 gadi – 25%, 36-50 gadi – 24% un 51-65 gadi – 16%. Jauniešiem vecuma grupā 15-18 gadi šāda veida grāmatas neinteresē nemaz, kamēr senioriem vecuma grupā 66-74 gadi tās interesē 7%.
- Akadēmiskās, zinātniskās grāmatas interesē galvenokārt respondentus vecumā 19-35 gadi (15%). 36-50 gadu vecumā interese nedaudz samazinās (9-10%), bet 66-74 gados interese par šāda veida grāmatām gandrīz vispār nav (2%). Jauniešiem 15-18 gados ir neliela interese par akadēmisko, zinātnisko literatūru (8%).
- Mākslas albumus (reprodukcijas u.tml.) vispār neinteresē jauniešus 15-18 gados. Tālākajās vecuma grupās interese par tām ir 2-3% iedzīvotāju. Savukārt 66-74 gados interese salīdzinoši pieaug (7%).

- Interese par ceļojumu grāmatām pieaug, palielinoties iedzīvotāju vecumam. Līdz 35 gadiem tās interesē 7-9% iedzīvotāju, bet 36-50 gados 13-15%. Visvairāk tās interesē vecumā 66-74 gadi (20%).
- Filozofiskā literatūra vairāk interesē jauna gada gājuma cilvēkus – līdz 25 gadiem interese par to ir 13-14% respondentu. Vismazākā interese par to ir senioriem vecumā 66-74 gadi (7%).
- Interese par vēsturisko literatūru daļēji pieaug, palielinoties iedzīvotāju vecumam. 13% jauniešu 15-18 gados un 19% 19-25 gados izrāda par to interesi. Vecumā 26-35 gadi interese par to ir 17%, 36-50 gadi – 23%. Vislielākā interese par vēsturisko literatūru ir 51-65 gados (32%), kamēr 66-74 gados tā nedaudz samazinās (26%).

4. tabula. Kāda veida/satura grāmatas iedzīvotāji vislabprātāk lasa: salīdzinājums pēc vecuma.

Kāda veida/satura grāmatas iedzīvotāji vislabprātāk lasa (domājot par pēdējo gadu) (%)	Visi	VECUMS					
		15 - 18	19 - 25	26 - 35	36 - 50	51 - 65	66 - 74
n	768	40	86	162	213	186	81
Romānus – romantiskos	22%	15%	19%	20%	21%	23%	35%
Romānus – kriminālromānus (spriedzes, detektīvi)	25%	38%	17%	19%	25%	29%	30%
Romānus – vēsturiskos	23%	13%	10%	14%	27%	31%	31%
Romānus – fantāzijas	16%	35%	28%	20%	17%	8%	4%
Dzeju	8%	5%	9%	5%	7%	11%	11%
Bērnu literatūru	12%	0%	6%	17%	16%	8%	11%
Memuārus/biogrāfijas	13%	8%	7%	12%	14%	17%	14%
Pašpalīdzības, padomu grāmatas	11%	3%	14%	10%	12%	12%	11%
Grāmatas par ezotēriku, astroloģiju	9%	8%	5%	8%	11%	10%	11%
Reliģisko literatūru	7%	0%	3%	9%	8%	9%	11%
Uzziņu literatūru (enciklopēdijas, vārdnīcas, ceļveži, recepšu grāmatas u.c.)	18%	15%	16%	17%	20%	18%	14%
Profesionālās izaugsmes grāmatas	19%	0%	17%	25%	24%	16%	7%
Akadēmiskās, zinātniskās grāmatas	10%	8%	15%	15%	10%	9%	2%
Mākslas albumus (reprodukcijas u.tml.)	3%	0%	3%	3%	2%	2%	7%
Ceļojumu grāmatas	12%	8%	7%	9%	13%	15%	20%
Filozofisko literatūru	10%	13%	14%	8%	11%	11%	7%
Vēsturisko literatūru	23%	13%	19%	17%	23%	32%	26%
Cits	14%	18%	20%	12%	9%	15%	16%
Grūti pateikt	1%	8%	1%	1%	1%	2%	0%
KOPĀ %	257%	203%	231%	239%	270%	277%	268%

4.3. Salīdzinājums pēc dzīvesvietas tipa

Salīdzināta interese par dažādiem grāmatu veidiem pēc dzīvesvieta tipa (skat. 5.tabulu). Var secināt, ka Rīgas iedzīvotāji atšķiras ar to, ka viņus vairāk interesē:

- profesionālās izaugsmes grāmatas (22%), kamēr citās pilsētās – 15%, laukos – 18%;
- bērnu literatūra (16%), kamēr citās pilsētās – 9%, laukos – 10%.
- mākslas albumi (5%), kamēr citās pilsētās – 3%, laukos – nemaz neinteresē.

Citu pilsētu iedzīvotājiem raksturīgāka interese par uzziņu literatūru (21%), kamēr Rīgā – 16%, laukos – 15%;

Lauku iedzīvotāji labprātāk lasa:

- romantiskos romānus (26%), kamēr Rīgā – 19%, citās pilsētās – 22%;
- ceļojumu grāmatas (16%), kamēr Rīgā – 8%, citās pilsētās – 13%.

5. tabula. Kāda veida/satura grāmatas iedzīvotāji vislabprātāk lasa: salīdzinājums pēc dzīvesvietas tipa.

Kāda veida/satura grāmatas iedzīvotāji vislabprātāk lasa (domājot par pēdējo gadu) (%)	Visi	DZĪVESVIETAS TIPS		
		Rīga	Pilsētas	Lauki
	768	275	276	217
Romānus – romantiskos	22%	19%	22%	26%
Romānus – kriminālromānus (spriedzes, detektīvi)	25%	27%	25%	24%
Romānus – vēsturiskos	23%	21%	26%	22%
Romānus – fantāzijas	16%	17%	16%	14%
Dzeju	8%	8%	9%	8%
Bērnu literatūru	12%	16%	9%	10%
Memuārus/biogrāfijas	13%	16%	12%	12%
Pašpalīdzības, padomu grāmatas	11%	13%	12%	9%
Grāmatas par ezotēriku, astroloģiju	9%	7%	10%	11%
Reliģisko literatūru	7%	8%	9%	6%
Uzziņu literatūru (enciklopēdijas, vārdnīcas, ceļveži, recepšu grāmatas u.c.)	18%	16%	21%	15%
Profesionālās izaugsmes grāmatas	19%	22%	15%	18%
Akadēmiskās, zinātniskās grāmatas	10%	12%	11%	8%
Mākslas albumus (reprodukcijas u.tml.)	3%	5%	3%	0%
Ceļojumu grāmatas	12%	8%	13%	16%
Filozofisko literatūru	10%	12%	12%	6%
Vēsturisko literatūru	23%	23%	22%	25%
Cits	14%	16%	14%	9%
Grūti pateikt	1%	2%	1%	1%
KOPĀ %	257%	269%	260%	240%

4.4. Salīdzinājums pēc tautības

Analizēta tautības saistība ar izvēlēto grāmatu saturu un veidu (skat. 6. tabulu). Latviešu tautības iedzīvotāji vairāk dod priekšroku romantiskajiem romāniem (26%), kriminālromāniem (22%), vēsturiskajai literatūrai (21%) un vēsturiskajiem romāniem (21%). Lielākās atšķirības, salīdzinot ar citu tautību iedzīvotājiem, ir interesē par:

- romantiskajiem romāniem (26%), kamēr krievu tautības – 15%, citas tautības – 20% interesē šis žanrs;
- memuāriem/biogrāfijām (16%), kamēr 8% krievu tautības cilvēku interesē;

- ceļojumu grāmatām (14%), kamēr 8% krievu tautības cilvēku tās interesē.

Krievu tautības iedzīvotāji labprātāk lasa kriminālromānus (29%), vēsturiskos romānus (26%) un vēsturisko literatūru (24%). Atšķirības parādās lielākā interesē par pašpalīdzības, padomu grāmatām, kuras lasa 16% krievu, kamēr to dara 9% latviešu un citu tautību iedzīvotāji.

Citu tautību iedzīvotājiem vislielākā interese ir tāda pati, kā krievu tautības iedzīvotājiem – 33% labprāt dod priekšroku kriminālromāniem, 32% - vēsturiskajai literatūrai, 26% - vēsturiskajiem romāniem. Vislielākās atšķirības parādās interesē par profesionālās izaugsmes grāmatām – tās lasa tikai 13% citu tautību iedzīvotāji, kamēr 20% latviešu un 18% krievu tautības iedzīvotāji.

6. tabula. Kāda veida/satura grāmatas iedzīvotāji vislabprātāk lasa: salīdzinājums pēc valodas, kādā runā ģimenē, un tautības.

Kāda veida/satura grāmatas iedzīvotāji vislabprātāk lasa (domājot par pēdējo gadu) (%)	Visi	VALODA, KĀDĀ RUNĀ ĢIMENĒ		TAUTĪBA		
		Latviešu	Krievu	Latvietis	Krievs	Cita
n	768	439	266	453	224	91
Romānus – romantiskos	22%	27%	16%	26%	15%	20%
Romānus – kriminālromānus (spriedzes, detektīvi)	25%	22%	30%	22%	29%	33%
Romānus – vēsturiskos	23%	20%	27%	21%	26%	26%
Romānus – fantāzijas	16%	13%	21%	15%	19%	14%
Dzeju	8%	9%	7%	8%	8%	12%
Bērnu literatūru	12%	12%	12%	12%	11%	13%
Memuārus/biogrāfijas	13%	17%	8%	16%	8%	13%
Pašpalīdzības, padomu grāmatas	11%	9%	16%	9%	16%	9%
Grāmatas par ezotēriku, astroloģiju	9%	9%	10%	8%	10%	11%
Reliģisko literatūru	7%	6%	9%	6%	9%	11%
Uzziņu literatūru (enciklopēdijas, vārdnīcas, ceļveži, recepšu grāmatas u.c.)	18%	18%	17%	18%	18%	15%
Profesionālās izaugsmes grāmatas	19%	21%	15%	20%	18%	13%
Akadēmiskās, zinātniskās grāmatas	10%	11%	11%	10%	11%	10%
Mākslas albumus (reprodukcijas u.tml.)	3%	2%	3%	2%	3%	7%
Ceļojumu grāmatas	12%	14%	9%	14%	8%	13%
Filozofisko literatūru	10%	10%	11%	9%	12%	10%
Vēsturisko literatūru	23%	20%	24%	21%	24%	32%
Cits	14%	13%	14%	14%	12%	16%
Grūti pateikt	1%	1%	2%	1%	2%	1%
KOPĀ %	257%	253%	261%	253%	258%	280%

4.5. Salīdzinājums pēc izglītības

Iecienīto grāmatu veids/saturs ir atšķirīgs pēc dažādiem iedzīvotāju izglītības līmeņiem (skat. 7.tabulu).

Pamatizglītību ieguvušie vairāk dod priekšroku kriminālromāniem (23%), fantāzijas romāniem (23%) un romantiskajiem romāniem (19%). Šajā grupā nav raksturīga interese par vēsturisko literatūru (15%), kas ir raksturīgāka citām grupām (21-33%).

Iedzīvotāji ar vidējo izglītību (pabeigta vidusskola, ģimnāzija) ir tie, kuri visvairāk dod priekšroku kriminālromāniem (33%) un romantiskajiem romāniem (28%). Šajā grupā, salīdzinot ar pārējām, ir vismazākā interese par uzzīņu literatūru (11%).

Tie, kuriem ir profesionālā vidējā (pabeigta arodskola, arodvidusskola), visvairāk interesē vēsturiskie romāni (26%). Tāpat šajā grupā iecienīti ir kriminālromāni (25%), romantiskie romāni (21%) un vēsturiskā literatūra (21%).

Salīdzinot ar citām grupām, starp tiem, kuriem ir vidējā izglītība un šobrīd studē augstskolā, ir proporcionāli visvairāk fantāzijas romānu lasītāji (33%), kamēr citās izglītības grupās tie ir no 11% līdz 23%. Tāpat šajā grupā ir proporcionāli visvairāk vēsturiskās literatūras cienītāju (33%), kamēr citās grupās tie ir no 15% līdz 26%. Šajā grupā populāri ir arī kriminālromāni (25%). Tie, kuri studē, salīdzinoši vairāk lasa akadēmisko, zinātnisko literatūru (13%), kamēr tie, kuri nestudē augstākās izglītības iestādē, par to interesējas salīdzinoši maz (4-9%). Šai grupai nav nekāda interese par ezotērikas un astroloģijas grāmatām (0%).

Tie, kuriem ir pabeigta augstākā izglītība bakalaura līmenī, visvairāk interesē vēsturiskā literatūra (26%), profesionālās izaugsmes grāmatas (24%) un vēsturiskie romāni (24%). Šajā grupā vislielākā interese, salīdzinot ar citām, ir par pašpalīdzības, padomu grāmatām (15%), kamēr citās grupās tā ir 10-13% respondentu. Tāpat vislielākā interese, salīdzinot ar citām izglītības grupām, ir par ezotērikas un astroloģijas grāmatām (12%), kamēr citās grupās tās ir 0-9%.

Tie, kuriem ir augstākā izglītība maģistra līmenī, salīdzinot ar citām izglītības grupām, ir vislielākā interese par profesionālās izaugsmes grāmatām (31%), kamēr citās grupās tā ir 4-24%. Tāpat šajā grupā ir vislielākā interese (tāpat kā tiem, kuri ir ar profesionālo vidējo izglītību) par vēsturiskajiem romāniem (26%). Šajā grupā interese ir arī par vēsturisko literatūru un kriminālromāniem (par katru interesējas 24%). Tie, kuriem ir maģistra grāds, visvairāk interesējas arī par uzzīņu literatūru (23%), kamēr citās grupās interese ir 11-21%. Šai grupai raksturīga vislielākā interese par memuāriem/biogrāfijām (21%), kamēr citās grupās šī interese ir 6-14% respondentu. Tāpat vislielākā interese ir par bērnu literatūru (17%), kamēr citās grupās tā ir 4-14%. Kopumā šai grupai raksturīga vislielākā interese, salīdzinot ar citām grupām, arī

par ceļojumu grāmatām, dzeju, akadēmiskajām, zinātniskajām grāmatām un filozofisko literatūru.

Dati liecina, ka izglītības līmenis visvairāk ietekmē sekojošu grāmatas veidu lasīšanas paradumus:

- romantisko romānu lasītāji vismazāk atrodami šobrīd studējošo augstskolas studentu vidū ar vidējo izglītību (13%), kamēr citās grupās tie ir 19-29%;
- kriminālromānus visvairāk iecienījuši tie, kuriem ir vidējā izglītība (33%), kamēr citās grupās 22-25% respondentu;
- vēsturiskie romāni nav populāri to vidū, kas šobrīd studē augstskolā ar vidējo izglītību (8%), kamēr pārējās grupās 17-26% respondentu tos iecienījuši;
- fantāzijas romānus visvairāk lasa tie, kuri šobrīd studē augstskolā ar vidējo izglītību (33%), kamēr tie, kuri ir ieguvuši augstāko izglītību (bakalaura un maģistra), nav pārlieku ieinteresēti šajā žanrā (11-13%);
- dzeja izteikti saista cilvēkus ar augstāko izglītību maģistra līmenī (16%), kamēr pārējās izglītības grupās interese par to ir 4-8% respondentiem;
- bērnu literatūra vairāk interesē tos, kam ir augstākā izglītība maģistra līmenī (17%), bet vismazāk tos, kam ir pamatizglītība (4%) un kas šobrīd studē bakalaura līmenī (4%);
- memuāri/biogrāfiskā literatūra interesē vairāk tos, kam ir augstākā izglītība maģistra līmenī (21%), kamēr pārējās grupās 6-14% respondentiem;
- grāmatas par ezotēriku un astroloģiju nemaz neinteresē šobrīd studējošos ar vidējo izglītību, bet visvairāk tos, kam ir bakalaura grāds (12%);
- uzziņu literatūra mazāk interesē tos, kam ir pamatizglītība (13%) un vidējā izglītība (11%), citās grupās interese ir 17-23% respondentu;
- profesionālās izaugsmes grāmatas interesē tos, kam ir augstāks izglītības līmenis – ar maģistra grādu 31%, bakalaura – 24%, tos, kuri šobrīd studē – 21%), ar profesionālo vidējo – 14%, vidējo – 10%, bet pamatizglītību – 4%;
- akadēmiskajām, zinātniskajām grāmatām vairāk dod priekšroku tie, kuriem ir augstāks izglītības līmenis;
- mākslas albumi interesē vairāk tos, kuriem ir augstāks izglītības līmenis;
- ceļojumu grāmatas nemaz neinteresē studentus, kamēr tos, kuriem ir bakalaura vai maģistra grāds – visvairāk interesē (16-17%);
- vēsturiskā literatūra visvairāk interesē tos, kuri studē bakalaura līmenī (33%), kā arī tai dod priekšroku 26% ar bakalaura grādu un 24% - ar maģistra. Vismazāk par to interesējas tie, kas ieguvuši pamatizglītību (15%).

7. tabula. Kāda veida/satura grāmatas iedzīvotāji vislabprātāk lasa: salīdzinājums pēc izglītības.

Kāda veida/satura grāmatas iedzīvotāji vislabprātāk lasa (domājot par pēdējo gadu) (%)	Visi	IZGLĪTĪBA					
		Pamatizglītība (8-9 klases)	Vidējā (pabeigta vidusskola, ģimnāzija)	Profesionālā vidējā (pabeigta arodskola, arodvidusskola,	Vidējā un šobrīd studēju augstskolā	Augstākā izglītība - bakalaura grāds, t.sk. pabeigta	Augstākā izglītība - maģistra grāds
	768	47	121	228	24	206	133
Romānus – romantiskos	22%	19%	28%	21%	13%	22%	20%
Romānus – kriminālromānus (spriedzes, detektīvi)	25%	23%	33%	25%	25%	22%	24%
Romānus – vēsturiskos	23%	17%	20%	26%	8%	24%	26%
Romānus – fantāzijas	16%	23%	18%	18%	33%	13%	11%
Dzeju	8%	6%	4%	7%	8%	7%	16%
Bērnu literatūru	12%	4%	11%	9%	4%	14%	17%
Memuārus/biogrāfijas	13%	6%	13%	10%	8%	14%	21%
Pašpalīdzības, padomu grāmatas	11%	11%	12%	10%	13%	15%	10%
Grāmatas par ezotēriku, astroloģiju	9%	6%	10%	9%	0%	12%	7%
Reliģisko literatūru	7%	4%	5%	9%	4%	8%	8%
Uzziņu literatūru (enciklopēdijas, vārdnīcas, ceļveži, recepšu grāmatas u.c.)	18%	13%	11%	17%	21%	20%	23%
Profesionālās izaugsmes grāmatas	19%	4%	10%	14%	21%	24%	31%
Akadēmiskās, zinātniskās grāmatas	10%	4%	9%	6%	13%	14%	15%
Mākslas albumus (reprodukcijas u.tml.)	3%	0%	1%	3%	4%	4%	4%
Ceļojumu grāmatas	12%	6%	7%	12%	0%	16%	17%
Filozofisko literatūru	10%	9%	11%	7%	4%	11%	15%
Vēsturisko literatūru	23%	15%	22%	21%	33%	26%	24%
Cits	14%	11%	12%	12%	25%	15%	14%
Grūti pateikt	1%	6%	0%	2%	0%	0%	2%
KOPĀ %	257%	189%	237%	237%	238%	278%	302%

4.6. Salīdzinājums pēc nodarbošanās

Salīdzināta iedzīvotāju interese par dažādiem grāmatu veidiem pēc viņu nodarbošanās (skat. 8.tabulu). Var secināt, ka :

- romantiskos romānus iecienījuši tie, kas ir mājsaimnieces/atbildīgie par mājsaimniecību (37%), pensijā (35%), strādā ģimenes uzņēmumā, zemnieku saimniecībā bez algas (33%) un ir bezdarbnieki vai meklē darbu (31%). Mazāk populārs šis žanrs ir starp tiem, kas paši ir sev darba devēji (9%) un skolēniem, studentiem (16%);
- kriminālromāni ir iecienīti to vidū, kas strādā ģimenes uzņēmumā, zemnieku saimniecībā bez algas (44%) un ir bezdarbnieki vai meklē darbu (38%), bet mazāk populāri tie ir to vidū, kas atrodas bērnu kopšanas atvaļinājumā (6%);
- vēsturiskos romānus visvairāk iecienījuši tie, kas ir pensijā (35%), bērnu kopšanas atvaļinājumā (28%) un paši sev darba devēji (26%), kamēr vismazāk iecienīts žanrs šis ir skolēnu, studentu (13%) un mājsaimnieču/atbildīgo par mājsaimniecību (16%) vidū;

- fantāzijas romāni ir aktuāli skolēnu, studentu (35%) un mājsaimnieču/atbildīgo par mājsaimniecību (32%) vidū, savukārt gandrīz nemaz tos nelasa pensijā esošie (4%) un tie, kas ir bērna kopšanas atvaļinājumā (6%);
- dzeju visvairāk iecienījuši bezdarbnieki un tie, kas meklē darbu (14%), vismazāk – skolēni un studenti (4%);
- bērnu literatūra ir aktuāla gandrīz pusei no tiem, kas ir bērna kopšanas atvaļinājumā (44%), pārējām grupām tā nav tik aktuāla (0-21%);
- memuāri/biogrāfijas neinteresē tos, kas atrodas bērnu kopšanas atvaļinājumā (0%), savukārt visvairāk tos, kas paši ir sev darba devēji (19%);
- pašpalīdzības, padomu grāmatas visvairāk interesē mājsaimnieces/atbildīgos par mājsaimniecību (26%), bet pārējās grupas salīdzinoši līdzīgi (7-12%);
- grāmatas par ezotēriku, astroloģiju nemaz neinteresē tos, kas atrodas bērnu kopšanas atvaļinājumā (0%), pārējās grupas salīdzinoši līdzīgi (5-11%);
- reliģiskās literatūras lasīšana aktuālāka ir mājsaimnieču/atbildīgo par mājsaimniecību (16%) un bezdarbnieku vai darba meklētāju (14%) vidū;
- uzziņu literatūra visaktuālākā ir tiem, kas paši sev ir darba devēji (27%), bet tie, kas strādā ģimenes uzņēmumā, zemnieku saimniecībā bez algas, vispār nelasa šāda veida grāmatas;
- profesionālās izaugsmes grāmatas visvairāk interesē tos, kas paši sev ir darba devēji (24%) un kas ir algoti darbinieki (24%), vismazākā interese par tām ir skolniekiem, studentiem (4%) un tiem, kas ir pensijā (4%);
- akadēmisko, zinātnisko literatūru visbiežāk kā iecienītu norādījuši tie, kas atrodas bērna kopšanas atvaļinājumā (22%);
- mākslas albumus biežāk interesē tos, kas atrodas bērna kopšanas atvaļinājumā (6%), pensijā (5%) un ir mājsaimnieces/atbildīgie par mājsaimniecību (5%);
- ceļojumu grāmatas visvairāk interesē pensionāriem (18%), bet vispār neinteresē tos, kas atrodas bērnu kopšanas atvaļinājumā;
- filozofiskā literatūra vairāk interesē skolēnus un studentus (15%), bet vismazāk bezdarbniekus vai tos, kas meklē darbu (3%);
- vēsturiskā literatūra visvairāk interesē tos, kas strādā ģimenes uzņēmumā, zemnieku saimniecībā bez algas (33%), ir pensijā (31%), ir paši sev darba devēji (30%) un atrodas bērna kopšanas atvaļinājumā (28%).

Secinājumi

- Latvijas iedzīvotāju vidū iecienītākais grāmatu veids/saturs ir daiļliteratūra (vēsturiskie, romantiskie un kriminālromāni) un vēsturiskā literatūra.
- Dzimums nosaka atšķirības grāmatu satura un veida izvēlē - vīriešu intereses ir koncentrētākas un novērojama konkrētāka grāmatu satura/veida izvēle, savukārt sievietes intereses ir izkliedētākas - tiek lasītas dažāda veida grāmatas.
- Piederība vecuma grupai nosaka lasīto grāmatu veida izvēli - noteiktām vecuma grupām parādās pastiprināta interese par konkrēta satura grāmatām, kā arī pastāv korelācija starp satura/veida izvēli un iedzīvotāju vecuma pieaugumu/samazinājumu. Piemēram, vecākā paaudze labprāt izvēlas lasīt vēsturiskos romānus, savukārt profesionālās izaugsmes literatūra vairāk tiek lasīta strādājošo vidū.
- Grāmatu izvēles atšķirības novērojamas lauku un konkrētu pilsētu iedzīvotāju vidū - rīdnieki vairāk par citu pilsētu un lauku iedzīvotājiem lasa mākslas albumus, profesionālās izaugsmes un bērnu grāmatas. Lauku iedzīvotājiem izteikta interese par ceļojumu grāmatām un romantiskajiem romāniem.

8. tabula. Kāda veida/satura grāmatas iedzīvotāji vislabprātāk lasa: salīdzinājums pēc nodarbošanās.

Kāda veida/satura grāmatas iedzīvotāji vislabprātāk lasa (domājot par pēdējo gadu) (%)	NODARBOŠANĀS								
	Vīri	pats sev darba devējs (pašnodarbiņš, uzņēmējs)	strādājamā uzņēmumā, zemnieku saimniecībā bez algas	algots darbinieks	bērna kopšanas atvaļinājumā (līdz 1,5 gadiem)	bezdarbnieks, meklējot darbu	pensijā	mājsaimniecībā/atbildīgais par mājsaimniecību	skolnieks, students
n	768	89	9	423	18	29	114	19	68
Romānus – romantiskos	22%	9%	33%	20%	22%	31%	35%	37%	16%
Romānus – kriminālromānus (spriedzes, detektīvi)	25%	17%	44%	26%	6%	38%	28%	21%	26%
Romānus – vēsturiskos	23%	26%	22%	21%	28%	24%	35%	16%	13%
Romānus – fantāzijas	16%	15%	11%	17%	6%	10%	4%	32%	35%
Dzeju	8%	9%	11%	7%	11%	14%	11%	11%	4%
Bērnu literatūru	12%	15%	11%	13%	44%	7%	8%	21%	0%
Memuārus/biogrāfijas	13%	19%	11%	14%	0%	7%	12%	16%	6%
Pašpalīdzības, padomu grāmatas	11%	11%	11%	11%	11%	7%	12%	26%	9%
Grāmatas par ezotēriku, astroloģiju	9%	9%	11%	10%	0%	7%	8%	5%	7%
Reliģisko literatūru	7%	9%	0%	7%	11%	14%	7%	16%	3%
Uzziņu literatūru (enciklopēdijas, vārdnīcas, ceļveži, receptu grāmatas u.c.)	18%	27%	0%	18%	22%	14%	9%	21%	15%
Profesionālās izaugsmes grāmatas	19%	24%	11%	24%	11%	17%	4%	16%	4%
Akademiskās, zinātniskās grāmatas	10%	12%	0%	12%	22%	7%	3%	5%	10%
Mākslas albumus (reprodukcijas u.tml.)	3%	3%	0%	2%	6%	0%	5%	5%	1%
Celojumu grāmatas	12%	9%	11%	13%	0%	14%	18%	11%	7%
Filozofisko literatūru	10%	8%	11%	12%	6%	3%	7%	5%	15%
Vēsturisko literatūru	23%	30%	33%	21%	28%	17%	31%	16%	19%
Cits	14%	16%	33%	11%	22%	7%	16%	16%	18%
Grūti pateikt	1%	2%	0%	1%	0%	3%	2%	0%	4%
KOPĀ %	257%	270%	267%	261%	256%	241%	255%	295%	215%

5. GRĀMATU LASĪŠANAS MOTIVĀCIJA UN TĀS SAISTĪBA AR LASĪTO GRĀMATU SATURU

Viens no grāmatu lasīšanas paradumu ietekmējošiem un veidojošiem faktoriem, par kuriem tika runāts fokusgrupu diskusijās un padziļinātajās intervijās, ir grāmatu lasīšanas motivācija, kura iespaido, kāda satura grāmatas tiek izvēlētas lasīšanai. Galvenokārt tiek apskatīta tieši grāmatu lasītāju motivācija lasīt, taču arī grāmatu nelasītāju vidū (grāmatu nelasītājs - indivīds, kas sevi neuzskata par grāmatu lasītāju, izlasa vienu grāmatu gadā vai retāk) parādās faktori, kas motivē lasīt atsevišķas grāmatas. Motivāciju izlasīt noteiktas grāmatas var radīt gan ārēji faktori, kas saistīti ar konkrētu sociālo vidi, piemēram, viedokļu līderu ieteikumi vai studiju ietvaros nepieciešamās literatūras apguve, gan arī iekšēji jeb personiskās motivācijas radīti aspekti, piemēram, vēlme paplašināt valodas krājumu.

Visās fokusgrupu diskusijās kā viens no lasīšanas motivācijas aspektiem tiek minēta vēlme ne tikai attīstīt savas zināšanas un prasmes ar darbu un studijām saistītās jomās, bet arī paplašināt savu redzesloku ar profesionālo dzīvi nesaistītās sfērās. Attiecīgi izvēlētais literatūras saturs ir tāds, kas papildina zināšanas interesējošajā jomā, jo galvenais mērķis, lasot šāda tipa grāmatas, ir izglītoties. Studentu gadījumā lasāmās literatūras saturu tieši nosaka studiju procesā apgūstamās tēmas.

“Piemēram, kā labāk organizēt pasākumus, vai kaut kādas tādas metodikas grāmatas, tas jau pēc tam palīdz arī darbam. Kaut kā labāk organizēt lietas, biroja attiecības, tas jau arī.” (vīrietis ar augstāko izglītību, vidējiem/augstiem ienākumiem, 25)

“Ir muļķīgi domāt, ka man jāmacās, nezinu, 15 gadi, lai esmu labs inženieris, bet es varu neko nedarīt un būšu labs vīrs. Nu, tas tā stulbi kaut kā. [...] Ja ikdienā es jūtu, ka kaut kas nav, tad jāpalasa, jāpameklē.” (vīrietis ar augstāko izglītību, vidējiem/augstiem ienākumiem, 31)

Iegūstot arvien lielāku lasīšanas pieredzi, ar laiku kļūst iecienīti arī konkrēta žanra, laikmeta vai autora darbi, kas mudina šāda tipa literatūru lasīt ilgāku laika periodu. Līdz ar to arī turpmākā grāmatu satura izvēle tiek balstīta iepriekš gūtajā pozitīvajā pieredzē.

“Visvairāk laikam mani aizrauj vēsturiskā proza, bet tās brīžiem var būt par daudz. Šobrīd esmu apņēmusies “Mēs. Latvija. 20.gs.” visai sērijai iziet cauri, man ir palikušas divas no iznākušajām, tātad desmit jau ir.” (sieviete ar augstāko izglītību, vidējiem/augstiem ienākumiem, 28)

“Tagad esmu pievērsies klasikai, jo esmu atklājis, ka ar 21. gs. grāmatām, protams ar

izņēmumiem, bet var iegrābties. Bet visas vēstures klasikā ir grūti vilties, sākot ar Homēru un Iliādu, tad renesansē - Dante, tad arī Bokačo "Dekameronu", citi."
(humanitāro zinātņu studente, 20)

Neatkarīgi no vecuma, dzimuma un nodarbošanās, iezīmējas tendence izlasīt kādu konkrētu grāmatu pēc tuvinieku, ar kuriem sakrīt literārā gaume, vai viedokļu līderu ieteikuma. Viedokļu līderi var būt gan sabiedrībā zināmas personības, kas izsaka viedokli par grāmatām sociālo tīklu profilos, gan pasniedzēji, gan blogeri, kas raksta recenzijas par grāmatām. Uzticība viedokļu līderiem iedrošina lasīt arī grāmatas, kuru saturs nesakrīt ar ierasto lasāmvielu.

"Tie ir blogeri, piemēram. Arī, ja es tur Twitterī sekoju saviem viedokļu līderiem, un kāds ir uzrakstījis, ka šī būtu laba grāmata, ooo, es izlasīju, atklāju sevī tādas un tādas lietas, un tā, tad tas veids, manuprāt strādā." (sieviete ar augstāko izglītību, vidējiem/augstiem ienākumiem, 28)

"Man mamma un māsa lasa daudz un tad pirmās, no kurām es uzzinu, ka ir kāda laba grāmata, ir viņas. Tad es kaut kādos žurnālos ieraugu... Daudzos žurnālos ir kaut kāds grāmatu tops vai arī slavenības saka, kādas grāmatas viņi ir pēdējā laikā izlasījuši." (eksakto zinātņu studente, 20)

Tomēr ne vienmēr interesi rada tikai viedokļu līderi, nereti izvēli par labu kādai grāmatai veicina tieši pastiprināta sabiedrības interese par to, piemēram, viedokļi sociālajos tīklos un ziņas mediju telpā. Tāpat motivācija reizēm ir tikt līdzī un būt informētam par aktualitātēm sabiedrībā. Par aktualitātēm tiek uzzināts arī tādā lietotnē kā *goodreads.com*, kur iespējams novērtēt, komentēt izlasītās grāmatas un tāpat lasīt arī citu vērtējumus. Grāmatu satura izvēle tādējādi mainās līdz ar aktualitātēm literatūrā.

"Bet es atceros, ka kad es dzirdēju par to faktu, ka tur būs sadedzināšana, tad likās, ka nu šito vajadzētu palasīt, kas tur tāds ir." (vīrietis ar augstāko izglītību, vidējiem/augstiem ienākumiem, 29)

Visās fokusgrupu diskusijās tiek akcentēta vēlme grāmatās iepazīt jaunus tēlus, kurus nebūtu iespējams satikt citur, izdzīvojot citu dzīves caur sevi, gūt jaunas emocijas un kaut ko mācīties no šiem tēliem. Fokusgrupu dalībnieki norādīja, ka šādas motivācijas vadīti nereti izvēlas tieši fantastikas žanra literatūru, tomēr līdzīgas emocijas izraisa arī cita veida grāmatas.

"Es mēģinu tajās grāmatās iegūt kaut kādas emocijas, kuras es nevaru saņemt dzīvē. Man patīk lasīt par kaut kādām personībām, un tad es mēģinu saprast, kas ir tās viņu

labās īpašības, kāpēc viņi ir kļuvuši tik ietekmīgi un vareni. Un tad mēģinu tās ieviest arī sevī.” (sociālo zinātņu studente, 20)

“Tā ir vēl viena iespēja izdzīvot vēl vienu dzīvi, caur citu ķermeni, bez nekāda riska. Kā ceļošana laikā, telpā, identitātē.” (humanitāro zinātņu studente, 19)

Būtiska ir arī iespēja grāmatās sastapties pašiem ar sevi jeb ieraudzīt lasītajā tekstā sev aktuālas atziņas.

“Man patīk, kā man viens paziņa teica: “Tad, kad tu lasi, tu sastopies ar sevi”. Un tu vai nu nepiekrīti tam, kas rakstīts, vai nu tu kaut kādā veidā ar to sastopies. Un tas ir tāds foršs atsvaidzinājums, “Ā, es īstenībā par šīm lietām domāju to, un ā, tas īstenībā ir svarīgi” un tas aizved uz tādām, man liekas, nozīmīgām lietām, par kurām kaut kādos ikdienas pienākumos nedomā tik apzināti. Līdz ar to, reizēm ir tā, ka es gribu lasīt nevis tāpēc, ka es gribu izlasīt to grāmatu, bet tāpēc, ka man patīk tā lasīšanas sajūta, ka es esmu lasījis, un esmu tā kā bišķiņ sastopies ar sevi, ja tā var teikt.” (vīrietis ar augstāko izglītību, vidējiem/augstiem ienākumiem, 31)

Tiek minēts, ka lasīt motivē arī iespēja uzlabot savu valodu un vārdu krājumu, attīstīt spēju izteikties precīzāk. Šim nolūkam parasti tiek lasītas grāmatas ar saturu dzimtajā valodā, kas piemērotas attiecīgajam vecumposmam.

“Kad es skaidroju kaut ko pārāk avancēti vai detalizēti, tad man sāk pārnest, ka tu jau tagad peldi un izvairies no atbildes. Nē, es nepeldu, es vienkārši runāju sarežģītāk. Tagad es daudz lasu, kā konstruēt teikumus ar priekšmetu un izteicēju, vairāk vienzilbju vārdus.” (vīrietis ar augstāko izglītību, vidējiem/augstiem ienākumiem, 25)

Ir gadījumi, kad valodas uzlabošana nav tieši saistīta ar lasīšanas motivāciju, bet ir noderīgs papildus ieguvums.

“Man bija diezgan liela pārlicība, ka lasot tu tomēr apgūsti vārdus, tu apgūsti teikuma lietošanu un tad, kad tu ilgstoši neleri, tad liekas, ka tu paliec bišķiņ bremsēta. Es uz to skatos, kaut arī tā ir izklaide, viņa tajā pašā laikā stimulē tavu valodas lietojumu un palīdz tev attīstīties arī šajā... Nu bonusa punktiņš izklaidei.” (eksakto zinātņu studente, 21)

Studentiem īpaši aktuāla vēlme ir atpūsties no studiju literatūras, kas jālasa lielos apjomos un nereti sarakstīta zinātniskā valodā. Tāpēc atslodzei tiek izvēlētas viegli uztveramas, ne zinātniska satura grāmatas. Atsevišķos gadījumos tiek uzsvērts tas, ka mācību literatūra lielākoties pieejama tikai angļu valodā, tāpēc atpūtai izvēlas grāmatas latviešu valodā.

“Ar visu to dzīves mācību es iepazīstos augstskolā. Tāpēc man gribas palasīt kaut ko vieglāku, kas neliek domāt tik daudz psiholoģiski. Kas nespiež tik daudz uz jūtām un vairāk izklaidē, atslābina, atpūtina smadzeni.” (humanitāro zinātņu studente, 21)

“Man brīvā laika literatūru ir vairāk ir tāda, lai palīdz atslēgties no dzīves un aizplūst kaut kur citur.” (sociālo zinātņu students, 22)

Nelasītāji jeb tie, kas atzīst, ka vidēji izlasa vienu grāmatu gadā vai retāk, pauž viedokli, ka motivāciju izlasīt kādu konkrētu grāmatu veido tieši personīga interese par autoru, grāmatas saturu vai aplūkoto tematiku.

“Piemēram, par Porziņģi labprāt to grāmatu izlasītu, jo man mazdēls ar sportu nodarbojas. Man interesē tā sportistu dzīve.” (nelasītāja, 58)

“Pēdējā grāmata, ko es lasīju, bija par Uldi Dumpi, godīgi atzišos. Par cik man viņa meita ir draudzene, līdz ar to man tā kā personīgas visas tās intereses tai grāmatā bija.” (nelasītāja, 52)

Secinājumi

- Kopumā grāmatu lasītājiem ir dažādas motivācijas lasīt, bet ir vairāki motivācijas aspekti, kas kopīgi vairumam fokusgrupu dalībnieku, kuriem dzīvē ir bijuši regulāri lasīšanas posmi, vai kuri ikdienā lasa arī pašlaik.
- Cilvēkus, kuri uzskata sevi par grāmatu lasītājiem, šai nodarbei motivē iespēja attīstīt sevi un savas zināšanas kā ikdienas dzīvē, tā profesionālajā jomā. Tas rosina izvēlēties literatūru, kas paplašina zināšanas konkrētajā nozarē. Studentiem šī izvēle bieži saistīta ar izvēlēto studiju programmu.
- Grāmatu lasītāji akcentē vēlmi grāmatās “satikt” jaunus tēlus, iepazīt pašam sevi un gūt jaunas emocijas, nereti šādos gadījumos izvēloties fantāzijas grāmatas.
- Grāmatu lasītāju vidū tiek akcentēti arī citi motivācijas faktori, piemēram, tuvinieku un viedokļu līderu ieteikumi, vēlme sekot līdz aktualitātēm sabiedrībā, vēlme uzlabot savas valodas prasmes, kā arī interese par konkrētu autoru vai žanru.
- Studējošo motivācija nedaudz atšķiras no citu lasītāju grupu motivācijas: dominē vēlme atpūsties no studiju literatūras; šādos gadījumos tiek lasīta viegli uztverama literatūra latviešu valodā.
- Savukārt grāmatu nerasītāji atzīst, ka reizēs, kad rodas motivācija izlasīt atsevišķas grāmatas, tās tiek izvēlētas, balstoties, piemēram, uz personīgo saikni ar grāmatu autoru vai grāmatas saturu.

6. GRĀMATU NELASĪŠANAS IEMESLI

Tiek vērsta uzmanība uz grāmatu nelasīšanas iemesliem, lai izprastu, kas tieši kavē nelasītājus lasīt grāmatas. Grāmatu nelasīšanas iemesli galvenokārt noskaidroti intervijās ar dažāda vecuma un profesiju nelasītājiem. Atšķirībā no fokusgrupām ar grāmatu lasītājiem, kurās dalībnieki tika atlasīti pēc konkrētām sociāldemogrāfiskajām pazīmēm, intervējamie tika izvēlēti tikai pēc viena kritērija - ka tas ir indivīds, kurš sevi neuzskata par grāmatu lasītāju un izlasa vienu grāmatu gadā vai retāk. Tomēr arī fokusgrupu diskusijās ar lasītājiem parādās vairāki iemesli, kāpēc lasītājiem ir dzīves periodi, kad lasīts tiek mazāk, un arī šie iemesli ir atsevišķi izdalīti.

6.1. Grāmatu nelasītāju nelasīšanas iemesli

Iemesli, kāpēc intervijās aptaujātie indivīdi, kuri izlasa vienu grāmatu gadā vai retāk, nelasa, ir daudz plašāki, nekā regulāro lasītāju nelasīšanas iemesli atsevišķos periodos. Informanti atklāj dažādus nelasīšanas iemeslus, kuri ir gan kopīgi lielākajai daļai intervēto nelasītāju, gan specifiski tikai atsevišķiem informantiem. Kā jau definēts iepriekš, nelasītājs ir cilvēks, kurš neuzskata sevi par lasītāju un izlasa vienu grāmatu gadā vai mazāk

Galvenais iemesls, ko grāmatu nelasītāji min kā to, kas attur no grāmatu lasīšanas, viņuprāt, ir laika trūkums, taču tas nenozīmē, ka gadījumā, ja būtu vairāk laika, arī grāmatu lasīšana kļūtu regulārāka. Tomēr visi intervētie norāda, ka nav viennozīmīgi nelasītāji- pārsvarā grāmatu vietā tiek izvēlēti žurnāli, raksti internetā, to pamatojot ar iespēju šos tekstus izlasīt ātri, vienā lasīšanas reizē. Tas ir mīnuss, ko tie norāda attiecībā uz grāmatu lasīšanu – ikdienā nepieciešams regulāri veltīt gana lielu dienas daļu, jo neregulāras lasīšanas rezultātā grāmatu saturs tiek aizmirsts, savukārt regulāri tam veltot neilgu laiku, lasītais saturs šķiet saraustīts un nesaprotams.

“Nu, es nezinu, varbūt tāpēc, ka tur kaut kādi īsi tādi stāstiņi, varbūt tāpēc. Viegļāk uztveroši, nav jāiedziļinās. Un grāmatu tu iesāc lasīt, un ja tev kādu nedēļu nesanāk neko palasīt, nu kaut kāds tev ir tas ritms tāds, tad mazliet aizmirsti, ko tu esi pirms tam lasījis. Tad atkal pārlasīt vajag, un tad tā.” (nelasītāja, 45)

“Lai atpūstos, lasot grāmatas, jāatrod liels laika posms. Tu nepaņemsi grāmatu uz desmit minūtēm - ko tu izlasīsi? Tu zini, ka, lai izlasītu grāmatu, vajadzīgs krietni ilgāks laiks.” (nelasītāja, 58)

Tomēr, runājot par periodiem, kad brīvā laika ir bijis vairāk, piemēram, bezdarba periodu, kāda informante atzīst, ka tas lasīšanas apjomus nav palielinājis. Galvenie nelasīšanas iemesli šajā gadījumā ir nomāktība un koncentrēšanās uz dzīvē esošo problēmu risināšanu.

“Bezdarba periodā es varbūt vairāk lasīju internetā viskautko. Tur vairāk bija saistīts ar to, ka meklēju darba piedāvājumus. [...] Tas ir tāds laiks, kad ir besis, garīgais galīgi slikts, kur tu par grāmatām domāsi. Drīzāk par dzīvi, kā izdzīvot.” (nelasītāja, 58)

Starp lasītājiem, kam ir augstākā izglītība un vidēji vai augsti ienākumi, kā viena no lasīšanas motivācijām parādās vēlme papildināt savas zināšanas un prasmes ar darbu saistītos jautājumos. Savukārt nelasītāju gadījumā iezīmējas, ka specifiskas profesijas pieprasa praksē apgūtas un tehniska rakstura, nevis ar literatūras palīdzību apgūtas zināšanas.

“Profesionāli, kā saka, prakse ir, tad īsti jau... Nu, teoriju jau tu tā kā zini, darbā tu dari, tas ir savādāk, tur vairāk praktiskais.” (nelasītājs, 38)

“Nu, man darbā vajag tehniskas zināšanas, grāmatas palasīju skolā, tagad 20 gadu pieredze ir labs aizstājējs grāmatām. Vispār grāmatas par mehāniku ir ļoti senas, krievu, tās ir novecojušas, par jaunajām lietām grāmatas īsti neizdod, iedot tev kaut kādu rokasgrāmatu vai specifikāciju, bet tās jau nav īstas grāmatas.” (nelasītājs, 44)

Informanti skaidro intereses trūkumu par lasīšanu arī ar savām personības iezīmēm. Piemēram, viena no grāmatu nelasītājām min, ka ļoti mīl atrasties starp cilvēkiem, tāpēc grāmatu lasīšana kā aktivitāte, kas prasa daudz laika pavadīt vienatnē, nešķiet saistoša.

“Nē, es vairāk esmu reāliste, es vairāk reāli domāju un patīk būt klātesošai. Neiegrimstu grāmatā, lai aizmirstu par visu. Es labprātāk ar cilvēkiem parunājos, nevis grāmatās iegrimstu.” (nelasītāja, 58)

Nelasītāju vidū manāma tendence brīvo laiku pavadīt aktīvi - strādājot saimniecībā, sportojot, ceļojot. Tātad prioritāte tiek dota fiziskām aktivitātēm, nevis lasīšanai, kas neprasa fizisku piepūli.

“Vasarās braucu uz vasarnīcu, tur visādi darbi parasti - salabot žogu, nopļaut zāli, nokrāsot jumtu, kaut kā tā.” (nelasītājs, 38)

“Kad ir, tad droši vien, ka ziemā vairāk izmantot vaļasprieku slēpošanu, vasarā braukāt līdzī dēlam uz sacensībām un tā.” (nelasītāja, 44)

Tāpat parādās uzskats, ka grāmatai nepieciešama nedalīta uzmanība, nav iespējams paralēli darīt kaut ko citu, līdz ar to labāk tiek izvēlētas aktivitātes, kuras ir iespējams savstarpēji apvienot.

“Varbūt man ir grūti nosēdēt un neko nedarīt. Ja es skatos kādu filmu, ziņas, klausies mūziku, varu šūt kaut vai pogas pie kleitas, vai zīmēt paralēli. Grāmatas... tās paņem visu tavu uzmanību.” (nelasītāja, 32)

Grāmatu nelasīšanas iemesls var būt arī slinkums. Tas var izpausties dažādi - gan kā nevēlēšanās iet uz bibliotēku vai grāmatu veikalu, motivācijas trūkums meklēt un interesēties, kādu grāmatu lasīt, gan arī kā slinkums iedziļināties grāmatas saturā.

“Ai, nu tas ir sarežģīts process, nu labāk nokačāt kādu filmu, tas pats jau ir. Citādāk ir jādomā, ko Tu gribi lasīt, kad tu gribi lasīt, kā un kur pie tā tikt... Tur taču jāvelta milzīgs izpētes darbs, lai saprastu, ka kaut kas ir laba grāmata un tad vēl atrast kādu grāmatu veikalu, nu čakars. [...] Grāmatas prasa kaut kādu piepūli. Tev jākoncentrējas, jādomā.” (nelasītājs, 38)

Lasītāji izceļ, ka viena no viņu motivācijām lasīt, ir iespēja piedzīvot situācijas, sastapties ar tēliem, ar ko realitātē nebūtu iespējams. Savukārt starp nelasītājiem izskan viedokļi, ka tieši fakts, ka grāmatas nav saistīta ar reālo dzīvi, ir viens no iemesliem, kāpēc nav vēlmes tās lasīt.

“Bet tas ir arī liels parazīts, kas aug no mūsu vēlmes uzzināt vairāk, nonākt kaut kādā absurdā citā pasaulē, nedrošības dzīvot savas dzīves.” (nelasītāja, 32)

Lai arī daļa no nelasītājiem min, ka tajos retajos gadījumos, kad tiek izlasīta grāmata, uz to parasti ir iedvesmojis kāds no tuviniekiem vai paziņām, tāpat ir arī gadījumi, kad apkārt esošajā sociālajā vidē grāmatu lasīšana nav aktuāla nodarbe, līdz ar to nemudina pievērsties grāmatu lasīšanai.

“Man arī apkārt ir vienkārši strādnieki, viņi arī neaizraujas ar grāmatām (smejas), nu, vismaz mums nav grāmatu pasedželkas, kur mēs ar aliņiem sanākam un runājam par jaunākajām grāmatām. Tas kontingents, kas tev apkārt, ietekmē.” (nelasītājs, 44)

Runājot par apkārtējo vidi, tiek pieminēta arī informācijas telpa, kura ikdienā ir ļoti dinamiska, līdz ar to noslogo, aizņem laiku un mazina vēlmi uzņemt vēl papildus zināšanas, lasot grāmatas. Grāmatās esošā informācija tiek uzskatīta par lieku un apgrūtinošu.

“Bet tas, ka visi šie te jaunie tehnikas, interneti, datori, visi paņem ļoti daudz laika.” (nelasītāja, 45)

“Vispār ir tik daudz informācijas – internets, internets telefonā, televīzija vai mūzika fonā. Es domāju, kā no tā visa nesajukt prātā. Vēl grāmatas, tā tomēr ir vēl jauna informācija, kura kaut kur smadzenēs nogulsnējas. Es nezinu. Tas izklausīsies

augstprātīgi, bet man tiešām šobrīd ar esošo informāciju pietiek un es negribu piesārņot papildus galvu.” (nelasītāja, 32)

Kā iemeslu, kāpēc netiek lasītas grāmatas, grāmatu nolasītāji bieži min laika trūkumu, tomēr tas nenozīmē, ka šis ir būtiskākais grāmatu nolasīšanas iemesls. Piedevām nevar arī teikt, ka lasīšana kā nodarbe kopumā nebūtu saistoša, jo tiek lasīti žurnāli un citas publikācijas, respektīvi, tiek dota priekšroka garuma ziņā koncentrētākam saturam. Grāmatu nolasītāju nodarbošanās bieži vien saistīta ar zināšanu apguvi praksē, nevis teorijas lasīšanu grāmatās, tādēļ arī nav aktuāli lasīt ar mērķi izglītoties. Grāmatu nolasītāji bieži vien lasīšanu asociē ar aizbēgšanu no realitātes, kas nešķiet gana saistoša. Nevēlēšanās lasīt var tikt saistīta ar personas individuālajām iezīmēm, kā arī ar nomāktību problemātiskā dzīves periodā, kad ir nevis jābēg no realitātes, bet jāmeklē risinājumi paša dzīvē. Grāmatu nolasītājus ietekmē arī apkārtējā sociālā vide, kurā dzīvo, īpaši, ja šajā vidē lasīšana nav aktuāla nodarbe. Parādās arī tādi nolasīšanas iemesli, kā vēlme pavadīt brīvo laiku aktīvāk, nevēlēšanās sevi apgrūtināt ar lieku informāciju, kā arī vienkārši slinkums lasīt.

6.2. Grāmatu lasītāju periodiskās nolasīšanas iemesli

Arī indivīdiem, kuri ir regulāri grāmatu lasītāji, ir periodi, kad tiek lasīts retāk, tomēr arī šāda veida laika posmos visbiežāk tiek izlasīts vairāk par vienu grāmatu gadā, tāpēc tos šajos periodos nevar dēvēt par nolasītājiem (nelasītājs sevi neuzskata par lasītāju un izlasa vienu grāmatu gadā vai retāk). Fokusgrupu diskusijās tiek skaidroti iemesli, kādā veidā un kāpēc šādi posmi rodas.

Neatkarīgi no informantu dzimuma, vecuma un nodarbošanās, starp visiem fokusgrupu dalībniekiem parādās nolasīšanas iemesli, kas saistīti ar dzīves ritmu, kā piemēram, laika trūkums, nespēja sabalansēt savus pienākumus ar brīvo laiku tā, lai varētu pilnvērtīgi pievērsties arī grāmatu lasīšanai.

“Es atnācu uz Rīgu un tad visa tā studentu (dzīve), es vēl deju tautas dejā brīvajā laikā. Laiks aiziet, nauda aiziet, kas tik tur aizgāja. Jā, tad, kad atnācu uz Rīgu, visa tā grāmatu lasīšana palika kaut kur... Jā, es par to esmu domājis, bet tas tā diemžēl ir. Redzēs, varbūt ar laiku...” (eksakto zinātņu students, 23)

Mēdz būt dzīves periodi, kuros tiek lasīts vairāk, un kuros tiek lasīts mazāk, kas bieži vien saistīts ar līdzsvara saglabāšanu starp dažāda tipa aktivitātēm un darbiem.

“Kaut kādā ziņā, piemēram, ja šobrīd ir sēdošs darbs vairāk ar datoru, kur arī ir vis kaut kas, piemēram, smalkas detaļas, kas savā ziņā ir citāda lasīšana. Līdz ar to man šobrīd, lai es dabūtu to savu iekšējo līdzsvaru, man izvirzās vadībā, piemēram, kaut kādi aktīvāki hobiji, dejošana, sports vai kaut kas tamlīdzīgs. Bet tādos dzīves brīžos, kad atkal ir, pieņemsim, vasara, kad tu jau tā esi kustībā, tad atkal tā grāmata ir vajadzīga, lai dabūtu līdzsvaru un kaut kā nomierinātos.” (sieviete ar augstāko izglītību, vidējiem/augstiem ienākumiem, 26)

Tomēr, tai pat laikā tiek secināts, ka, ja vēlme lasīt patiešām ir, tad var atrast veidus, kā tam atrast laiku.

“Viens no maniem secinājumiem ir, ka laiku vienmēr var atrast grāmatai. Ja grāmata šķiet ļoti interesanta, tad kaut vai uz miega rēķina var izlasīt.” (vīrietis ar augstāko izglītību, vidējiem/augstiem ienākumiem, 25)

Tehnoloģiju piedāvātās iespējas, kas pastāvīgi attīstās, piesaista aizvien lielāku uzmanību un rada lielu laika patēriņu. No vienas puses tehnoloģijas padara grāmatas pieejamākas un rada iespēju lasīt tās jebkurā laikā un vietā, taču no otras puses viedtālrunos lielākoties tiek lasīti raksti ziņu portālos, informācija sociālajos tīklos un cita veida saturs internetā, nevis grāmatas.

“Bet tas laiks lasīšanai samazinās tā paša telefona dēļ, jo tu nepārtraukti apaudzē sevi ar kustību un nemitīgiem notikumiem.” (eksakto zinātņu studente, 21)

Būtiska nianse ir tāda, ka studenti atzīst, ka studiju procesa ietvaros nākas lasīt ļoti daudz, un tieši tāpēc neizdodas atrast laiku un iespējas lasīt literatūru ārpus studiju ietvariem.

“Katru dienu (studiju procesam) kaut kas ir jālasa, vai tās medicīnas grāmatas angļu vai latviešu valodā, publikācijas vai kāda cita literatūra.” (eksakto zinātņu students, 22) *“Šobrīd jāsaka, ka ar lasīšanu ir pagrūti, jo ir ļoti daudz darba, ir ļoti daudz jālasa materiāli tieši studiju programmas ietvaros.” (humanitāro zinātņu studente, 19)*

Fokusgrupu dalībnieki, no kuriem lielākā daļa ir regulāri lasītāji, kopumā min vairākus iemeslus, kāpēc ne vienmēr tiek lasīts daudz un lasīts atbilstoši vēlmēm. Šie iemesli ietver dzīves ritma specifiku dažādos dzīves periodos, vēlmi sabalansēt savu dzīvesveidu, nespēju novērsties no mūsdienu tehnoloģiskajām ierīcēm, kas atņem arvien vairāk laika. Studentu vidū īpaši biežs nelasīšanas iemesls ir nespēja pievērsties sevis izvēlētai literatūrai laika trūkuma un noslodzes dēļ, jo studiju procesā nepieciešams apgūt lielus informācijas apjomus.

Secinājumi

- Pastāv dažādi nelasīšanas iemesli, kur iezīmējas gan līdzīgas, gan atšķirīgas tendences starp grāmatu nelasītājiem (indivīdi, kuri izlasa vienu grāmatu gadā vai retāk), un grāmatu lasītājiem, kuriem arī ir dzīves posmi, kad grāmatas netiek lasītas.
- Grāmatu nelasītāji visbiežāk kā iemeslu min laika trūkumu, tomēr tas nenozīmē, ka šis ir būtiskākais grāmatu nelasīšanas iemesls, jo nelasītāji atzīst, ka arī gadījumā, ja būtu vairāk brīvā laika, arī tad drīzāk nosliektos par labu citiem brīvā laika pavadīšanas veidiem. Bieži vien grāmatu lasīšana tiek aizvietota ar īsāka satura tekstu lasīšanu, piemēram, žurnāliem un publikācijām. Nevēlēšanos lasīt nosaka arī vairāki citi faktori, piemēram, 1) atrašanās vidē, kas neraisa vēlmi lasīt, 2) vēlme pavadīt laiku aktīvāk, 3) slinkums lasīt, 4) nevēlēšanās “iegrimt” grāmatu satura radītajā “mākslīgajā” realitātē.
- Arī starp grāmatu lasītājiem kā viens no nelasīšanas iemesliem parādās laika trūkums, kas tiek saistīts ar aktīvo dzīvesveidu, apkārtējo vidi un tehnoloģiju klātesamību. Grāmatu lasītāju grupas paradumus būtiski raksturo grāmatu nelasīšanas periodiskums, kas saistīts ar dzīves cikla posmiem, dienas kārtības blīvumu, ritmu un tā mainīgumu.
- Starp studentiem izplatīts nelasīšanas iemesls mēdz būt pārāk liels studiju materiālu apjoms, pēc kura izlasīšanas nepietiek laika un vēlmes papildus literatūras lasīšanai.
- Informanta profesionālās darbības joma tiek skatīta kā grāmatu lasīšanas motivāciju ietekmējošs faktors.

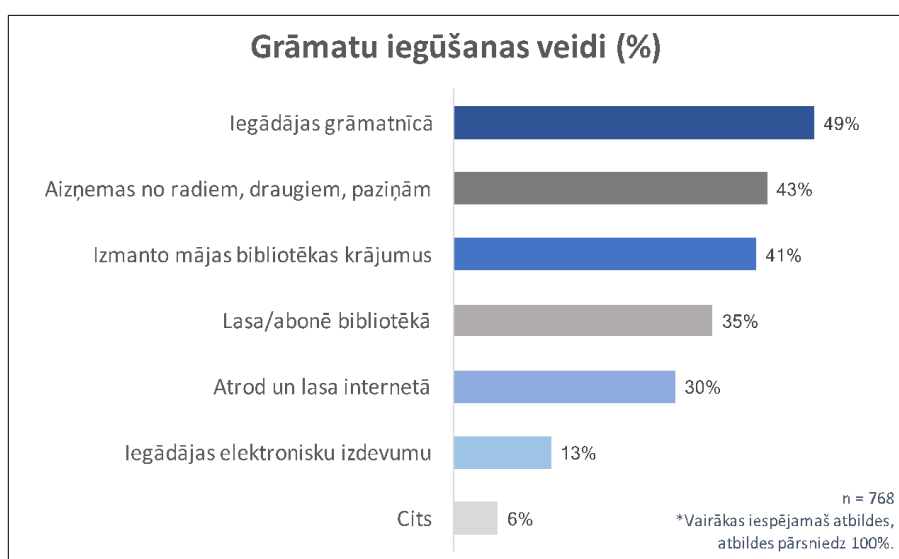
7. GRĀMATU IEGUVES VEIDI

Ar aptaujas palīdzību tiem iedzīvotājiem, kas lasījuši kādu grāmatu pēdējā gada laikā, tika lūgts nosaukt, kādi šajā periodā bijuši grāmatu iegūšanas veidi (skat. 3.attēlu). Tie tika analizēti pēc dzimuma, vecuma, dzīvesvietas tipa, tautības, ienākumiem. Pētījumā grāmatu iegāde kā viens no grāmatu ieguves veidiem tika izdalīts kā atsevišķs temats kvalitatīvai izpētei, ņemot vērā pasūtītāja darbības sfēras specifiku.

Gandrīz puse no Latvijas iedzīvotājiem jeb 49% grāmatas iegādājušies grāmatnīcā. Nedaudz mazāk jeb 43% tās aizņēmušies no radiem, draugiem, paziņām. 41% izmantojuši grāmatas, kas atrodas mājas bibliotēkā. Aptuveni trešā daļa jeb 35% izmantojuši bibliotēku pakalpojumus. Tikai nedaudz mazāk par trešo daļu jeb 30% grāmatas atraduši un lasījuši internetā, kamēr tikai 13% norāda, ka iegādājušies elektronisku izdevumu, kas varētu liecināt, ka liela daļa no tiem, kas grāmatas atraduši un lasījuši internetā, varētu būt lietojuši grāmatas, kas pieejamas bez maksas vai arī lejupielādējuši un lasījuši tās nelegāli.

6% norādījuši citus grāmatas iegūšanas veidus – saņēmuši kā dāvanu (18), izmantojuši audio grāmatas (6), paņēmuši baznīcā/draudzē vai ieguvuši tās rīkoto pasākumu laikā (4), darbā (4), pie miskastēm, kur cilvēki tās izmet, nopirkuši internetā, kāds atvedis no Krievijas, pasūtīts internetā drukātā formā, laimējuši internetā, pasūtīja no ASV, ņem bezmaksas literatūru kioskā, iegūst seminārā dalītās grāmatas, apmainās ar grāmatām, iegūst, tiekoties ar autoru grāmatas atvēršanas svētkos.

3.attēls. Grāmatu iegūšanas veidi.

7.1. Salīdzinājums pēc dzimuma

Salīdzināts grāmatu iegūšanas veidu pēc respondentu dzimuma (skat. 9.tabulu). Var secināt, ka lielākās atšķirības ir tajā, ka vīrieši mazāk izmanto iespēju grāmatas lasīt vai abonēt bibliotēkā (27%), kamēr šo iespēju izmanto 41% sievietes. Kā arī vīrieši nedaudz vairāk grāmatas atrod un lasa internetā (34%), kamēr to dara 27% sievietes, un iegādājas izdevumus elektroniski – 16%, kamēr to dara 11% sievietes.

7.2. Salīdzinājums pēc vecuma

Analizēti grāmatu iegūšanas veidi dažādās iedzīvotāju vecuma grupās (skat. 9.tabulu). Secināts, ka iespēju lasīt vai abonēt grāmatas bibliotēkā izmanto visvairāk jauniešu vecuma grupā 15-19 gadi (58%), kā arī 19-25 gadi (48%). Vismazāk šādu iespēju izmanto vecuma grupa 26-35 gadi (28%).

Dati liecina, ka grāmatu iegāde grāmatnīcā nav atkarīga no iedzīvotāju vecuma, jo dažādās grupās šo grāmatu iegūšanas veidu izmanto 44-54% respondentu, kur visbiežāk grāmatas iegādājas 26-35 gadus vecie respondenti, bet vismazāk – 51-65 un 66-74 gadus vecie.

Visvairāk grāmatas aizņem no draugiem, radiem, paziņām jaunieši vecuma grupā 15-18 gadi (50%), bet vismazāk – tie, kuriem 19-25 gadi (38%) un 66-74 gadi (38%).

Mājas bibliotēkas krājumus visvairāk izmanto gados vecāki cilvēki – 56% vecuma grupā 66-74 gadi, bet vismazāk jaunieši, kas varētu būt uzsākuši atsevišķu dzīvošanu no vecākiem un kam vēl nav pietiekami daudz grāmatu mājas bibliotēkā.

Elektroniskos izdevumus visbiežāk iegādājas jaunieši vecuma grupā 19-25 gadi (21%), bet vismazāk – seniori vecuma grupā 66-74 (7%).

Grāmatas atrod un lasa internetā vairāk jaunieši skolas vecumā jeb 15-18 gados (40%), kā arī tie, kuriem ir 36-50 gadi (37%). Vismazāk to dara vecuma grupa 66-74 gadi (7%).

7.3. Salīdzinājums pēc dzīvesvietas tipa

Vērsta uzmanība arī uz iedzīvotāju dzīvesvietas tipa un grāmatu ieguves veidu saistību (skat. 10.tabulu). Redzams, ka grāmatu pirkšana grāmatnīcā nav izteikti atkarīga no dzīvesvietas. Nedaudz vairāk to dara Rīgas iedzīvotāji (53%), kamēr citās pilsētās – 44%, bet laukos – 40%.

Toties ievērojami atšķiras bibliotēkas pakalpojumu izmantošana pēc dzīvesvietas – tikai 19% Rīgas iedzīvotāju izmanto iespēju lasīt vai abonēt grāmatas bibliotēkā, kamēr pilsētās to izmanto 41%, bet laukos – 49%.

No draugiem, radiem, paziņām grāmatas aizņemas gan Rīgā (45%), gan laukos (46%), gan citās pilsētās (38%). Tāpat neatkarīgi no dzīvesvietas tiek izmantoti mājas bibliotēku krājumi.

Elektronisko izdevumu iegāde daudz aktuālāka ir Rīgas iedzīvotājiem (20%), mazāk aktuāla citu pilsētu iedzīvotājiem (12%), bet ļoti maz lauku iedzīvotāju (6%) izmanto šādu iespēju.

Rīgas (34%) un citu pilsētu (35%) daudz aktīvāk par lauku iedzīvotājiem (19%) izmanto iespēju atrast un lasīt grāmatas internetā.

7.4. Salīdzinājums pēc tautības

Analizēti grāmatu iegūšanas veidi pēc tautības (skat. 10.tabulu). Parādās zināmas atšķirības starp latviešiem, krieviem un citām tautībām.

Latvieši vairāk grāmatas iegādājas grāmatnīcā (50%) nekā krievi (42%), kamēr vēl biežāk to dara citu tautību pārstāvji (59%). Tāpat latvieši vairāk izmanto bibliotēku pakalpojumus (43%), kamēr to dara tikai 25% krievu un 24% citu tautību iedzīvotāji.

Krievu tautības (19%) un citu tautību iedzīvotāji (18%) vairāk iegādājas elektroniskos izdevumus nekā latvieši (9%), kas varētu būt saistīts ar to, ka latviešiem ir vairāk pieejama literatūra dzimtajā valodā grāmatnīcās un bibliotēkā. Arī atrod un lasa internetā vairāk krievi (43%) un citu tautību iedzīvotāji (37%) nekā latvieši (23%).

7.5. Salīdzinājums pēc ienākumiem

Iedzīvotāju iespējas iegādāties grāmatas gan drukātā, gan elektroniskā formā ir lielā mērā atkarīgas no viņu ienākumiem (skat. 10.tabulu). Dati liecina, ka, pieaugot iedzīvotāju ienākumiem, palielinās iespēja, ka viņi grāmatas iegādāsies grāmatnīcā – 59% no respondentiem, kuru ienākumi pārsniedz EUR 571, grāmatas iegādājas grāmatnīcā, kamēr to dara 46% no tiem, kuru ienākumi ir EUR 171-570. Tomēr arī to respondentu vidū, kuru ienākumi ir līdz EUR 170, ir salīdzinoši daudz to, kuri grāmatas iegādājas grāmatnīcā (40%). Jāņem vērā, ka aptaujā netika prasīts, cik bieži un cik dārgas grāmatas iedzīvotāji pirkusi periodā, par kuru tika uzdots jautājums (pēdējā gada laikā).

Elektroniskus grāmatu izdevumus iegādājas 20% no tiem, kuru ienākumi ir virs EUR 571 un 19% tie, kuru ienākumi ir EUR 361-570. Savukārt to dara tikai 9% no tiem, kuru ienākumi ir EUR 171-360 un 5% no tiem, kuru ienākumi ir līdz EUR 170.

Grāmatu lasīšanu/abonēšanu bibliotēkā vairāk izmanto iedzīvotāji ar zemākiem ienākumiem – 44% no tiem, kuru ienākumi ir līdz EUR 170, 41% no tiem, kuru ienākumi ir EUR 171-360. Kamēr no tiem, kuru ienākumi ir EUR 361-570, 33% lasa/abonē grāmatas bibliotēkā, bet no tiem, kuru ienākumi EUR 571 un vairāk – 29%.

Grāmatu aizņemšanos no radiem, draugiem, paziņām, mājas bibliotēkas krājumu izmantošanu un grāmatu atrašanu un lasīšanu internetā nozīmīgi neietekmē respondentu ienākumi.

9.tabula. Grāmatu iegūšanas veids: salīdzinājums pēc dzimuma un vecuma.

Grāmatu iegūšanas veids (domājot par pēdējo gadu) (%)	DZIMUMS			VECUMS					
	Visi	Vīrietis	Sieviete	15 - 18	19 - 25	26 - 35	36 - 50	51 - 65	66 - 74
<i>n</i>	768	332	436	40	86	162	213	186	81
Iegādājos grāmatnīcā	49%	42%	54%	45%	51%	54%	52%	44%	44%
Lasu/abonēju bibliotēkā	35%	27%	41%	58%	48%	28%	35%	31%	38%
Aizņemos no radiem, draugiem, paziņām	43%	39%	45%	50%	38%	43%	45%	42%	38%
Izmantoju mājas bibliotēkas	41%	38%	43%	40%	34%	34%	38%	47%	56%
Iegādājos elektronisku izdevumu	13%	16%	11%	15%	21%	14%	13%	11%	7%
Atrodu un lasu internetā	30%	34%	27%	40%	29%	31%	37%	30%	7%
Citādi	6%	6%	6%	0%	9%	7%	3%	8%	7%
KOPĀ	217%	202%	228%	248%	230%	211%	224%	212%	199%

10.tabula. Grāmatu iegūšanas veids: salīdzinājums pēc dzīvesvietas tipa, tautības un ienākumiem.

Grāmatu iegūšanas veids (domājot par pēdējo gadu) (%)	DZĪVESVIETAS TIPS				TAUTĪBA			IENĀKUMI MĒNESĒ, RĒKINOT UZ 1 MĀJSAIMNIECĪBĀ ESOŠU CILVĒKU (PĒC NODOKĻU NOMAKSAS)			
	Visi	Rīga	Pilsētas	Lauki	Latvietis	Krievs	Cita	Līdz EUR 170	EUR 171-360	EUR 361-570	EUR 571 un vairāk
<i>n</i>	768	275	276	217	453	224	91	62	207	138	179
Iegādājos grāmatnīcā	49%	53%	49%	44%	50%	42%	59%	40%	46%	46%	59%
Lasu/abonēju bibliotēkā	35%	19%	41%	49%	43%	25%	24%	44%	41%	33%	29%
Aizņemos no radiem, draugiem, paziņām	43%	45%	38%	46%	44%	38%	48%	40%	44%	48%	45%
Izmantoju mājas bibliotēkas krājumus	41%	44%	39%	41%	39%	44%	44%	44%	45%	36%	40%
Iegādājos elektronisku izdevumu	13%	20%	12%	6%	9%	19%	18%	5%	9%	19%	20%
Atrodu un lasu internetā	30%	34%	35%	19%	23%	43%	37%	26%	31%	34%	29%
Citādi	6%	7%	7%	5%	7%	4%	8%	6%	4%	8%	6%
KOPĀ	217%	222%	219%	209%	214%	214%	238%	205%	220%	223%	228%

7.6. Grāmatu iegāde

Šī pētījuma kontekstā analizē tiek likts akcents uz vienu no grāmatu ieguves veidiem - grāmatu iegādi (pirkšanu) un motivāciju izmantot šo ieguves veidu, nevis citus. Arī procesam, kādā tiek veikts pirkums, ir būtiska loma grāmatu iegādes konteksta izpratnē. Tāpat fokusgrupu diskusijās ar grāmatu lasītājiem noskaidrotas aktuālākās grāmatu iegādes vietas.

7.6.1. Grāmatu iegādes motivācija

Iespējams izdalīt vairākus faktorus, kuru dēļ tiek veikta izvēle grāmatas iegādāties, nevis tās iegūt citos veidos. Fokusgrupu ietvaros visbūtiskāk tieši grāmatu iegādes saistībā iezīmējās to iegāde taustāmā formātā, nevis digitālā.

“Bet es piekrītu tam, ka elektroniski ir diezgan grūti lasīt un liekas, ka tik lēni lasi, un nekas neiet uz priekšu. Un tad vēl skaties uz tiem procentiem, ir tikai 13... Bet sajūta, ka lasi jau mūžību. Nu, jā, papīra formātā ir kaut kā mājīgāk, ērtāk, dvēseliskāk.”
(humanitāro zinātņu studente, 21)

Grāmatu iegādi kā vienu no galvenajiem grāmatu ieguves veidiem akcentē fokusgrupas dalībnieki ar augstāko izglītību un vidējiem/augstiem ienākumiem. Kā viens no grāmatu iegādes iemesliem tiek minēts tas, ka sev piederošas grāmatas lasīšanas laiks nav limitēts, kas tā noteikti nav, piemēram, ja par grāmatas ieguves veidu izvēlas bibliotēku, kurā nepieciešams ievērot atbilstošus termiņus.

“Un man viņa nav jāizlasa līdz noteiktam laikam, jānes atpakaļ uz bibliotēku. Es viņu varu lasīt ilgi, varu paņemt jebkurā brīdī un tādā ziņā.” (sieviete ar augstāko izglītību, vidējiem vai augstiem ienākumiem, 26)

“Jo, man jau no bērnības nepatīk grāmatas ņemt bibliotēkās, jo tad es nokavēju termiņus, jūtos vainīga un man ļoti patīk tā sajūta, ka grāmata pieder man.”
(humanitāro zinātņu studente, 22)

Grāmatas iegāde ne tikai dod iespēju to lasīt ilgākā laika periodā, bet arī ar ilgstošiem pārtraukumiem, attiecīgi grāmatas izmantošanas ilgums saistāms arī ar grāmatas lasīšanas specifiku, kad vai nu paralēli tiek lasītas vairākas grāmatas, un dažu grāmatu saturs kļūst prioritārāks pār citu grāmatu saturu, tādejādi šo grāmatu lasīšana netiek turpināta, vai arī konkrētā grāmata pirkšanas brīdī ir ieintriģējusi, bet, to lasot, cilvēks vairs nesajūt iekšēju rezonansi ar saturu konkrētajā dzīves/laika posmā. Tomēr joprojām ir apziņa un iespēja pie grāmatas atgriezties pēc ilgāka laika perioda.

“Nu labi, nopirkšu es arī, paskatīšos, kas tur ir iekšā. Tā apsēdos un atvēru... Nē, šodien es vēl šitam neesmu gatava, tāpēc, ka tur ir ļoti jāiedziļinās un jāapdomā vēl sevi, tu neaizej citā pasaulē, tu ierocies sevī iekšā.. Tad tu vienkārši gaidi to mirkli, kad būs tā iekšējā lampiņa (uztaisa knipi), noskaņojums.” (sieviete ar augstāko izglītību, vidējiem vai augstiem ienākumiem, 28)

Grāmatas saturam ir liela nozīme arī tādā ziņā, ka ir grāmatas, kurās esošā informācija ir nepieciešama atkārtoti, īpaši tas attiecas uz tāda veida saturu, kas nav daiļliteratūra, bet citi grāmatu veidi, piemēram, uzziņu literatūra. Šī iemesla dēļ sev piederoša grāmata dod iespēju to izmantot, lai akcentētu indivīdam īpaši svarīgos informācijas fragmentus, tos pasvītrot vai kā citādi izdalot no kopējā teksta, kā arī komentāru veidā pierakstot teksta raisītās pārdomas, kas padara konkrēto grāmatu daudz personīgāku.

“Bet es pamatā pārku grāmatas, laikam arī kaut kāds perfekcionista moments, jo ja es viņu neesmu izkonspektējis, un man viņa nebūs pa rokai, kad man viņu vajadzēs, tad kaut kā nedaudz zudusi tā grāmata ir, un kaut kur bibliotēkā vai pie kāda cita... Īsti negribas...” (vīrietis ar augstāko izglītību, vidējiem/augstiem ienākumiem, 25)

“Kad es aizņemos, man bail viņu sasmērēt, man bail tur kaut ko piesvītrot, vismaz savā grāmatā es varu darīt visu ko. Un pēc tam nākamais lasīs un domās, kāpēc šito pasvītrotu, tur nekā nav.” (sieviete ar augstāko izglītību, vidējiem vai augstiem ienākumiem, 28)

Nereti grāmatu pircējs saredz grāmatas nemateriālo vērtību, kā rezultātā izlemj to iegūt savā īpašumā, neņemot vērā to, ka tā nav lasīta. Tomēr grāmatas iegāde var būt arī process, kurā pircējs jau ir informēts par grāmatas saturu, un tikai pēc izlasīšanas izdara izvēli par labu pirksanai, respektīvi, tikai pēc iepazīšanās ar saturu atzīst šīs grāmatas vērtību.

“Man ir bijis tā, ka es esmu izlasījusi to grāmatu no bibliotēkas varbūt vienu vai divas reizes, un tikai pēc tam es pieņemu to lēmumu, ka šo grāmatu es gribu savā kolekcijā. Nu, ka tagad es saprotu, ka viņu ir vērts nopirkt, lai viņa glabājas pie manis, ka es viņu gribēšu pēc varbūt vēl desmit gadiem atšķirt vaļā.” (sieviete ar augstāko izglītību, vidējiem vai augstiem ienākumiem, 28)

Grāmatu iegāde mantojuma veidošanai drīzāk ir aktuāla informantiem ar vidējiem/augstiem ienākumiem un augstāko izglītību, nevis studentiem. Ņemot vērā, ka daļai no fokusgrupu dalībniekiem ir bērni, viņiem kā vecākiem ir vēlme iegādāties tāda veida grāmatas, kuras gribētu, lai tuvākā vai tālākā nākotnē izlasītu nākamā paaudze.

“Nu, jā, bet tagad ir tas posms, kad es dzīvē izvērtēju no tās prizmas, vai es to ieteiktu lasīt vēlāk savam bērnam, kas ir tajā grāmatā tāds, kas varētu varbūt nebūt pieejams pēc gadiem 20, vai netiks izdota, vai arī tur ir tādas patiesības, kas pēc gadiem 20 varētu šķist neērtas, un tādēļ tā grāmata varētu nebūt pieejama.” (sieviete ar augstāko izglītību, vidējiem vai augstiem ienākumiem, 28)

Diskusijās ar lasītājiem parādās, ka grāmata dāvanai tiek izvēlēta gadījumos, kad ir zināms, ka dāvanas saņēmējam ir interese par grāmatu lasīšanu.

“Bet tas nav tā, ka nezinu, ko dāvināt un tad uzdāvināšu grāmatu, bet tāpēc, ka es zinu, kas viņiem patīk un viņi tiešām daudz mājās lasa. Tas ir vienīgais gadījums, kad es pārku grāmatas grāmatnīcā.” (eksakto zinātņu students, 22)

Arī tajos gadījumos, kad grāmatu nerasītāji izvēlas iegādāties kādu grāmatu, visbiežāk tās tiek pirktas tieši dāvināšanai kādam ģimenes loceklim vai tuvam cilvēkam, tomēr tas visdrīzāk netiek darīts regulāri.

“Dāvanā kādreiz es esmu dāvinājusi grāmatas dēlam, kad viņš bija mazāks, jaunāks. [...] Es īsti laikam neesmu pirkusi grāmatas dāvināšanai, varbūt mammai par kaut kādu, kad iznāk kāda grāmata par aktieriem, kaut ko tādu es esmu pirkusi un dāvinājusi.” (nelasītāja, 45)

“Bet mans nopelns – es dažreiz atļaujos nopirkt grāmatas viņiem. [...] Nu bērniem es cenšos saprast, kas varētu būt stilīgi, moderni, nu tur Harijs Poters, tad bija tās spēles... “Bada spēles” laikam.” (nelasītājs, 44)

7.6.2. Grāmatu iegādes process

Viens no galvenajiem grāmatu ieguves veidiem ir grāmatu iegāde, un ļoti būtisks ir pats process, kādā veidā tiek izdarīts pirkums. Vairāki fokusgrupu diskusiju dalībnieki akcentē to, ka grāmatu veikala/-u apmeklēšanas mērķis ir ne tikai grāmatu iegāde, bet arī vēlme iepazīties ar aktuālo grāmatu piedāvājumu, kā arī gūt estētisku baudījumu.

“Būtībā ir tā, ka es apskatos, kas tur ir jauns, vai viss, kas ir iepaticies, ir jau iegādāts, un būtībā ir tā, ka mani pārņem sajūsma, kad ir kāds jauns pievedums.” (humanitāro zinātņu students, 20)

“Es citreiz vienkārši tiešām izstaigāju un izskatu, kas šobrīd ir interesants, aktuāls, un kas ir nācis klāt. Man vienkārši ļoti tuvu darbam ir arī grāmatnīca diezgan plaša. [...] Man patīk tas process tur, es nezinu, kāpēc.” (sieviete ar augstāko izglītību, vidējiem/augstiem ienākumiem, 26)

Mēdz būt, ka šis process nebeidzas ar grāmatas iegādi pirmajā reizē, bet gan ar atkārtotu grāmatnīcas apmeklējumu.

Jāņem vērā, ka piedāvājuma izpētes process var norisināties ilgstošākā laika periodā, kas saistīts ar prioritāšu izvirzīšanu, apzinoties tā brīža finansiālo situāciju, kas īpaši iezīmējas abu studentu fokusgrupu diskusiju ietvaros, jo finanšu ieguves avoti studiju periodā var būt ierobežoti.

“Kā pirmatnējais cilvēks staigā pa mežu un vāca visu ko redzēja - ogas, sēnes, tad es aizeju uz veikalu, lai paskatītos, kas stāv plauktos un tad apzināties, cik ļoti daudz naudas pietrūkst. Un tad, kad to apzinās, tad protams var izvirzīt kaut kādas prioritātes un tad, kad ir kaut kāda nauda, ko tam var atvēlēt, tad jau ir plāns, kam.” (humanitāro zinātņu studente, 19)

Grāmatu izvēle ne vienmēr saistās ar ilgstošu piedāvājuma izskatīšanu vai prioritāšu apzināšanu, izvēle var arī tikt veikta arī spontāni, kad nejauši atlasīta grāmata izraisa interesi, un tā tiek nopirkta.

“Un viena tāda forša lieta, kas, runājot par tām bibliotēkām, un ka patīk staigāt pa grāmatnīcām... Man nepatīk, tāpēc ka pazūd tik daudz laiks tur, briesmīgi. [...] Tas, ko es arī daru, es paņemu grāmatu, es vienkārši atveru pa vidu kaut kur, un es izlasu lapaspusi, un vai man ir interese zināt, kas ir pirms tam.” (vīrietis ar augstāko izglītību, vidējiem vai augstiem ienākumiem, 31)

Tomēr jāsaprot, ka bieži vien šāda izvēle, kas tiek veikta uz vietas grāmatu veikalā, tiek izdarīta pievēršot uzmanību jau iepriekš interesējošām tēmām un autoriem. Īpaši aktuāls šāds grāmatu izvēles veids ir cilvēkiem, kuriem nepatīk pavadīt laiku grāmatu veikalos, jo tas, viņuprāt, ir pārāk laikietilpīgs process.

“Vai arī aizej uz grāmatnīcu pie sadaļas "Personības". Izlasi aizmugurē, saproti - nepatīk, paņem nākamo - patīk, nopērc.” (eksakto zinātņu students, 22)

Grāmatas izvēle var būt jau iepriekš izdarīta, kas nozīmē, ka pavadītais laiks grāmatnīcā tiek saīsināts, un apmeklējums tiek veikts vienīgi konkrētas grāmatas/-u iegādes nolūkos.

“Bet tas ir izrietoši no tā, kā es tajā dzīves posmā jūtos, un tad man ir viena grāmata, ko es esmu izdomājusi savā galvā, un es viņu aizeju un nopērku.” (sieviete ar augstāko izglītību, vidējiem vai augstiem ienākumiem, 26)

Grāmatu pirkšana saistās ne tikai ar to iegādi personiskām vajadzībām, bet arī ar konkrētas grāmatas izvēli, kas paredzēta kā dāvana kādam citam. Šāda tipa pirkuma izdarīšanas procesā tiek īpaši domāts par dāvanas saņēmēju. Tie, kuri izvēlas grāmatas kā opciju dāvanai, atzīst, ka atbilstoša grāmatas izvēle ir atbildīgs uzdevums, un to var veikt tikai apzinoties dāvanas saņēmēja literāro gaumi.

“Man ļoti patīk tas process, kad es domāju par tiem saviem tuvajiem cilvēkiem. Bet es pērku tikai tiem cilvēkiem, kur es tā kā sajūtu, ka es esmu spējīga, tas tā kā smaržas

pirkt kādam. Man tas liekas ļoti personiski.” (sieviete ar augstāko izglītību, vidējiem vai augstiem ienākumiem, 26)

7.6.3. Grāmatu iegādes vietas

Grāmatas iespējams iegādāties arī ārpus grāmatnīcām un sarunu dalībnieki min, ka izmanto dažādus iegādes veidus, tas atkarīgs no katras situācijas un nepieciešamības. Īpaši aktuāli tas ir studentiem, kuru finansiālās iespējas liek šīs iegādes vietas dažādot - ne tikai izmantot grāmatu veikalu izpārdošanas vai akcijas, bet arī apmeklēt tirdziņus, izmantot mājaslapu *ibook.lv* vai *facebook.com* grupas ar grāmatu maiņas vai pārdošanas piedāvājumiem, kā arī citus veidi, kur nepieciešamās grāmatas iespējams iegādāties lētāk.

“Bet man patīk, ka manā pilsētā ir tirdziņš, kur tirgo ļoti daudz grāmatu, limonādes cenā, un tad tu vienkārši tās izpērc. Es tur krāju vienā kastītē grāmatu kolekciju, un man tur jau krājas daudz grāmatas.” (humanitāro zinātņu students, 20)

Informanti atzīst, ka grāmatu iegāde no privātpersonām sniedz arī nemateriālu pozitīvu pievienoto vērtību, jo dod iespēju satikties ar nepazīstamiem cilvēkiem, dzirdēt īsu stāstu, kādā veidā grāmata nonākusi pie šī cilvēka, vai noskaidrot šī cilvēka lasīšanas paradumus.

*“Ir tā mājaslapa *ibook.lv*, kur var dabūt lietotas grāmatas par daudz mazāku cenu, un tas ir tieši daudz interesantāk dabūt jau to lietoto grāmatu, kura cilvēkam ir stāvējusi mājās, kura jau ir piedzīvojusi, ka to lasa. Tā ir izturējusi laika pārbaudi, tā ir izdzīvojusi līdz tam momentam, kad tā nonāk pie tevis.” (humanitāro zinātņu students, 19)*

Aktuāla ir kļuvusi iespēja grāmatas iegādāties interneta vidē, kur tās pieejamas gan digitālā, gan papīra formātā. Tās ir dažādas ārzemju mājaslapas, kurās tiek pirkti dažādu nozaru literatūru atkarībā no indivīda interesēm. Informanti min, ka šādu vietņu priekšrocības ir plašais piedāvājums, kas var nebūt raksturīgs citām iegādes vietām, ērta pirkuma procesa norise un nereti arī zema cena. Viens no būtiskiem iemesliem, kāpēc tiek izdarīta izvēle par labu iegādei ārzemju mājaslapās, ir nepieciešamība pēc specifiska satura literatūras darba vai mācību vajadzībām, kura nav pieejama citās iegādes vietās.

“Un tad, jā, tu jau pateici, ka “amazone” eksistē. Es “amazonē” esmu pasūtījis trīs grāmatas priekš mācībām, diezgan dārgas, nu, labi - riktīgi dārgas.” (eksakto zinātņu students, 22)

“Bet sev es esmu pirkusi profesionālās grāmatas. Es esmu pirkusi internetā, kas ir tā, ka laikam izteikti, ka profesionālais aiziet uz internetu citreiz, kad tiešām kaut ko vajag “amazonē”, jo citur nekur nav.”(sieviete ar augstāko izglītību, vidējiem/augstiem ienākumiem, 26)

Būtisks aspekts ir iespēja iegādāties grāmatas oriģinālvalodā, tāpēc izvēlas tādas grāmatu iegādes vietu alternatīvas, kuras šo iespēju nodrošina.

“Es atkal neatceros, kad es pēdējoreiz būtu nopirkusi grāmatu grāmatnīcā, jo man tik ļoti ir iepatikusies interneta vietne bookdepository.com, jo tur oriģinālvalodā var iegādāties par tā kā ļoti lētām cenām, jo man liekas, ka viņiem vienmēr ir atlaides.” (humanitāro zinātņu studente, 21)

7.7. Citi ieguves veidi

Lai arī grāmatu iegāde fokusgrupu diskusijās ar grāmatu lasītājiem iezīmējās kā dominējošais grāmatu ieguves veids, tika minēta arī grāmatu abonēšana bibliotēkās, aizņemšanās no paziņām un to iegūšana zinātniskajās datu bāzēs un citās interneta vietnēs.

Bibliotēku kā grāmatas ieguves vietu visbiežāk izvēlas tieši ekonomiskā izdevīguma dēļ, taču diskusiju dalībnieki atzīst, ka literatūras iegūšana bibliotēkā var būt apgrūtināša, jo jāreķinās ar termiņiem, kas ierobežo periodu, kura laikā jāizlasa grāmatas. Izvēli izmantot vai neizmantot bibliotēkas pakalpojumus ietekmē arī to atrašanās vieta - svarīgi vai tā ir tuvu mājām vai citādi ērti pieejama.

“Šobrīd dzīvojot Rīgā, man tā bibliotēku sistēma nav tik ērta, jo man tās nav nekur pa ceļam un tad man ir speciāli kaut kur jābrauc. Tad es aizmirstu atdot un tad viss izrietošais. Tā kā jā...” (humanitāro zinātņu studente, 23)

Lielākā daļa infomantu atzīst, ka ir gatavi pielāgoties un izmantot bibliotēku pakalpojumus, ja tas nepieciešams, taču, ja ir iespējams, tad izmanto citus grāmatu ieguves veidus.

“Man gadās paņemt grāmatas no bibliotēkas, bet man tas ļoti nepatīk, īpaši universitātes bibliotēkā. Kad tur ir parādi, ir jāmaksā.” (humanitāro zinātņu students, 20)

Grāmatu ieguve no draugu un tuvinieku privātajām bibliotēkām papildzina vienas grāmatas dzīves ilgumu, un grāmata tādā veidā tiek izmantota vairākkārtīgi, kas samazina pirkšanas

apjomus. Tomēr daži informanti min, ka gadījumi, kad grāmatas tiek paņemtas no paziņām tikai uz laiku, mēdz radīt neērtības, jo tas, līdzīgi kā bibliotēkās paņemtas grāmatas, veido ierobežojumus grāmatas lietošanā - nav iespējams pasvītrot vai citādi atzīmēt lasītājam interesējošo, taču kopumā aizņemšanās informantu vidū ir diezgan aktuāls.

“Šodien biju ciemos pie māsas piegāju pie grāmatplaukta un sajutos kā bibliotēkā. Man ir ļoti paveicies to, ka es varu no saviem draugiem un tuviniekiem paņemt jebkādu grāmatu, kādu es vēlos.” (humanitāro zinātņu studente, 23)

“Kad es aizņemos, man bail viņu sasmērēt, man bail tur kaut ko piesvītrot, vismaz savā grāmatā es varu darīt visu ko. Un pēc tam nākamais lasīs un domās, kāpēc šito pasvītroju, tur nekā nav. Man tā tētis vienreiz šitā paņēma kaut kādu manu žurnālu, un jautāja, kāpēc es šito pasvītroju, ko es ar šito domāju.” (sieviete ar augstāko izglītību, vidējiem/augstiem ienākumiem, 28)

Studentu fokusgrupu diskusiju dalībnieki uzsver, ka dažādu jomu profesionālā literatūra Latvijā ir nepietiekošā piedāvājumā, kas tiek skaidrots ar straujo zinātņu attīstību, kā rezultātā pieejamās grāmatas ātri noveco un jaunie izdevumi nenoklāj visas aktuālās tēmas. Šādos gadījumos nepieciešamās informācijas meklēšana notiek galvenokārt izmantojot zinātniskās datu bāzes un citas interneta vietnes, kur iespējams iegūt grāmatas. Līdzīgi tiek darīts arī gadījumos, kad konkrēta profesionālā literatūra nav pieejama bibliotēkās.

“Visas studijas balstās uz lasīšanu, jo citādāk tās zināšanas nevar iegūt, ja salīdzina - tad vairāk jālasa internetā, jo īsti fiziski tās grāmatas nav iespējams iegūt, vai ir novecojušas grāmatas.” (humanitāro zinātņu students, 20)

“Sev es esmu pirkusi profesionālās grāmatas. Es esmu pirkusi internetā, kas ir tā, ka laikam izteikti, ka profesionālais aiziet uz internetu citreiz, kad tiešām kaut ko vajag “amazonē”, jo citur nekur nav.” (sieviete ar augstāko izglītību, vidējiem/augstiem ienākumiem, 26)

Alternatīvi ieguves veidi, piemēram, aizņemšanās no draugiem, var būt tikpat nozīmīgi kā grāmatu iegāde. Pastāv atšķirīgas pieejas grāmatu ieguvei - vienam indivīdam dominē konkrēts ieguves veids, bet tikpat labi indivīdam grāmatu ieguves veidi var mainīties atkarībā no situācijas, vēlmēm un iespējām.

Secinājumi

- Kopumā gan Latvijas iedzīvotāju aptaujas datus, gan fokusgrupu diskusijās ar grāmatu lasītājiem kā grāmatu ieguves veids dominē grāmatu pirkšana grāmatnīcās. Aptaujas

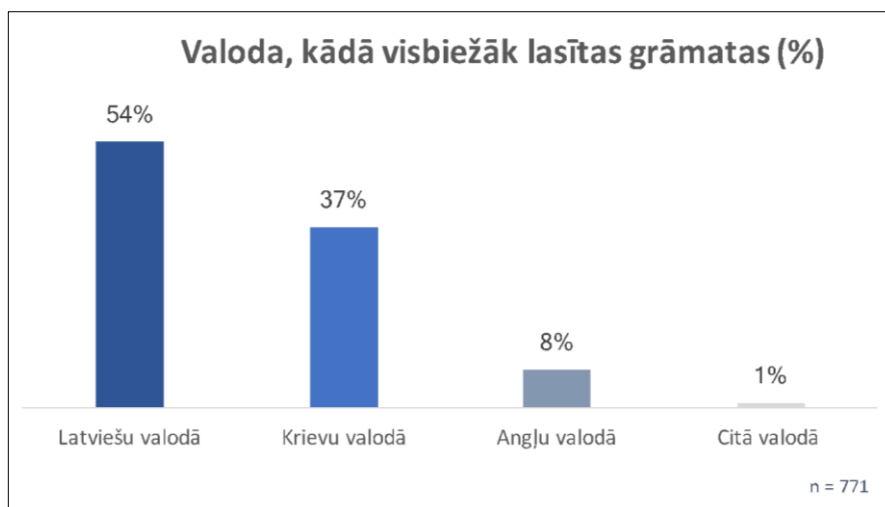
dati liecina, ka gandrīz puse jeb 49% Latvijas iedzīvotāju pēdējā gada laikā ir jebkādu grāmatu iegādājušies grāmatnīcā - šādu ieguves veidu izvēlas dažāda vecuma iedzīvotāji.

- Redzams, ka iedzīvotāji ar augstākiem ienākumiem biežāk grāmatas iegādājas grāmatnīcā. Tomēr liela daļa iedzīvotāju ar zemiem ienākumiem arī atrod iespēju iepirkties grāmatnīcās. Jāņem vērā, ka aptaujā netika prasīts, cik bieži un cik dārgas grāmatas iedzīvotāji pirkuši periodā, par kuru tika uzdots jautājums (pēdējā gada laikā).
- Iegādes motivācija balstās dažādos faktorus, no kuriem būtiskākie ir iespēja lasīt ilgākā laika periodā, iespēja grāmatu dāvināt, kā arī tas, ka iegādātā grāmata var tikt nodota nākamajām paaudzēm.
- Trešā daļa Latvijas iedzīvotāju grāmatas lasa vai abonē bibliotēkā. Šī iespēja ir populārāka to iedzīvotāju vidū, kam ir zemāki ienākumi.
- Trešā daļa Latvijas iedzīvotāju grāmatas atrod un lasa internetā. Tas raksturīgāks vairāk Rīgas iedzīvotājiem, mazāk lauku iedzīvotājiem.
- Grāmatu saturs un izmantošanas mērķis, arī grāmatu valoda un lēmums lasīt tulkojumā vai oriģinālvalodā, nosaka veidu, kā tikt pie iecerētās lasāmvielas. Studentiem īpaši raksturīgi ir izmantot alternatīvos grāmatu ieguves veidus, kas nav grāmatu iegāde grāmatnīcā, piemēram, dažādas ārzemju mājaslapas, lai savā īpašumā iegūtu specifiska/savām interesēm atbilstošu satura literatūru, vai lai ietaupītu finanšu līdzekļus.

8. VALODA, KĀDĀ LASA GRĀMATAS

Tiem respondentiem, kas pēdējā gada laikā lasījuši kādu grāmatu, tika lūgts nosaukt, kādā valodā tās visbiežāk lasītas (skat. 4.attēlu). Lasīšanas valoda skatīta, ņemot vērā tautību un valodu, kurā runā ģimenē, kā arī vecumu. Citi demogrāfiskie kritēriji analīzē nebija nozīmīgi. Valodu, kādā lasītas grāmatas, sadalījums ir proporcionāls tautību sadalījumam – 54% visbiežāk grāmatas lasījuši latviešu valodā, 37% - krievu valodā, 8% - angļu valodā un 1% - vēl citā valodā (dāņu, franču, norvēģu, ukraiņu, kā arī latviešu un krievu vienādi).

4.attēls. Valoda, kādā visbiežāk lasītas grāmatas.

8.1. Salīdzinājums pēc tautības un valodas, kādā runā ģimenē

Tika izvērtēta tautības un valodas, kurā galvenokārt runā ģimenē, saistība ar valodu, kurā tiek lasītas grāmatas (skat. 11.tabulu). Secināts, ka 83% latvieši visbiežāk grāmatas lasa latviešu valodā, 10% - angļu valodā, 6% - krievu valodā, bet 1% - vēl kādā citā valodā.

85% krievi lasa grāmatas krievu valodā, 10% - latviešu valodā, bet 5% - angļu valodā.

Kopumā var secināt, ka latvieši nedaudz vairāk lasa grāmatas angļu valodā, kamēr krievi nedaudz vairāk lasa grāmatas latviešu valodā, nekā latvieši – krievu valodā.

Līdzīga situācija ir tiem, kas ģimenēs sarunājas galvenokārt vienā - latviešu vai krievu valodā. 86% no tiem, kuri ģimenē sarunājas latviešu valodā, lasa grāmatas latviešu valodā, tāpat 10% lasa grāmatas angļu valodā, bet 3% - krievu valodā. 91% no tiem, kas ģimenē sarunājas krievu valodā, grāmatas lasa galvenokārt krievu valodā, kamēr latviešu valodā lasa 4% un angļu – tikpat.

Atšķirīga situācija ir tiem iedzīvotājiem, kas ģimenē vienlīdz bieži runā latviešu un krievu valodās – puse jeb 50% no šīs grupas respondentiem lasa grāmatas krievu valodā, bet 45% - latviešu valodā. 4% to dara angļu valodā un 2% - vēl kādā citā valodā.

11.tabula. Kādā valodā lasītas grāmatas: salīdzinājums pēc tautības un valodas, kādā sarunājas ģimenē.

Kādā valodā lasītas grāmatas (domājot par pēdējo gadu) (%)		TAUTĪBA		VALODA, KĀDĀ SARUNĀJAS ĢIMENĒ			
	Visi	Latvietis	Krievs	Cita	Latviešu	Krievu	Vienlīdz bieži latviešu un krievu valodā
n	771	454	226	91	439	267	56
Latviešu valodā	54%	83%	10%	20%	86%	4%	45%
Krievu valodā	37%	6%	85%	74%	3%	91%	50%
Angļu valodā	8%	10%	5%	2%	10%	4%	4%
Citā valodā	1%	1%	0%	4%	1%	1%	2%
KOPĀ	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

8.2. Salīdzinājums pēc vecuma

Tiek analizēta valodas un vecuma saistība (skat. 12.tabulu). Var secināt, ka latviešu valodā grāmatas tiek lasītas diezgan līdzīgi visās vecuma grupās (46-64%), savukārt grāmatas krievu valodā vairāk lasa vecāka gadagājuma cilvēki. Puse jeb 50% no tiem, kuriem ir 51-66 gadi (te ietilpst gan latviešu, gan krievu tautības respondenti), grāmatas lasa krievu valodā, 66-74 gadīgie – 41%, 36-50 gadīgie – 38%. Jauniešu vidū krietni samazinās grāmatu lasīšana krievu valodā – to dara 28% vecuma grupā 15-18 gadi un 26% vecuma grupā 19-25 gadi.

Grāmatas angļu valodā visvairāk lasa vecuma grupa 19-25 gadi (26%), nedaudz mazāk – 15-18 gadīgie (15%). Sākot ar 26 gadiem pakāpeniski samazinās grāmatu lasītāju skaits angļu valodā. Vecuma grupā 66-74 gadi grāmatas angļu valodā nemaz netiek lasītas. Šajā vecuma grupā respondenti izvēlas lasīt grāmatas savā dzimtajā valodā (krievu vai latviešu), kā arī maza daļa no tiem, kuri pēc tautības ir latvieši, mēdz dot priekšroku grāmatām krievu valodā.

12.tabula. Kādā valodā lasītas grāmatas: salīdzinājums pēc vecuma.

Kādā valodā lasītas grāmatas (domājot par pēdējo gadu) (%)		VECUMS					
	Visi	15 - 18	19 - 25	26 - 35	36 - 50	51 - 65	66 - 74
n	771	40	86	163	214	188	81
Latviešu valodā	54%	58%	48%	64%	55%	46%	58%
Krievu valodā	37%	28%	26%	26%	38%	50%	41%
Angļu valodā	8%	15%	26%	9%	5%	3%	0%
Citā valodā	1%	0%	1%	1%	2%	1%	1%
KOPĀ	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Tā kā respondentiem galvenā lasīšanas valoda lielā mērā atbilst viņu tautībai vai arī valodai, kādā tie sarunājas ģimenē, tad šis jautājums netika analizēts pēc citiem demogrāfiskajiem kritērijiem.

Secinājumi

- Tautība un valoda, kādā respondenti sarunājas ģimenē, ietekmē valodas, kādā tiek lasītas grāmatas.
- Būtiskākā atšķirība ir, ka starp latviešiem un tiem, kuri ģimenē runā latviešu valodā, ir nedaudz vairāk lasītāju angļu valodā.
- Vecums ietekmē to, vai tiek lasītas grāmatas angļu valodā – to vairāk dara jaunieši, savukārt seniori dod priekšroku latviešu vai krievu valodai.

9. GRĀMATU LASĪŠANAS KĀ NODARBES REPUTĀCIJA

Gan individuāli grāmatu lasītāju un nelasītāju viedokļi par grāmatu lasīšanas reputāciju, gan arī plašāks priekšstats par to, kā sabiedrība kopumā vērtē grāmatu lasīšanu kā nodarbi, var radīt padziļinātāku izpratni par lasīšanas prestižu neatkarīgi no tā, vai ir, vai nav izveidojies grāmatu lasīšanas paradums.

Starp lasītājiem nav vienotas izpratnes par to, vai grāmatu lasīšana sabiedrībā viennozīmīgi tiek vērtēta pozitīvi. Tas, vai grāmatu lasīšana tiek atzīta par vērtīgu nodarbi, var būt atkarīgs no vecumposma un vides, kurā cilvēks uzturas, no tās sabiedrības daļas vai grupas, ar ko indivīds ikdienā kontaktējas, un kas ietekmē un veido vērtību sistēmu, tai skaitā arī attieksmi pret grāmatu lasīšanu. Viens no dalībniekiem min, ka reizē ar pārcelšanos no vienas dzīvesvietas uz citu, mainījās arī vide, līdz ar to arī attieksme pret grāmatu lasīšanu.

“Es vairāk piekrītu tam viedoklim, ka atkarīgs no ģimenēm. Pats, kad laukos mācījos, likās, ka visi vienkārši heitoja grāmatas. Rīgā atnācu, nezinu, nav tik daudz komunikācijas ar svešiem cilvēkiem, kurus nepazīstu, vairs nav tik aktuāla tēma runāt par grāmatām. Tas man liekas ir kaut kāds stereotips, ka grāmatu lasīšana nav modē.”
(sociālo zinātņu students, 22)

“Tas ir atkarīgs no cilvēkiem, dažādiem sabiedrības slāņiem. Ir cilvēki, kurus tu satiec un viņi jautā: “Kāda jēga no tiem klasiķiem un to lasīšanas, ko tu no viņiem iegūsti? Dabū naudu, ej strādāt.” Ekonomisti ir tādi izteikti, kas domā tikai kā nopelnīt naudu un uzskata, ka ja izlasi kaut kādu Remarku, tas tev neko nedos.” (humanitāro zinātņu students, 20)

Lasīšana saistās ar gandarījuma sajūtu, ka esi piederīgs tam sabiedrības slānim, kuram šāda tipa brīvā laika pavadīšanas veids ir aktuāls.

“Man liekas, ka tas arī norāda uz sava veida intelektuālo līmeni, kaut kādām prioritātēm, ka tu atradi laiku izlasīt kādu grāmatu, ka tu brīvajā laikā varēji nedarīt neko. [...] Tas parāda, ka tev ir kaut kādas savas intereses - pacelt savu intelektuālo līmeni un kaut kā citādāk atpūsties. Tās intereses un patikšanas līdzīgas būs konkrētām grupām, noteikti būs grupas, kurām tas liksies nestilīgi vai nepiemēroti, vai nebūs vienkārši aktuāli.” (humanitāro zinātņu studente, 23)

Kāda fokusgrupas dalībiece atzīst, ka arī citos grāmatu lasītājos novērojama iekšēja lepnuma izjūta par izveidojušos grāmatu lasīšanas paradumu.

“Vienmēr var redzēt, ka tie cilvēki ir ar iekšēju tādu lepnumu, var pateikt, ka es tur lasu to un to, un to. Un es esmu izlasījis to. [...] Ka to vajag, ka kaut kādā sabiedrības grupā tev ir kaut kāda vērtība piešķirta, ja tu lasi.” (sieviete ar augstāko izglītību, vidējiem/augstiem ienākumiem, 26)

Starp grāmatu nelasītājiem novērojams, ka lasītāju grupas ir precīzāk iezīmētas - lasīšanu viņi saista ar studentiem, hipsteriem, inteliģences pārstāvjiem, pensionāriem, vai arī cilvēkiem, kuriem īsti nav, ko darīt, kā arī tiek minēts, ka šobrīd grāmatu lasīšana kļūst aktuāla dažādās vecuma grupās, un saistās ar īpašu stilu.

“Pensijā daudzi lasa grāmatas, bet viņiem jau laikiem digitālie mediji ir par sarežģītiem un tāpēc grāmatas ir tāda klasika. Reputācija? Tēls? Normāls, man liekas ir kaut kādi tā teikt inteliģences pārstāvji, kuri sēž parkos uz soliņiem un lasa grāmatas, tas laikiem ir kaut kāds stils.” (nelasītājs, 38)

Tiek pausts arī pretējs viedoklis, ka ir sabiedrības daļa, kurā lasīšanas lomai vairs nav tik liela nozīme, jo ir pieejamas dažādas tehnoloģijas, kuras aizēno grāmatu lasīšanas lomu.

“Es domāju, ka ļoti daudzi ir aizmirsuši, kā ir lasīt grāmatas, bet tie, kas ir kādreiz lasījuši grāmatas un lasa, es domāju, ka viņi arī lasa. Varbūt, ka viņi nelasa tik daudz, cik varbūt viņi ir kādreiz lasījuši, bet viņi tāpat lasa. Bet tas, ka visi šie te jaunie tehnikas, interneti, datori, visi paņem ļoti daudz laika, varbūt, ka tiešām tajā laikā, kad tu sēdi datorā, vajadzētu palasīt grāmatu labāk.” (nelasītāja, 45)

Grāmatu nelasītājiem par to, vai kopumā sabiedrībā lasīšana tiek uzskatīta par atzīstamu nodarbi, nav konkrēta viedokļa, tas drīzāk tiek uzskatīts par vienu no veidiem, kā cilvēks aizpilda brīvo laiku. Tomēr iespējams novērot arī to, ka grāmatu lasīšana asociējas ar laika posmu, kurā nekas netiek darīts, jo tā ārēji nav aktīva nodarbe, vai arī ar centieniem aizbēgt no realitātes.

“Bieži vien grāmatu lasīšana ir tāda laika pavadīšana ar apšaubāmu rezultātu, it kā ir labi lasīt, bet tajā laikā jau tu neko nevari vispār padarīt. Tev jāvelta visa uzmanība grāmatai, tai pasaulei, ko kāds cits ir radījis, ja runā par daiļliteratūru, ja runā par tādu profesionālo literatūru - nu jāmacās darot, dažreiz kādu grāmatu var palasīt, bet nevajag pārspīlēt.” (nelasītājs, 38)

“Bet, jā, man liekas, ka cilvēki lasa – jo grib nedomāt paši, tie grib atrast un meklēt atbildes, kuras jau kāds cits ir noformulējis, vai ieiet kādā cita pasaulē, aizbēgot no savējās.” (nelasītāja, 32)

Secinājumi

- Grāmatu lasītāji izpratni par grāmatu lasīšanas reputāciju sabiedrībā saista ar dažādiem ar sociālo vidi saistītiem aspektiem, piemēram, no uzturēšanās konkrētu cilvēku lokā, kuriem jau ir izveidojies savs priekšstats par grāmatu lasīšanu kā nodarbi, arī atkarīga indivīda izpratne par grāmatu lasīšanu. Turklāt grāmatu lasītājiem raksturīga gandarījuma sajūta par piederību sabiedrības slānim, kuram grāmatu lasīšana ir viena no aktuālajām nodarbēm.
- Savukārt grāmatu nelasītājiem vairāk raksturīga neizpratne par šīs nodarbes jēgu, bet tai pat laikā arī skaidrāks redzējums, par, viņuprāt, sabiedrības grupām, kurām šī nodarbe ir aktuāla. Grāmatu nelasītāji pauž viedokli, ka grāmatu lasīšanas loma, viņuprāt, sabiedrībā ir samazinājusies, kas saistāms ar tehnoloģisko progresu. Piedevām atsevišķos gadījumos nelasītājiem lasīšana kā brīvā laika pavadīšanas veids saistās ar centieniem izvairīties no realitātes.

SECINĀJUMI

1. Grāmatu lasīšanas paradumi ir ļoti heterogēni, kas nosaka sadrumstalotu lasītāju segmentu izveidi. Lasīšanas paradumus ietekmē visi būtiskākie sociāldemogrāfiskie parametri: dzimums, vecums, dzīves vieta, izglītība, nodarbošanās, ienākumi un tautība.
2. Apkopojot Latvijas iedzīvotāju aptaujā iegūtos datus, secināts, ka Latvijā šībrīža tipiskie grāmatu lasītāji ir: sievietes, jaunieši vecuma grupā 15-18 un 19-24 gadi, Rīgas iedzīvotāji, tie, kuriem ir augstākā izglītība, kas pēc nodarbošanās ir skolēni vai studenti, tie, kas ģimenē runā vienlīdz daudz gan krievu, gan latviešu valodā, ir krievu tautības, kuru ienākumi ir virs EUR 571 (mēnesī, rēķinot uz 1 mājsaimniecībā esošu cilvēku pēc nodokļu nomaksas). Taču tipiskie grāmatu nelasītāji ir: vīrieši, vecuma grupa 51-65 gadi, lauku iedzīvotāji, tie, kuriem izglītība ir vidējā vai arodizglītība un zemāka, tie, kuri ir bezdarbnieki vai meklē darbu, kuri ģimenē runā latviešu valodā, pēc tautības ir latvieši, kuru ienākumi ir līdz 170 EUR.
3. Pēc fokusgrupu diskusijām ar grāmatu lasītājiem un padziļinātajām intervijās ar grāmatu nelasītājiem iespējams secināt, ka audzināšana ģimenē un formālās izglītības procesā iegūtā pieredze ir saistīta ar lasīšanas paradumiem, taču nevar konstatēt viennozīmīgu determinējošu saikni starp grāmatu lasīšanas paradumiem bērnības posmā un formālās izglītības procesā no vienas puses un grāmatu lasīšanas paraduma izveidi vēlākajā dzīves posmā – no otras puses. Kopumā jāmin, ka apskatītie faktori (ģimenes locekļu lasīšana priekšā; iespēja novērot citu ģimenes locekļu lasīšanas vai nelasīšanas paradumus; dažādi audzināšanas paņēmieni, ar kuriem ģimene nepastarpināti mēģina ietekmēt lasīšanas paradumus; obligātās literatūras piemērotība konkrētam vecumposmam; skolotāja kā personības loma lasīšanas veicināšanā; skolotāja izmantotās metodes literatūras stundās) ir nozīmīgi un var motivēt bērnu lasīt, taču jāņem vērā personas individuālās rakstura iezīmes un personīgās intereses, kuras attīstās citā virzienā, un var atturēt no grāmatu lasīšanas kā bērnībā, tā arī turpmākajā dzīvē.
4. Būtisks Latvijas iedzīvotāju lasīšanas paradumu un grāmatu lasītāju segmentu rādītājs ir lasīšanas biežums. Dati liecina, ka aptuveni puse jeb 52% no visiem Latvijas iedzīvotājiem vismaz reizi mēnesī un biežāk izlasa kādu grāmatu. Šo lasītāju segmentu varētu dēvēt par regulārajiem lasītājiem. Vairāk nekā trešā daļa jeb 38% Latvijas iedzīvotāji ir raksturojami kā bieži lasītāji, ar to domājot grāmatu lasīšanu ne retāk kā

1-2 reizes nedēļā. Turpretī 24% Latvijas iedzīvotājus iespējams saukt par retajiem lasītājiem, kas grāmatas izlasa reizi 2-3 mēnešos vai retāk.

5. Pēc aptaujas datiem redzams, ka izglītības rādītājs ir cieši saistīts ar lasīšanas regularitātes biežumu. Tāpat kā ar izglītības līmeņa palielināšanos samazinās nelasītāju skaits konkrētajā demogrāfiskajā grupā, kas pārstāv konkrēto izglītības līmeni, tāpat palielinās arī lasītāju lasīšanas biežums.
6. Tipiskais lasītājs, kas grāmatas lasa 1-2 reizes nedēļā visdrīzāk ietvers kādu no šiem parametriem: sievietes, vecuma grupa 15-18 gadi, Rīgas vai citas pilsētas iedzīvotājs, tie, kuriem ir doktora vai maģistra grāds, kuri ir bezdarbnieki vai meklē darbu, kuru ienākumi ir virs 570 EUR, ģimenē runā galvenokārt krievu valodā un ir krievu tautības. Tipiskais lasītājs, kas grāmatas lasa (1-3) reizes mēnesī varētu būt: abu dzimumu, vecuma grupā 15-18 gadi, Rīgas iedzīvotājs, ar bakalaura, maģistra vai vidējo izglītību, skolēni un studenti, ar ienākumiem EUR 361-570, ģimenē runā galvenokārt latviešu valodā un pēc tautības ir latvietis.
7. Latvijas iedzīvotāju iecienītākie grāmatu veidi/saturs ir daiļliteratūra (vēsturiskie, romantiskie un kriminālromāni) un vēsturiskā literatūra. Vīriešu interese par dažādiem grāmatu veidiem ir koncentrētāka un izteikti iecienīti ir konkrēti grāmatu veidi, kamēr pārējie tiek lasīti salīdzinoši maz. Kamēr sieviešu interese ir izklaidētāka un viņas iecienījušas dažāda veida grāmatas.
8. Pēc aptaujas datiem secināts, ka ir tādi grāmatu veidi/saturs, kas interesē konkrētu iedzīvotāju vecuma grupu vai tam ir tieša korelācija ar iedzīvotāju vecuma pieaugumu/samazinājumu:
 - interese par vēsturiskajiem romāniem palielinās līdz ar iedzīvotāju vecumu;
 - interese par romantiskajiem romāniem visvairāk ir vecuma grupā 66-74 gadi;
 - pieaugot iedzīvotāju vecumam, samazinās interese par fantāzijas romāniem;
 - profesionālās izaugsmes grāmatas ir aktuālas tiem iedzīvotājiem, kuri pamatā strādā, bet jauniešiem un senioriem tās maz interesē;
 - interese par ceļojumu grāmatām pieaug, palielinoties iedzīvotāju vecumam;
 - vislielākā interese par mākslas albumiem ir senioriem vecuma grupā 66-74 gadi;

- reliģiskā literatūra sāk interesēt iedzīvotājus vairāk sākot ar 26 gadiem Rīgas iedzīvotājus vairāk nekā citu pilsētu vai lauku iedzīvotājus interesē profesionālās izaugsmes grāmatas, bērnu literatūra un mākslas albumi;
 - lauku iedzīvotājus vairāk nekā citu pilsētu iedzīvotājus interesē romantiskie romāni un ceļojumu grāmatas.
9. Kopumā motivācija lasīt, spriežot pēc fokusgrupu diskusijās paustajiem viedokļiem, ir daudzveidīga un cieši saistīta ar izvēlēto grāmatu saturu. Iespējams ieraudzīt gan ārējus faktorus, kas saistīti ar konkrētu sociālo vidi (piemēram, viedokļu līderu ieteikumi), gan arī iekšējus jeb personiskās motivācijas radītus aspektus. Ir vairāki motivācijas aspekti, kas kopīgi praktiski visiem fokusgrupu dalībniekiem, kuriem dzīvē ir bijuši regulāras lasīšanas posmi, vai kuri regulāri lasa arī pašlaik. Cilvēkus motivē:
- iespēja attīstīt sevi un savas zināšanas kā ikdienas dzīvē, tā profesionālajā jomā, attiecīgi izvēloties literatūru, kas paplašina zināšanas konkrētajā jomā, studentiem šī izvēle bieži saistīta ar studiju specifiku;
 - vēlme caur grāmatām satikt literārus tēlus, kurus dzīvē nebūtu iespējams satikt, iepazīt arī pašam sevi un gūt jaunas emocijas, nereti šādos gadījumos izvēloties fantāzijas grāmatas;
 - tuvinieku un viedokļu līderu ieteikumi, vēlme sekot līdz aktualitātēm sabiedrībā, vēlme uzlabot savas valodas prasmes, kā arī interese par konkrētu autoru vai žanru.
- Ir motīvi, kuri ir tipiski noteiktām auditorijas grupām. Studenti ir tie, kurus bieži motivē vēlme atpūsties no studiju literatūras, šādos gadījumos lasot viegli uztveramu literatūru latviešu valodā. Nelasītājus raksturo vēlme izlasīt tās grāmatas, ar kuru autoru vai saturu nelasītājam ir kāda personīga saikne.
10. Regulārie lasītāji kopumā min vairākus iemeslus, kāpēc ne vienmēr tiek lasīts daudz un lasīts atbilstoši vēlmēm. Galvenie iemesli:
- dzīves ritma specifiku dažādos dzīves periodos;
 - vēlme sabalansēt savu dzīvesveidu;
 - laika patēriņš un atkarība no tehnoloģiskajām ierīcēm;
- Studentu vidū īpaši biežs nelasīšanas iemesls ir nespēja pievērsties lasīšanai, kas nav saistīta ar studiju procesu, ko ietekmē intelektuālā slodze studiju laikā.
11. Iemesli, kāpēc netiek lasītas grāmatas, visbiežāk tiek saistīti ar laika trūkumu, tomēr tas nenozīmē, ka tas ir būtiskākais grāmatu nelasīšanas iemesls. Vairums grāmatu nelasītāju

tomēr lasa žurnālus un publikācijas, jo dod priekšroku īsam saturam. Cilvēku nodarbošanās bieži vien saistīta ar praktisku darbību, kas tiek uzskatīts par grāmatu nelasīšanas iemeslu. Grāmatu lasīšanu daļa cilvēku uzskata par bēgšanu no realitātes, tāpēc daudziem tā nešķiet saistošs brīvā laika pavadīšanas veids. Nevēlēšanās lasīt var būt saistīta ar personas individuālajām iezīmēm, kā arī ar nomāktību problemātiskā dzīves periodā, kad ir nevis jābēg no realitātes, bet jāmeklē risinājumi paša dzīvē. Grāmatu nelasītāju ļoti ietekmē līdzcilvēku lasīšanas prakses, arī apkārtējā vide, kurā lasīšana nav aktuāla nodarbe. Parādās arī tādi nelasīšanas iemesli, kā vēlme pavadīt brīvo laiku aktīvāk, nevēlēšanās sevi apgrūtināt ar lieku informāciju, kā arī vienkārši slinkums lasīt.

12. Kopumā gan Latvijas iedzīvotāju aptaujas datus, gan fokusgrupu diskusijās ar grāmatu lasītājiem kā grāmatu ieguves veids dominē grāmatu pirkšana grāmatnīcās. Aptaujā iezīmējas, ka gandrīz puse jeb 49% Latvijas iedzīvotāju grāmatas pērk grāmatnīcā – to dara dažāda vecuma iedzīvotāji. Pieaugot iedzīvotāju ienākumiem, palielinās iespēja, ka viņi grāmatas iegādāsies grāmatnīcā. Liela daļa iedzīvotāju ar zemiem ienākumiem arī atrod iespēju iepirkties grāmatnīcās. Iegādes motivācija balstās dažādos faktorus, no kuriem būtiskākie ir iespēja lasīt ilgākā laika periodā, iespēja grāmatu dāvināt, kā arī tas, ka iegādātā grāmata var tikt nodota nākamajām paaudzēm.
13. Trešā daļa Latvijas iedzīvotāju grāmatas lasa vai abonē bibliotēkā, un šādu grāmatu ieguves veidu vairāk izvēlas iedzīvotāji, kam ir zemāki ienākumi. Tikpat liels daudzums jeb trešā daļa iedzīvotāju grāmatas atrod un lasa internetā, un tas, savukārt, ir aktuālāks Rīgas iedzīvotājiem, nevis iedzīvotājiem, kuri dzīvo laukos.
14. Balstoties uz grāmatu lasītāju pausto informāciju fokusgrupu diskusijās, secināms, ka ir vairāki faktori, kas nosaka veidu, kādā tikt pie iecerētās lasāmvielas. Daži no faktoriem: grāmatu saturs un izmantošanas mērķis, grāmatu valoda un lēmums lasīt tulkojumā vai oriģinālvalodā. Studentu fokusgrupās īpaši tika aktualizēta alternatīvu grāmatu ieguves veidu izvēle, kas nav grāmatu iegāde grāmatnīcā, bet gan, piemēram, dažādu ārzemju mājaslapu izmantošana, lai iegūtu iegūtu specifisku/savām interesēm atbilstošu satura literatūru, vai lai ietaupītu finanšu līdzekļus.
15. Pēc aptaujas datiem secināts, ka grāmatas angļu valodā nedaudz vairāk lasa latvieši, kamēr krievi nedaudz vairāk lasa grāmatas latviešu valodā, nekā latvieši – krievu

valodā. Grāmatu lasīšana angļu valodā raksturīga iedzīvotājiem līdz 26 gadiem, lielākās vecuma grupās samazinās to iedzīvotāju skaits, kas lasa angļu valodā, bet vecuma grupā 66-74 gadi grāmatas angļu valodā nemaz netiek lasītas.

16. Jāsecina, ka grāmatu lasītāji izpratni par grāmatu lasīšanas reputāciju sabiedrībā saista ar dažādiem ar sociālo vidi saistītiem aspektiem, piemēram, no uzturēšanās konkrētu cilvēku lokā, kuriem jau ir izveidojies savs priekšstats par grāmatu lasīšanu kā nodarbi, arī atkarīga indivīda izpratne par grāmatu lasīšanu. Turklāt grāmatu lasītājiem raksturīga gandarījuma sajūta par piederību sabiedrības slānim, kuram grāmatu lasīšana ir viena no aktuālajām nodarbēm.
17. Savukārt grāmatu nelasītājiem vairāk raksturīga neizpratne par šīs nodarbes jēgu, bet tai pat laikā arī skaidrāks redzējums, par, viņuprāt, sabiedrības grupām, kurām šī nodarbe ir aktuāla. Grāmatu nelasītāji pauž viedokli, ka grāmatu lasīšanas loma, viņuprāt, sabiedrībā ir samazinājusies, kas saistāms ar tehnoloģisko progresu. Piedevām atsevišķos gadījumos nelasītājiem lasīšana kā brīvā laika pavadīšanas veids saistās ar centieniem izvairīties no realitātes.

1. PIELIKUMS. APTAUJAS ANKETAS JAUTĀJUMI

Jautājumi par grāmatu lasīšanas paradumiem

G1.	Cik bieži Jūs pēdējā gada laikā esat lasījis grāmatas? Lūdzu, aptuveni norādiet vidējo lasīšanas biežumu.
1	Lasu grāmatu katru vai katru otro dienu
2	Lasu grāmatu 1-2 reizes nedēļā
3	Lasu grāmatu vairākas (1-3 reizes) mēnesī
4	Lasu grāmatu reizi 2-3 mēnešos
5	Lasu grāmatu apmēram reizi pusgadā
6	Lasu grāmatu apmēram reizi gadā
7	Pēdējā gada laikā neesmu lasījis grāmatu
99	Grūti pateikt

	<i>PROG: JAUTĀJUMU G2 UZDOD TIKAI TIEM, KURI PĒDĒJĀ GADA LAIKĀ IR LASĪJUŠI GRĀMATU (G1 KODS 1-6)</i> <i>ROTĒT ATBILŽU VARIANTUS</i>
G2.	Domājot par pēdējo gadu, kāda veida/satura grāmatas Jūs vislabprātāk lasāt?
	<i>Lūdzu, norādiet ne vairāk kā 5 atbildes!</i>
1	Romānus – romantiskos
2	Romānus – kriminālromānus (spriedzes, detektīvi)
3	Romānus – vēsturiskos
4	Romānus – fantāzijas
5	Dzeju
6	Bērnu literatūru
7	Memuārus/biogrāfijas
8	Pašpalīdzības, padomu grāmatas
9	Grāmatas par ezotēriku, astroloģiju
10	Reliģisko literatūru
11	Uzziņu literatūru (enciklopēdijas, vārdnīcas, ceļveži, receptu grāmatas u.c.)
12	Profesionālās izaugsmes grāmatas
13	Akadēmiskās, zinātniskās grāmatas
14	Mākslas albumus (reprodukcijas u.tml.)
15	Ceļojumu grāmatas
16	Filozofisko literatūru
17	Vēsturisko literatūru
18	Citādi (ierakstiet, lūdzu).....
99	Grūti pateikt

	<i>PROG: JAUTĀJUMU G3 UZDOD TIKAI TIEM, KURI PĒDĒJĀ GADA LAIKĀ IR LASĪJUŠI GRĀMATU (G1 KODS 1-6)</i>
G3.	Domājot par pēdējo gadu, kur Jūs ieguvāt grāmatu/-as lasīšanai? Lūdzu, nosauciet visus iespējamās grāmatu iegūšanas veidus.
	<i>INT: Nolasīt katru, atzīmēt visas nosauktās atbildes!</i>
1	Iegādājos grāmatnīcā
2	Lasu/abonēju bibliotēkā
3	Aizņemos no radiem, draugiem, paziņām
4	Izmantoju mājas bibliotēkas krājumus
5	Iegādājos elektronisku izdevumu
6	Atrodu un lasu internetā
7	Citādi (ierakstiet, lūdzu).....

G4.	Domājot par pēdējo gadu, kādā valodā Jūs parasti esat lasījis/-usi grāmatas?
	<i>PROG: Viena atbilde</i>
	<i>Int: ja respondents min vairākas, norādīt, kurā visbiežāk</i>
1	Latviešu valodā
2	Krievu valodā
3	Angļu valodā
4	Citā valodā (lūdzu, ierakstiet! _____)

Demogrāfiskie jautājumi

D01.	INFORMĀCIJA PAR RESPONDENTU (DEMOGRĀFISKIE JAUTĀJUMI)
	<i>Turpmāk mēs vēlētos noskaidrot dažus jautājumus par Jums.</i>
	Respondenta dzimums
	<i>Int: Atzīmējiet respondenta dzimumu!</i>
1	Vīrietis
2	Sieviete

D02.	Kāds ir Jūsu vecums? _ _
	<i>JA RESPONDENTS IR JAUNĀKS PAR 15 GADIEM UN VECĀKS PAR 74 GADIEM, INTERVIJU PĀRTRAUKT.</i>
1	Mazāk nekā 15
2	15 - 24
3	25 - 34
4	35 - 44
5	45 - 54
6	55 - 64
7	65 - 74
8	Vairāk nekā 74

D06.2	<i>AUTOMĀTISKI PĀRKODĒT NO JAUT. D04.</i>
	Apdzīvotā vieta
	1 Rīga
	2 Pilsēta
3	Lauki

D07.	Kāda ir Jūsu augstākā iegūtā izglītība?
1	Sākumskola vai nepabeigta pamatizglītība (līdz 8-9 klasēm)
2	Pamatizglītība (8-9 klases)
3	Vidējā (pabeigta vidusskola, ģimnāzija)
4	Profesionālā vidējā (pabeigta arodskola, arodvidusskola, tehnikums)
5	Vidējā un šobrīd studēju augstskolā
6	Augstākā izglītība - bakalaura grāds, t.sk. pabeigta koledža, vai profesionālā augstākā izglītība
7	Augstākā izglītība - maģistra grāds
8	Augstākā izglītība - doktora grāds

D08.	Vai pašlaik Jūs esat ...?	
	Atzīmējiet tikai vienu atbildi. Uzmanību! Ja respondents ir strādājošs pensionārs (jeb invalīds), noskaidrojiet, vai alga ir lielāka par pensiju. Ja alga lielāka par pensiju – atzīmējiet atbilstošo strādājošo kategoriju. Ja alga mazāka par pensiju – atzīmējiet "... pensijā".	
	1	... pats sev darba devējs (pašnodarbinātais, uzņēmējs)
	2	... strādājat ģimenes uzņēmumā, zemnieku saimniecībā bez algas
	3	... algots darbinieks
	4	... bērna kopšanas atvaļinājumā (līdz 1,5 gadiem)
	5	... bezdarbnieks, meklējat darbu
	6	... pensijā
	7	... mājsaimece/ atbildīgais par mājsaimecību
	8	... skolnieks, students
9	Cits (ierakstiet):	
D09.	Kādā valodā Jūs galvenokārt sarunājaties ar ģimenes locekļiem?	
	PROG: 1 ATBILDE	
	1	Latviešu
	2	Krievu
	3	Vienlīdz bieži latviešu un krievu valodā
	4	Angļu
5	Citā	
D11.	Kādi pagājušajā mēnesī bija Jūsu ģimenes ienākumi pēc nodokļu atvilkšanas uz vienu cilvēku ģimenē, ņemot vērā visus ienākumus – algas, stipendijas, pabalstus, pensijas utt.?	
	1	Līdz EUR 30
	2	EUR 31 – 50
	3	EUR 51 – 70
	4	EUR 71 – 90
	5	EUR 91 – 110
	6	EUR 111 – 130
	7	EUR 131 – 150
	8	EUR 151 – 170
	9	EUR 171 – 220
	10	EUR 221 – 290
	11	EUR 291 – 360
	12	EUR 361 – 430
	13	EUR 431 – 570
	14	EUR 571 un vairāk
	99	Grūti pateikt
	98	Nav atbildes

D12.	Cik lielu naudas summu Jūs 2016. gadā vidēji mēnesī tērējāt, lai <u>KĀ DALĪBNIEKS</u> piedalītos tautas mākslas kolektīva nodarbībās, mēģinājumos, koncertos u.tml.?
1	Līdz EUR 5
2	EUR 6 - 10
3	EUR 11 - 15
4	EUR 16 - 25
5	EUR 26 - 50
6	EUR 51 - 100
7	EUR 101 un vairāk
8	Nepiedalījos tautas mākslas kolektīva nodarbībās
99	<i>Grūti pateikt</i>
98	<i>Nav atbildes</i>

D13.	Jūsu tautība?
1	Latvietis
2	Krievs
3	Cita

IZMANTOTO ATTĒLU UN TABULU SARAKSTS

Attēli

- 1.attēls. Lasīšanas biežums pēdējā gada laikā.
2. attēls. Kāda veida/satura grāmatas iedzīvotāji vislabprātāk lasa.
- 3.attēls. Grāmatu iegūšanas veidi.
- 4.attēls. Valoda, kādā visbiežāk lasītas grāmatas.

Tabulas

- 1.tabula. Grāmatu lasīšanas paradumi pēdējā gada laikā.
- 2.tabula. Grāmatu lasīšanas biežums pēdējā gada laikā.
3. tabula. Kāda veida/satura grāmatas iedzīvotāji vislabprātāk lasa: salīdzinājums pēc dzimuma.
4. tabula. Kāda veida/satura grāmatas iedzīvotāji vislabprātāk lasa: salīdzinājums pēc vecuma.
5. tabula. Kāda veida/satura grāmatas iedzīvotāji vislabprātāk lasa: salīdzinājums pēc dzīvesvietas tipa.
6. tabula. Kāda veida/satura grāmatas iedzīvotāji vislabprātāk lasa: salīdzinājums pēc valodas, kādā runā ģimenē, un tautības.
7. tabula. Kāda veida/satura grāmatas iedzīvotāji vislabprātāk lasa: salīdzinājums pēc izglītības.
8. tabula. Kāda veida/satura grāmatas iedzīvotāji vislabprātāk lasa: salīdzinājums pēc nodarbošanās.
9. Grāmatu iegūšanas veids: salīdzinājums pēc dzimuma un vecuma.
10. Grāmatu iegūšanas veids: salīdzinājums pēc dzīvesvietas tipa, tautības un ienākumiem.
- 11.tabula. Kādā valodā lasītas grāmatas: salīdzinājums pēc tautības un valodas, kādā sarunājas ģimenē.
- 12.tabula. Kādā valodā lasītas grāmatas: salīdzinājums pēc vecuma.